GALENI
OPERA.

INTERP
TH: LINACRO.

1528

II, 1

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

GALEN

1) De differentiis
2) De naturalibus

65350 /A

CLAVDII GALENI PERGAMENI

De differentijs ſymptomatum liber I.

De cauſis ſymptomatum libri III.

Interprete Thoma Linacro.

PARISIIS
Apud Simonem Colinæum.
1528

MEDICAL SOCIETY OF LONDON

II

STVDIOSO LECTORI.

Vix poteſt explicari ſtudioſe lector, quàm elegãs & eruditum de ſymptomatis opuſculum in manibꝰ habes. Cuius elegantiã vt mira voluptas, ita multiplicẽ & variã eruditionem fructus haud dubie maximus comitatur. Galenꝰ enim ipſe medicorũ princeps, ſui nuſquã diſſimilis, immẽſam ſuæ eruditionis ſupellectilẽ tanta gratia & ornatu vndiqꝫ cõdire ſolet, vt paſſim eloquẽtiã cũ eruditione contendere dicas. Vt enim orationis virtutẽ & perpetuã illã cõmẽtariorũ ſeriẽ (quę hic nõ deſyberabis) cõſulto prætereamꝰ, admiraberis haud dubie cauſas omniũ fere affectionũ corporis humani, veluti oceanũ quendã naturalis diſciplinæ in tã exiguo volumine potuiſſe deſcribi. Huc ſpectat, ne interim tacẽdũ eſſet, quãtis linguę latinæ delitijs hos cõmẽtarios Linacrus dudũ donauit, vir vt vtriuſqꝫ linguę doctiſſimꝰ, ita recõditarũ artiũ cũ primis eruditꝰ: qui ſtudioſos omnes (dũ vixerit) ad meliorẽ illã mentẽ nõ modo adhortabatur, verũ etiã maximis muneribꝰ & fouere & alere ſolebat, vt nõ immerito tanq̃ alter Mecœnas doctis hominibꝰ haberetur. Ille ſuis lucubrationibꝰ & vigilijs fortaſſis in nõ paruũ ſuę valetudinis diſpẽdiũ noſtrę cõditionis mi-

ſeratus,tantũ de re medica meritꝰ eſt,quantũ noſtri ſeculi nemo alius, quippe qui meliorẽ partẽ medicinę è græco in latinũ rara felicitate verterit. Quatuordecim enĩ libros de methodo medẽdi,de ſanitate tuẽda ſex,de naturali facultate tres,de tẽperamentis tres,de inęquali intẽperie vnũ,de vſu pulſuũ vnũ,cũ his de ſymptomatis ſumma ſui ingenij fœtura,tã latine vertit,vt nõ melius aut elegãtius græce eos olim Galenꝰ ſcripſerit. Multa itẽ alia à ſe verſa reliquit,quæ,quod ante obitũ non erant ædita,verẽdũ eſt ne in manꝰ ſtudioſorũ nunq̃ exeãt. Grãmaticam vero abſolutiſſimã paulo ante mortẽ chalcographis excudendã cõmiſerat. In quibꝰ vt cæteris omnibus ſatiſfaciebat, ita ſibi fere nuſq̃, vtpote qui per valẽtudinẽ, qua multis annis parũ erat ꝓſpera, otiũ illud literis dicatũ vel minutatim cõcidere cogebatur. Ex huiꝰ hominis interitu res medica tãtã iacturã paſſa eſt,vt ſuo iã patrono vidua prope elãgueſcat & periclitetur. Bene precemini ſtudioſi lectores animę huiꝰ de re literaria tã bene meriti, ꝗ ad hæc tũ Oxonij,tũ Cãtabrigiæ ſuis ĩpẽſis publicas lectiões medicinæ ſtudioſis ꝑpetuo futuras eáſq; honorificis ſalarijs ſuſtinẽdas curauit, quo ars vna generi humano maxime neceſſaria,iã diu ꝓpe extincta, veterẽ illũ ſuũ nitorẽ reſumat & aſſequat̃. Vale.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE SYMPTOMATVM DIFFERENTIIS LIBER VNVS, THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

Quinam & quot numero morbi in vniuerſum ſint, tã ſimplices quàm cõpoſiti generatim mẽbratimq́ diuidentibus, quot item cuiuſque generandi ſint cauſæ, alijs commentarijs prodidimus. Reliquum eſt de ſymptomatis diſſerere, Quo de affectib⁹ qui præter naturam ſunt, omnis nobis abſoluatur diſceptatio. Omnis igitur corporis affectus qui à naturali ſtatu receſſit, vel morbus eſt, vel morbi cauſa, vel morbi ſymptoma. Quod etiam ἐπιγέννημα Gręcis nominare in vſu eſt. Verum non admodum id vocabulum vſurpatum eſt, ſed ſymptoma & pathema & pathos omnia id genus nominare ſolent. Sane non idem omnino ſignificatur per iam dicta nomina, ſed ſicuti ipſe diſtinguam, de omnibus deinceps quæ propinqua inter ſe ſunt, ad hunc modum diſſerens. Ergo dictũ eſt mor=

bum eſſe corporis ſtatũ quendam præter naturam,à quo functio læditur primũ. Conſtat autem,& ſi eum eſſe affectum quendam præter naturam dixerimus à quo actio læditur, idem dicturos. Siquidem omne quod eſt,ſiue id ſanum ſit,ſiue ægrũ, quodammodo afficitur. Ab afficiendo vero affectus nomen eſt ortum. Atque in hunc vſum nõ ab antiquis modo philoſophis,ſed etiam alijs hominibus tractum. Et affectus quidem tum eorum qui ſani,tum qui ægri ſunt,tũ neutro modo ſe habentiũ omnium eſt cõmune: etenim & cantus & harmoniæ & orationis & dictionis affectio quædam eſſe videtur. Morbus autem ſanitati contrarium. Diſſidet ab vtriſque veluti Plato ipſe definiens prodidit:quod græce pathos & pathema dicitur,latine paſſionem appelles. Quicquid enim patitur quis, pathos ſiue paſſio eſt appellãdum. Eóque arbitror ſenſuum quoq; alterationes,pathemata ſiue paſſiones appellauit. In viſu quidem eas quæ ab albo,nigro,flauo,& cæteris coloribus fiũt. In tactu, quæ à calido, frigido, humido, ſicco, molli, duro, cæteriſq; id genus. Ad eundem modũ & in ſingulis reliquorũ ſenſuum. Nominat autem is & voluptatem paſſionẽ,omnémque in ſumma motum, quicũque ab altero fiat in alterum. Quippe agentis motus

actio eſt. Eius vero quod ab eo eſt affectum, paſſio. In ſummáque, ipſum affici, idem quodammodo quod pati eſt. Differtque ab affectu affectionéve, motu. Quippe ceſſante eo quod alterabat, alteratio quæ in paſſo iam remanet, affectus eius eſt. Ita ſcilicet vt in ipſo verti & mutari & alterari & moueri, paſſio generationẽ habeat. In eo vero quod manet, & in ſubiecto corpore reſeruatur, affectus cõſtat. Iam ipſum quoque permanentem affectum græci paſſionem nominant, veluti etiã quod iam fecit, nec etiamnum facit cauſam. Quanquã neq; hoc abſoluto ſermone cauſa eſt, nec affectus qui manet, abſoluto ſermone paſſio. Sed exacte loquenti, affectꝰ paſſio eſt iã facta, nõ autem quæ adhuc fit. Quod autem græci ſic nominare cõſueuere, in libro de medicis nominibus à nobis eſt mõſtratũ. Cuius memores, id agendum, vt (quod à nobis ſemper eſt dictũ) de nominibꝰ quàm primũ inter nos cõueniat, Ad res autẽ ipſas properemus, in iiſq; moremur. Verũ plerique eorum qui ſibi doctrinã vindicãt, contrà faciũt. litigando enim de nominibus totã vitã conterũt. Quare ad finẽ artis attingere nunquam poſſunt. Quid nam igitur eſt agẽdũ ei qui veritatis eſt ſtudioſus? Nempe res ipſas quæ inter ſe natura ſunt ſimiles, eóq; minus aduertũtur, oſten-

dere.Dein nomina ijs imponere,potiſſimum quidem ſi potis eſt,quæ maxime ſint in vſu. Sin hæc non nouit,apta fingere. Ante omnia vero ſingulis rebus ſingula:ne qua in ſermone vel obſcuritas ex homonymia naſcatur, indéq; ſophiſmata oriantur,vel res vlla omittatur. Illud vero recte ne an nõ recte,& proprie an improprie nomen ſit poſitũ,per longius ocium æſtimare, cum res ipſas iam intellexerimꝰ. Quippe in harũ cognitione ſucceſſus operis conſiſtit,non in nominibus. Ac nos quidẽ ſicuti dixi tum conſueta vulgo nomina rebus imponimus , tum res quæ inter ſe ſunt vicinæ,diſtinguimꝰ. Cæteris nominare quidẽ ſicuti libet permittimus,rem aliquã indefinitam relinquere,non permittimus. In ijs nanque ipſis quæ propoſita nũc ſunt,quoniam id quod in ipſa corporis conuerſione & mutatione & qualicũque alteratione cõſiſtit, diuerſum eſt ab eo quod iam factum eſt , & ſubſiſtit. Eius autem quod factum eſt, aliud naturalem actionem efficit,aliud eam lædit. Quod in ipſo(vt ſic loquar)fieri eſſentiã habet, actionem, paſſionémve nominauimus: Quod in permanẽtia ad aliquod tempus,ſanitatem morbúmve. Paſſionẽ vero ab actione diſcreuimꝰ,tanquam quod fit,ab eo quod facit,ſicuti morbum à ſanitate,veluti id quod

præter naturã eſt, ab eo quod ſecundum naturam. Rurſus igitur integris horum orationibus poſitis, deinceps quæ reliqua ſunt perſequamur. Sanitas eſt naturalis affectus, functionis effectrix. Nec intereſt an affectum ſtatumve, qui actionem efficiat, dicas, an actionis cauſam. Simili modo nec ſi illud naturale auferes, quicquã referet: adſignificatur enim in reliqua oratione. Ita ſane & morbꝰ, ſtatus corporis eſt extra naturam, vitiatæ actionis cauſa. Vel breuius ad hunc modum. Morbus eſt affectus præter naturã qui actioni officit. Paſſio motus in materia qui fit ab agẽte. Ipſe vero agentis motus, actio. Quod autẽ ex ſua natura ei quod fit partẽ aliquam generationis confert, cauſa ipſius dicitur. Porro huius multa ſunt genera. Nam & materia & vtilitas & ſcopus & inſtrumentũ & vnde motus initiũ. Singula enim horum, ei quod fit, perfectionis aliquid conferũt. Quę vero nihil cõferũt, ſed tamẽ ab ijs quæ conferũt ſeiungi nõ poſſunt, hæc eius quod ſine quo non, rationẽ obtinẽt. Sane hæc cum ita ſe habeãt, fieri ſubinde poteſt, vt cauſarũ quæ ſe deinceps excipiant, ſeries quædam exiſtat. Non aliter quàm ſi calculis aliquot deinceps poſitis, primum eorũ moueat quis, ac primus ſecundum, & ille tertium, atque ita deinceps, vnuſquiſque eũ qui

ſibi ſuccedat. In talibus autẽ omnibꝰ niſi quis id quod per ſe facit, ab eo quod ex accidẽti facere dicitur, diſtinguat, plurimi abſurdiſſimique errores in diſputatione contingent. Significat autẽ per ſe idem quod primũ. Tametſi Atticizantium quidã non ita particulam vſurpent. Ex accidenti vero idem quod ſecũdo loco. Igitur qui primo calculo digitum admouet, Primum quidem hunc mouet, ex accidenti vero ac ſecundo loco, eum qui illi ſuccedit, atque ad eũ iam modum reliquos omnes. Pari modo primus quoqꝫ ſecundum quidem mouet per ſe, ex accidenti vero, tertium, & qui reliqui ab hoc habẽtur. Iam ſecundus ipſe pro eadem ratione, primo ſiue per ſe mouet tertium, ſecũdo loco quartũ & quintum, & ſi qui ſunt deinceps. Quod ſi diligẽtius adhuc diſtinguere libet (quippe ad exquiſitiorẽ rei notitiã ſic præſtat) quiſque calculus eũ qui ſibi deinceps habetur, primũ mouet. Secũdo eũ qui poſt hũc, & tertio adhuc eum qui poſt illum, & quarto, eum qui huic eſt deinceps. His ita ſe habẽtibus ac definitis, quoniã morbus affectus quidem eſt præter naturam qui actioni incommodet, morbum autem ipſum præcedere poteſt affectus alter, qui etiã præter naturã ſit, non tamen ſecundũ ſuam ipſius finitionẽ, actionem labefactet, ſed morbi in-

teruentu, talem affectum non morbum, ſed cauſam qui morbũ præcedat appellabimus. Quo loco diligenter animum ad eos aduertamus oportet, qui illũ quoque affectũ lædendæ actionis cauſam dicunt. Non enim per ſe aut primum, ſed ex accidenti, & ſecundo impediri offendiq; per eum actionem dicemus. A morbo vero ipſo primũ & ſecũdum ipſius ſubſtantiæ orationẽ. Ita cum dicitur morbus eſt corporis affectus qui actionem vitiet, ijs qui ſtatim ſubaudiunt quod primũ & ex ſeipſo id facit, ſufficiens eſt definitio. Si qui vero vel minus dextere vel cõtentioſius inaudiũt, ijs adijciendũ in oratione eſt, primum, quo talis ſit finitio. Morbus eſt affectus corporis, actionẽ aliquam vitiãs primũ. Quotquot igitur affectus hũc præcedunt, ij morbi nõ ſunt. Quod ſi vlli alij cũ ijs affectꝰ incidũt, qui ipſos veluti vmbrę ſequãtur, nec hos morbos vocabimus, ſed ſymptomata. Ita nõ ſtatim quicquid eſt in corpore præter naturã, morbũ vocabimꝰ. Sed id qđ primũ actionẽ vitiat, morbũ. Quod hũc præcedit, morbi cauſam, nõ autẽ morbũ. Quod ſi quis aliꝰ affectꝰ in corpore morbũ ſequitur, is ſymptoma dũtaxat dicet̃. Quinetiã actionis ipſiꝰ lęſio, ſymptoma animalis eſt. Quicquid nãq; aĩali præter naturã accidit, ſymptoma eſt. Ac nominũ quidẽ vſus

ita ſe habet, quæ tamen mutare dũmodo res ipſæ(ſicut prædictum eſt) maneant immotæ, ei qui volet licebit. Verbi gratia. Si cui nõ placet ſymptoma vocaſſe, ſed epigennema, quaſi ſuperueniens vel ſupergenitũ dicat. Symptoma enim eſſe, quicquid præter naturam animali accidit. Epigennema vero non omne ſed quod ſolos morbos neceſſario ſequitur. Verũ nos(ſicuti dixi)omnem alterationem que adhuc fiat, paſſionem: omnia vero quæ in corpore præter naturam ſubſiſtunt, nominauimus ſymptomata. Accidètque aliquoties eandem rem & paſſionem & ſymptoma nominari. Quod ſcilicet vtriuſque ſignificatum(quanquam ſecũdum aliam atque aliam orationẽ) illi inſit. Verbi gratia. Ipſum tremere, pati eſt, propterea quòd tum alterari, tũ moueri particulã aliter quàm pro ſuæ & naturalis actionis ratione contingit. Prȩterea tremor paſſio. propterea quòd talis motꝰ alteratio eſt. Idem etiam tremor ſymptoma eſt: propterea quòd motus eſt prȩter naturam. Quod ſi alteratio ſolum eſſet, qualis in videndo, audiẽdo, odorando, guſtando, tangendóq; intelligitur, paſſio tantũ nominaretur. Non etiam ſymptoma. Symptomatis enim id propriũ eſt, vt ſit præter naturã. Quo fit, vt in formis omnibus quæ à naturali ſtatu ſunt immutatæ con

ſiſtat. Siquidem in figuris naturalibus & coloribus, & magnitudinibus, & actionibus, & paſſionibus, vbi corrumpuntur, exiſtit. Eſtqꝫ hæc eius maxime propria finitio, mutatio à naturali ſtatu. Quid igitur? nũ & morbꝰ mutatio naturalis eſt ſtatꝰ? An nõ tantũ mutatio, ſed mutatio quædam? Symptoma vero tantũ mutatio eſt? Quippe naturali in affectibus ſtatu mutato, actionémqꝫ lædente, morbus exiſtit. Duóque hæc quo morbꝰ ſit omnino exiguntur, vt in genere ſit affectus, & functionẽ lædat. Quorum neutrũ ſymptomati neceſſario adeſt. Quippe quod licet neqꝫ affectus ſit, nec actionẽ aliquam lędat, tamẽ eo ſolo quòd præter naturam ſit abunde definietur. Atque à morbo quidem ea ratione differt. A paſſione vero, eo quòd hæc omnino ſit in motu, interim vero & ſecundum naturam. Symptoma non ſolum in motu, ſed etiam in habitu quodam & permanentia, omnino autẽ præter naturam. Erit igitur paſſio, alteratio motúſve circa materiã, adhuc (vt ſic loquar) fiẽs. Affectus vero pòſt manens. Symptoma, omne quod animali præter naturã, incidit. Qua ratiõe morbus quoque ſub generali ſymptomatis appellatione veniet. Eſt enim is quoqꝫ ad quendam modum ſymptoma. Quinetiã præcedentes morbũ in corpore animalis cau

ſæ,ſub generali ſymptomatis notione cadũt. Ac de ijs quidem iam dictum eſt. De proprie vero dictis ſymptomatis,in hoc opere diſputare paramus. Eſt porrò horũ triplex differentia. Alia nanq; ipſius corporis noſtri ſunt affectus. Alia functionũ offenſæ. Alia hæc ambo comitãtia,idq; tum in excremẽtorũ exceſſu, tũ in his qui in ipſo animali ædũtur ſonitibꝰ, tum etiã in reliquis quæ ſenſibiles ſunt differẽtijs omnibus. Sub læſionis autẽ ſiue offenſæ nomine,nũc priuatio quoq; mihi inaudiatur. Nõ enim difficultas modo motus, quã græci dyſcineſian vocãt,neq; difficultas ſenſus quã dyſæſtheſian appellant, vitia quædam actionum ſunt,ſed etiã immobilitas & inſenſibilitas. Ad eundem modũ nec mala ſolũ concoctio,ſed etiã cruditas. Atque hæc quidem genera ſymptomatũ ſunt. In quibus æſtimãdæ ſunt mẽbratim differentiæ,quarum ſingulas proſequi ſermone deinceps cõueniet. Illo primum admonito,quod in libro de morborum differẽtijs diximus. Nempe qui ſanitatẽ non eſſe affectum corporis,vnde actio proficiſcatur, ſed ipſas actiones putarunt, hos vtique quam nos nunc doctrinã in ſymptomatis de actionũ læſione tradimus,in morborum eſſe doctrina udituros. Conſtátq; à nobis ſi modo nihil in ipſis rebus errabũt, de ſolis nomi-

nibus eſſe diſſenſuros. Oriuntur autē (vt ſępe dictū eſt) huiuſcemodi doctrinarū errores ex omittenda quapiā differentia. Itaq; ſi differētias omnes percenſentes, nō eſſe eas ſymptomatū, ſed morborū dicant: in nomine tantū, nō re, à nobis diſſentient. Ergo dicendæ differentiæ nobis iam ſunt, diſputatione ad principium reuocata. Quoniā ſymptoma generatim quidē appellatur quicquid animali præter naturam cōtigit, ita vt tū morbi ipſi, tum morborū cauſæ quæ ſcilicet intra corpus ſubſiſtunt, nō quæ extra habentur ſymptomata ſint. Altera vero ſignificatiōe ac veluti magis propria, detractis tum morbis tū eorū cauſis, reliqua omnia quæ præter naturā ſunt, ſymptomata nominātur. De quibꝰ nūc agere nobis eſt propoſitū. Ergo repetita iā eorū triplici narura, deinceps omnia diuidemꝰ: ab actionū lęſione auſpicati: hæc ergo diuidēda eſt primū in duo genera, propterea nimirum quòd actionū ipſarū duę ſunt primæ differētiæ. alterę animæ, alterę naturę. Itaq; etiā appellant̃, ille quidē animales, hæ naturales. Rurſus igit̃ animales primū diuidētes, in ſenſibiles motiuas, & tertias rectrices. (neq; enim incōmodū eſt ita clarioris doctrinę cauſa eas nominaſſe): iterū earū quāq; in ſuas differētias diducamus. Sēſibilis igitur animæ functio, quinq; in

totum habet differentias, viſiuas, olfactorias, guſtatorias, auditorias, & tactorias. Motiua vero actio, continuatum ſibi inſtrumentum vnum habet, motioniſq; eius rationẽ vnam. Demonſtratum enim id eſt in libris de muſculorum motu. Variatur autem in particularibus inſtrumentis, ita vt varias habere ſpecies videatur. Reliqua animalis actio quæ à rectrice parte procedit, in imaginatricẽ ratiocinatricẽ & recordatricẽ diducitur. Ergo etiã noxæ omnium ſentiendi actionum, communes quidem inſenſibilitas & ſenſus vitioſus ſunt. Voco autem nũc ſenſum vitioſum omnem qui perperam obitus eſt ſenſum. In parte vero quæ in quoque ſunt ſenſu. In oculis quidem cæcitates, & viſus obſcuritates, & deprauationes quaſdam. In auribus ſurditates & auditus grauitates & obauditiones quaſdã. Simili modo in lingua, naſo, & tactu, tametſi propria nomina ſortita non ſunt, tamen reſpondentia prędictis ad portionem habentur. Quando vel prorſus nõ ſentiunt propria ſenſibilia, vel cum vitio ſentiunt. Eritq; illud, cum vitio duplex, alterum diminute & confuſe: alterum deprauate. porro tactus egregiũ præter cæteros ſenſus in actione ſua ſymptoma poſſidet, dolorem: qui etiã reliquis ſenſibus, ſed tamen ab externis ſenſibilibus inci-

dit. Huic vero non ſolum ab externis, ſed etiã multo magis ab affectibꝰ qui intra corpus cõſiſtunt: iſq; ſubinde tam vehemens, vt nonnulli cruciatu victi, ſibi ipſis mortẽ cõſciſcãt. Ac ſentiũt quidem & oculi ex lucis ſplendore dolorẽ quendam, & aures ex magno quopiam & aſpero ſono. Sic in guſtu quoque & odoratu alij tales incidunt dolores, à proprio ſcilicet ſenſibili vnoquoque ſenſu male affecto. Maximi vero dolores tactus ſenſui contingunt. Quippe qui ex aurium phlegmone alióve affectu vehemẽter nos angunt, ij proprij auditus dolores non ſunt, ſed tactus. Eſt enim is ſenſus omnium ſenſoriorũ communis, reliqui quatuor ſui quiſque ſolius. Ad eũdem modum in oculis non raro dolores immodici vrgẽt: tangẽdi ſcilicet in his ſenſu cõtriſtato. Nõ minus etiã in dentibus & craſſo inteſtino. Iam pruritus quoque ex hoc genere ſymptomatũ eſt. Non eſt igitur quod per quodque membrum proprium nomen quęras, qualia ſunt cephalalgia, id eſt capitis dolor, & cardialgia id eſt cordis dolor, & otalgia, id eſt auriũ dolor. Non enim inuenies poſitũ, ſed oratione omnia talia explicaſſe contentus eris; veſicæ & renũ & lienis dolores, item genuum & pedis, cæterorúmque ad ſimilẽ modum dolores appellans. Ac talia quidẽ & tot

numero ſenſibilium actionum ſunt ſymptomata. Ad hæc etiã duo egregia, ſopor & peruigilium circa primum ſenſorium, quod omnium ſenſuũ eſt cõmune, conſiſtunt. At motiuarũ actionũ prima ſymptomata ſunt immobilitas & vitioſa mobilitas: huiꝰ autẽ alius diminutus infirmúſque motus eſt, alius prauus. Praui autẽ, alius tremulus, alius cõuulſiuus, alius palpitans, alius vibrans. Horũ ſymptomatũ aliqua vbi in toto corpore cõſtiterũt diuerſam appellationem ſunt ſortita, veluti emproſthotonus & opiſthotonus & tetanus. Quod ſi totius corporis nõ ſolum conuulſio ſit, ſed etiam rectricis partis actionum cohibitio, epilepſia dicitur. Sicut apoplexia cum eſt neruorum totiꝰ corporis reſolutio, vnà cum rectricis partis functionibꝰ cohibitis. Atqꝫ hęc quidem motiuarũ actionũ ſunt vitia. Quorum ſi quod proprium præter cætera nomen non habet, non eſt quod quiſquam eius occaſione deceptus, aliquod ſymptoma præteritum à nobis putet, veluti nec vel apnœan & dyſpnœan, vel iſchurian & dyſurian, vel aphoniã & dyſphoniã. Sed ipſi omnia talia in quaque animalis actione ſunt exploranda. Non minus etiam cuiuſque eorũ differentiæ. Verbi gratia, cum dyſpnœa vnũ ſit animalis operis, nempe reſpirationis ſymptoma, quot ſint

in vniuerſum eius differentiæ. quemadmodum in libro de dyſpnœa eſt iudicatum. Aut cacophonias, quot item membratim habeantur differentiæ, veluti in his quæ de voce ſcripſimus, eſt traditum. Sane non raro dubitauerit quiſpiam, cuius generis ſymptoma ſit, veluti de pãdiculatione & oſcitatione, ſternutationéque & tuſſi accidit. Verum de eiuſmodi omnibus proximo libro, qui de ſymptomatũ cauſis aget, diſſeretur. Proximũ eſt, vt rectricis actionis offenſas narremus: ac primum imaginatricis. Eſt igitur huius quoq; alia, veluti paralyſis ſiue reſolutio quædã, quã Græci caron & catalepſim nominant. Alia veluti prauus quidam erránſque motus, quod vtique delirium vocant. Alia veluti deficiens & imbecillus, qualis in comatis & lethargis cernitur. Quinetiã ratiocinatricis functiõis quæ veluti paralyſis eſt, anœa ſiue amẽtia dicitur. Quæ veluti deficiẽs motio eſt, moria & moroſis ſiue fatuitas. Quæ veluti errans eſt paraphroſyne ſiue deliriũ appellatur. plerunque enim in vtriſque ſimul delirium cõſiſtit, tum parum probe imaginando, tum parum apte ratiocinãdo. Eſt enim aliquãdo in altero duntaxat, quod genus Theophilo medico ægrotanti contigit, cui reliqua quidem prudentia ſupererat, & diſputandi, & præſentes exacte

noſcendi, cæterum tibicines quoſdam angulum domus vbi decubuit occupaſſe, aſſiduéq; ſonare, tũ pulſare putabat, atq; hos ſe intueri rebatur, partim illic ſtantes, partim ſedẽtes, adeóque ſine intermiſſione ſonantes, vt neq; nocte, neq; die vſquam vel minimum tempus quieſcerent. Exclamare igitur non ceſſauit, ac iubere, vt domo eijcerentur, Atque hęc illi erat delirij ratio. Idem poſtquam plane cõualuit, à morbóque euaſit, tum reliqua omnia quæ ingredientium quiſque dixiſſet feciſſétve narrabat, tũ imaginationis de tibicinũ tedio meminit. Quibuſdam vero nulla aliena imaginatio viſitur, ſed perperam ratiocinantur, ratiocinatrice animæ parte ijs affecta. Veluti phrenitico cõtigit qui fores ſibi intrinſecus occluſit, ac ſingula vaſa per feneſtram promens, accedentes rogabat, num proijcere iuberẽt. Hic enim ſingula vaſa rectiſſime nominabat. In quo ſe manifeſte declarabat, nec in imaginatione circa ea lęſum eſſe, nec in nominum memoria. Quid igitur ſibi vult quòd ab alto omnia proiecit ac perfregit? hoc ſcilicet intelligere non poterat, ſed opere ipſo delirare ſe declarabat. Quod autẽ & circa memoratricẽ animæ partem ſymptomata eueniant, non ægrotantibus modo, ſed ijs etiam qui ægrotare deſierunt, id didiciſſe de Thu-

cydide licet. Qui nõnullos qui à magna illa Athenis peſte cõualuiſſent,eatenus omnium quæ præceſſiſſent oblitos prodit, vt nõ ſolum propinquos, ſed etiam ſeipſos ignorarent. Quoniam autem quæ rectrici animæ parti ſymptomata incidunt, dicta iam ſunt, tempeſtiuum eſt ad alterũ actionum genus quas naturales vocant tranſeamus. Fuerint igitur & in harum ſingulis,vel non obitis, vel male obitis ſymptomata. In appetitu quidem,tum inappetentia,tum immodica cibi appetentia. In concoctione,cruditas, & concoquendi tarditas,& eiuſdem operis prauitas. Pari modo in digeſtione,& ſanguinis generatione,vel nõ peracta vel non rite peracta,ſymptomata incidunt. Cuius generis ſymptomatum, & hydropum vitia ſunt. Iam in nutriendi actione Atrophię quædam & tabes,fruſtrationes eius ſunt. Leucæ vero & ophiaſis & alopetia & quicquid eiuſmodi ſymptomatum genus habetur,à vitioſa nutritione prouenit. At aſphyxiæ id eſt pulſuum priuationes,& Cacoſphyxiæ id eſt pulſus vitioſi,circa pulſuum actionem ſunt ſymptomata. In excrementorum quoque ſeparatione,vel omnino non peracta, vel nõ rite peracta,ſymptomata fiũt. Aliqua nomine proprio vacãtia, veluti quæ circa nigram bilem eueniunt. Alia vulgo nominata,

veluti Icteros, ſiue Regiꝰ morbus. Methodus vero hic quoque omniũ inuentionis eſt, naturalium facultatũ cognitio. Eas in libris quos de ijs prodidimus, quatuor eſſe in quaq; corporis particula indicauimus, Attractricem, Retẽtricem, Alteratricem, & Excretricẽ. Erit igitur in harum vnaquaque duplex ſymptoma: Alterum non rite obitæ actionis, Alterũ prorſus non obitæ. Quare in quoque naturali inſtrumẽto, octo incidẽt in vniuerſum ſymptomata. Ergo ſi cui ex diſſectionibus exploratus eſt particularum animalis numerus, hic breui, imò vero facile ex ſeſe omnẽ ſymptomatum multitudinem inueniet. Quippe quę naturæ tantum ſunt inſtrumẽta, octo ſolum ſymptomatis laborabunt. Quæ vero ſunt animæ, tum iſtis, tum his amplius alijs duobus. Monſtratum enim paulo ſupra eſt, cuiuſque animalium actionũ duplex eſſe ſymptomatũ genus, vel prorſus non peractarum, vel parũ rite actarum. Dictũ pręterea eſt, non rite hoc, duplex eſſe. Aliud veluti ex defectu proueniens. Aliud (vt ſic dicam) ex vitio ſiue errore. Ita vtique vt ſi non duo tãtum in quaque actiõe & facultate ſymptomata eſſe dicas, ſed tria, Alterum ſcilicet priorũ duorum in duo ſecans, duodecim quidem in quoque naturali inſtrumento ſymptomata inuenienda ſint.

Quindecim vero in ijs quę animę ſubſeruiũt: porro prior diuiſio,quæ in duas facta eſt differentias,octo quidem naturalium,decem animalium actionũ efficit. Si quod vero in animali inſtrumentum tum ſenſus ſimul particeps eſt,tum motiuum:huic ex ſecunda diuiſione decẽ & octo ſymptomata incident: ex priore duodecim. Monſtrato igitur quod dicimus in vna alteráve particula,quod nos in ijs, id in omnibus facere cenſemus, eum qui enumerare ſymptomata ſtudebit. Minime quidẽ nominibus attentũ (neq; enim vbique vſitatas appellationes inueniet) ſed ipſam rerũ naturam ſpectantẽ. Eſt igitur ventriculus concoctionis inſtrumẽtũ,quod trahit in ſe,vti diximus, cõueniens nutrimentũ. Excernit autem quicquid eſt alienũ. Præterea quod attraxit,id retinet: & quod retinet,alterat. Cũ igitur vel omnino nõ trahere vel vitioſe trahere illi contingit, duo mihi ſymptomata circa tractricẽ potẽtiã intellige. Scindéque alterũ rurſum in duo,nẽpe quod vitioſe oratiõe ſaltẽ quatenus vtiq; licet,(tametſi nominib⁹ clare nõ poſſis, quod ſcilicet his nullum impoſitũ nomẽ eſt) interpretari tentãs. Verbi gratia,quod etiam illud nõ rite, aliud veluti imbecillũ eſt, aliud veluti vitioſum. Imbecillum quidem, quod vix & ægre & longo tempore fit. Vitioſum,

quod veluti cũ palpitando,tremendo,vel conuellendo,vel vibrãdo agitur. In alteratrice vero,ventriculi facultate, aliud eſt vbi omnino alteratio nõ fit,cũ ſcilicet quales aſſumpti cibi ſunt, tales in omni qualitate manent. Aliud vbi imbecilliter,quod proprium nomen græce bradypepſian habet. Aliud vbi vitioſa eſt alteratio,cum in alienam qualitatẽ cibi mutantur. Quare tria in totum ſymptomata circa vnam actionem fruſtratam habentur. Vocatur autem ipſa actio,concoctio. Ea eſt ciborũ in cõuenientẽ animali qualitatẽ alteratio. Bradypepſia vero ſiue cõcoctiõis tarditas,mutatio in eã qualitatẽ eſt,ſed ægrè & ſpatio longiore. Alteratio autẽ in alterã qualitatẽ nõ tamẽ in eã quæ ſecundũ naturã eſt,apepſian nominãt. priuationẽ quoq; eius actionis æquiuocæ cũ ea nominãtes. Quanquã vtique clarius fuerat,hanc ſolã apepſian nominaſſe,illã vero vitioſe factã, dyſpepſiã. Sicut imbecillã alterationẽ bradepepſiã, Cæterũ vt plato teſtatus eſt, veteres cũ plurimas rerũ ignorarent, alias omnino non nominarunt,alias non recte. Non eſt igitur quod nomina nobis imponant, ſed inſpiciẽda nobis eſt ipſa rerum ſubſtantia. Quod ſi fiet,inueniemus retentricis quoque facultatis actionem ſecundum naturam ſe habere,cum tempus complectendi ci

bi,cum tempore concoquendi exequat:ac cibos vndique prorſus cõſtringit. Priuationem vero omnimodam eius actionis,cum prorſus non complectitur. Accidit autem id in liẽterijs,ſiue inteſtinorũ leuitate. Imbecillitatem vero,cum vel nõ probe vndique amplectitur, vel non vſque ad cõſummatam concoctionẽ, vel cũ ambo hæc ſimul incidunt.Cum enim retentricis & complectentis facultatis agendi probitas in ijs duobus conſtitit, vt tum nullũ locum relinqueret inter ventrem & cibos vacuum,tum complectendi tempus cum concoquendi tempore exæquaret,vel altero tantum non probe actionem obibit,vel vtroque ſymptomatáque cõſequentur,imbecillo quidem complexui,fluctuationes cũ ſonitu,quas Græci clydonas vocant & flatulentiæ.Iniuſto aut complectendi tempori,excretio celeris & ciborum in inferiore ventre corruptela.Hoc loco illud aduertendũ cenſeo,quod alteri ſymptomati alterũ nonnunquam ſuccedit.Quippe imbecillum complexum,modo clydones excipiunt, modo inflationes. Iniuſtum vero complectẽdi tempus omnino diminuta concoctio.Deinceps vero vel celer ciborum exitus,vel eorum in ventre corruptela.Ac celeris quidem exitus inſeparabilia ſymptomata ſunt deiectionis humiditas,& digeſtio in cor

pus diminuta. Corruptelæ autem in alui quidem deiectionibus, graue olentia neceſſario, nõ neceſſario aut mordicationes aut inflationes. Sed interim neutrum eorum, interim alterum, interim vtrunque. Cur autem tum in iſtis, tum in ijs quæ prius ſunt dicta, quædam neceſſario ſequãtur, quædam non neceſſario: proximo libro in quo de ſymptomatũ cauſis agemus, docebitur. In præſentia vero ad reliquam retẽtricis facultatis ſymptomatũ differentiam eſt tranſeundum. Cum igitur circũ cibos venter ſe conſtringit, cæterum cum palpitatione quadam, vel tanquam conuulſione & tremore & vibratu, eiuſmodi cõſtrictionis opus vitioſum fuerit. Ac palpitationem quidem ventris clare ſentimus. itémque cõuulſionẽ. Singultũ enim hoc ſymptoma nominant. Noxã vero eius quæ velut tremor ſit, nõ clare. cæterum ſi ijs quæ dicemus animo eris attentus, id quoq; nõ magno negotio deprehẽdes. Ergo vbi à comedendo, nec clydon aliquis, ſiue fluctuatio cũ ſonitu te infeſtat, nec inflatio, nec palpitatio vlla, nec ſingultus, ſed difficultas aliâs inſueta, in vẽtre ſentitur, grauatúrque is ac laborat, ac magis deſyderat grauitatẽ infra deponi, quàm ſurſum: ferri accedit præterea ructus quiſpiã, tum diſplicentia quædã aliena nec facile interpretabilis in an=

cupitq; celeriter cum vel per supernas vel per infernas partes abijcere

sequiturq; respiratio molesta ac difficilis et quae vix tolerari possit

helitu adſequitur: exiſtimabis vētriculū circa cibos conſtringi quidē, cæterū id veluti cū tremore fieri. At qui veluti vibrās motus eſt, in febriū cōcutientibus rigoribus maxime eſt cōſpicuus, omnes animalis particulas occupās. Ac de ijs quidē fuſius in libris qui hūc ſequūtur agemus. In præſens ad quartā vētris facultatem excretricē propultricémque veniendū. Cuius quod quidē veluti priuatio eſt, in Ilei quibuſdā generibus cernitur. Imbecillitas vero ſubinde in tardis excrementorū deiectionibus incidit. Qui autē eius veluti vitioſus motus eſt, tum incidit, cū vel prius quàm abſoluta cōcoctio eſt, ad actionē proruit, vel abſoluta ea ceſſat ac tardat, vel vnà cū aliquo iam dictorum ſymptomatū fit, aliterve quouis modo non rite, vel tanquam impos ſui venter in cibos irruit, minime temperato moderatóve motu vtēs. Exēplo eorū qui in decliui currūt, nec ſiſtere ſe valent. Ac ventris quidem vt inſtrumentum concoctionis eſt, dicta ſymptomata ſunt. Vt autem tum nutriri poſtulat, tū quod nutriat, non ſolū trahit, ſed etiam eatenus retinet, quouſque alterauerit & ſuperuacaneū excreuerit, aliū parem ſymptomatum numerū ceu ſimilare corpus ſortietur. Fortaſſe igitur præſtiterit omnia quæ circa nutritoriā actionē ſymptomata incidūt percurrere,

Et quæ vẽtris corpori & quæ cæteris particulis omnibꝰ inſunt cõmunia. Quippe clarior ita legẽtibꝰ diſputatio fiet. Illuſtriúſque docebit quod paulo ſupra eſt dictum, Symptoma ſymptomatis cauſam eſſe. Atrophiã enim cũ vnũ ſymptoma ſit, ſiue ea in toto fiat animali, ſiue in vna eiꝰ particula, multa prẹcedũt ſymptomata. Cũ enim quod probe nutriendũ eſt, & trahere ad ſe conueniens nutrimẽtum debeat, & id quoad tum alterauerit tum aſſimulauerit retinere, præterea quod ſuperuacuum eſt pellere. (Eſt autem id duplex genere, aut enim quantitate ſuperuacaneũ eſt aut qualitate) neceſſe omnino eſt particulã quæ Atrophia laborat, vel vnius prædictorum alicuius occaſione id pati, vel plurium. Nam ſiue diminute trahat, quo nutriat, ſiue nõ trahat, ſiue perperã trahat, Atrophia particulã cõſumet, ſiue id quidẽ quod nutriet, & quantum & quale eſſe oportet ſuppeditatur, cæterum ſymptoma aliquod in retentrice facultate incidet, ſimile his quæ in ventre ſunt dicta, atrophia tentabitur ſic quoque. Quod ſi hæ facultates legitima fungãtur actiõe, excretrix autẽ vis erret, plus ſcilicet quàm opus eſt vacuãs, ſic quoque gracilis nutrimentóque parum fruens, particula reddetur. Iam alteratricis virtutis ſymptoma, quod veluti priuatio

...lis alitur

... Symptoma vero quod retentrici facultati accidit proportione respondet iis quae de ventriculo diximus itidemque Atrophiam inducere potest

eſt(eam autem apepſian ſiue cruditatem vocant)liquido patet quòd particulã gracilẽ efficiet. Quod vero eius veluti imbecillitas quædam eſt, quã bradypepſian vocãt, ſpacio quidem lõgiore, ſed tamẽ luculenter ipſum quoque aliquando gracilitatẽ inducet. Tertiũ vero ſymptoma, quod dyſpepſiæ eſt ſimile, non gracilem modo nutritionis deſyderio, ſed etiã aliena ſpecie particulam reddet, Veluti in vocatis leucis & elephantiaſi cernitur. Sane aduertere hoc in loco animum, ac diſcernere cõueniet, Vtrúmne ſucco aliquo affluente, an ſolidis ipſis ita affectis mutatꝰ color fit. Quippe ſi ex affluente eſt mutatus ſucco, alterius generis ſymptoma eſt, nec alteratricis facultatis error. Si igitur tota particula per totã qualem eſſe oporteat, talis non ſit, alteratricis in eo virtutis id vitiũ eſt. Fit enim & in arcuatis naturalis coloris mutatio, ſed ea, niſi alteratricis venarum virtutis vitiũ aliquando eſt, ſeparatricis actionis eſt ſymptoma. Vitioſus autem in ſingulis priuatim particulis color, ſi modo ex ſucco aliquo extrinſecus affluente non proueniat, ex alteratricis & cõcoctricis virtutis quam in ſe habet, vitioſa functione oritur. Ergo hãc atrophian, cum cacotrophia quædam, id eſt vitioſa nutritio dicenda potius ſit, à præſenti diſputatiõe eximamus.

Ad eã vero quæ nutritionis omnino eſt priuatio reuerſi,illud admoneamus, tum ipſam ſymptoma eſſe,tum ſymptomatis alias alijs, quæ vel in attractrice,vel retentrice,vel ſegregatrice, vel alteratrice facultate incidunt ſuperuenire. Omnium vero horum ſymptomatum,morbi ſunt cauſæ.Finge enim diminute in aliquam particulam trahi alimentũ, ideóque eam nõ nutriri,omnino morbus aliquis diminutum hunc tractum præcedit.Dictum nanque eſt, particulam ipſam vbi imbecillius in ſe nutrimentum trahit, omnino incommoda temperie laborare. At ea morbus eſt. Si autem particula commoda temperie ſit,obſtructio vero aliqua in digeſtionis inſtrumentis digeſtionem impediat, obſtructio ipſa morbus eſt:digeſtionis impedimentum eius ſymptoma. Non ſolum autem ſingula ſymptomata percurrens,quæ ſcilicet læſæ alicuius actionis culpa proueniunt, intelliges ea omnino morbum præcedere, ſed etiam id ex ipſa rerum eſſentia licet, citra inductionem colligas. Quippe ſanitatẽ actionis cauſam poſuimus:morbum autem læſionis quæ in actione eſt,cauſam. At vero ſymptomata,de quibus nunc propoſita nobis diſputatio eſt,actionum eſſe læſiones diximus. Quare ex ijs propoſitis coſtat huius ſaltem

generis ſymptomatum morbos eſſe cauſas. Quod autem & duo quæ reliqua ſunt genera, morbi præcedant, & cauſæ rationem reſpectu eorũ obtineant, id quoque paulo infra docebimus, ſed vbi totum de ipſis abſoluerimus ſermonem: auſpicati rurſus à ſymptomatis ijs quæ in corporis cõſiſtunt affectibus. Sunt porrò eorum primę differẽtiæ numero quatuor. Alia enim ſunt viſibilia, alia odorabilia, alia guſtu apprehenſa, alia tangibilia. Ac viſibilia quidem in coloribus qui præter naturã ſunt conſiſtũt. Idq́ vel totius corporis vel alicuius vel aliquarum eius partium. Ac totius quidẽ corporis, veluti in arcuatis ſe habet. Præterea in epatide & ſplenitide vocatis morbis. Ad hæc hydropũ generibus quibuſdã. Vnius vero particulæ, queẽadmodum tũ in lingua ſola alien⁹ color ſubinde aſpicitur, tũ in particulis quæ abſceſſuum vitio vel nigricant vel liuẽt. Pari modo in carbũculis & eryſipilate, & ſerpentibus vlcerum, & gangrenis, naturales colores immutãtur. Sane huius generis ſunt vitiligo, leucæ, elephantiaſis, aliáque id genus. Quippe hæc quoque naturalem colorem mutant. Iam in compluribus ſimul particulis vitiatum eſſe colorem in multis morbis videas. Idq́ vel circa crura magis, vel circa faciẽ, vel circa totum ſupernũ corpus, vel circa totum

imum. Ac viſibiles quidem differentiæ in ijs ſunt contemplandæ. Odorabiles vero primũ quidem in reſpiratu, ac difflatu. Voco autem quod circundantis nos aeris per fauces attrahitur & rurſus emittitur, reſpiratum. Quod autem per totum corpus exhalat, difflatũ ſiue perſpiratum. Ergo quæ ijs accidũt grauiolentiæ, in ſymptomatum conſtituentur genere. Poſt has vero in auribus, naribus, alis & quæcũque vitij cuiuſquam occaſione putreſcũt particulis, his amplius in ructu idem ſymptomatum genus licet inuenire. Ipſo ſcilicet vel fumoſam, vel acidã, vel viroſam, vel piſcoſam, vel aliam quampiam eiuſmodi referente qualitatem. In guſtabilibus vero qualitatibus, laborantes, ipſi ſymptomata conijciant. Quippe ſudorem defluentem in eos aliquando guſtant, præterea eius quæ circa linguã eſt ſaliuæ mutatam qualitatem, æque vtique vt ſanguinẽ, quibus is quoquo modo per os vacuatur: alij quidem notabiliter dulcẽ, alij ſalſum, alij amarum ſentiunt. Ad eundem modum & quæ ex pulmone reijciuntur, & quæ ex ventriculo euomũtur: alijs hæc acida, alijs ſalſa, alijs amara, alijs dulcia, alijs auſtera, ſentiuntur. Porrò ſunt ex medicis non pauci qui etiam his aurium ſordem guſtu explorandã cenſent. Quippe ex hoc quoque aliquid con-

iectari. Iam tangibiles differentiæ, vbi naturæ modum exceſſerunt, in ſymptomatis numerandę non minus ſunt veluti cutis dura, & diſtenta & præarida. Simili modo præhumida, vel rugoſa, vel alia quapiã differentia tali prædita. Ergo ex his quæ iam dicta ſunt, manifeſtum eſt, hoc quoq; ſymptomatũ genus vniuerſum à morbis ortum habere. Quippe colorum, halituum, & ſaporum differẽtias omnes, ſolidorum ipſorum corporum temperamenta ſequi, in naturalibus libris didicimus. Ad eundem modum & tangibiles: multo etiã magis quàm omnes quæ ſunt prædictæ, propterea quòd cum actiuis qualitatibus congeneres ſunt. vtpote quæ ad eiuſdem ſenſus iudicium referantur. etenim mollities duritiéſque tactu iudicãtur haud aliter quàm effectrices qualitates ipſis cognatæ. Quare quicquid in ijs alienum à naturali eſt, id intẽperiei acceptum fertur. Aeque vt quod naturale eſt, ex cõmoda temperie prouenit. At eſt omnis intẽperies morbus. Quare omnia id genus ſymptomata, à morbis ſunt oriunda. Quæ vero ex influente quopiam humore cognata prædictis ſymptomata in particulis excitantur, alia obſtructiones vel compreſſiones ſequentia, alia trahentium & ſegregãtium virtutum functiones male obitas, neceſſe eſt hæc quo-

que veluti fontem ſuæ generationis morbos habere. Ac iecinoris quidẽ obſtructio, qui cõpoſiti & inſtrumentalis corporis eſt morbus, alieni coloris qui in arcuatis viſitur eſt cauſa. Cuiuſque vero ſimilaris partis intemperies, quæ ipſa quoque eiuſmodi corporis morbus eſt, aliâs aliam eius facultatẽ impedit, vel eam quæ trahit, vel eam que excernit, vel aliã quãpiam quarũ occaſione cum parum æqualiter ritéque humores in corpore fluant, particulæ aliâs aliæ in colore, halitu, ſapore, omnibúſq; tangibilibus differentijs alterantur. Quinetiã quodcunque reliquum eſt ſymptomatũ genus, ſiue id in vocibus fit & ſonis qui in animalibus exaudiuntur, ſiue in ijs quæ à corpore excernuntur, in eóve detinentur, nihil nõ à morbis natum eſt, vel ab ipſis continẽter, vel ſymptomate aliquo interueniẽte. In vocibus enim morbi qui in ore, faucibus, arteria, pulmone & thorace ſunt, ſymptomata faciunt. Clangoribus ſcilicet quibuſdam tremulíſque ac raucis ędendis vocibꝰ. In alijs vero animalis particulis ſonitꝰ & murmura & triſmi, id eſt dentium concuſſio, aliáque eiuſmodi partim quidem ex inſtrumẽtorum anguſtia, vel indebito motu, partim ex flatuoſi ſpiritꝰ abũdantia, aliquando etiam ex horum aliquibus, omnibúſve ſimul coeuntibus ciẽtur. De qui-

bus plenius inter ſymptomatum cauſas agetur. Quæ vero vel à corpore excernuntur, vel in eo præter naturam detinentur, ea quoque in primas treis diducuntur differentias. Vtique aut totis ſubſtantijs, aut qualitatibus, aut quantitatibus, à naturali ſtatu egreſſa. Succedunt autem omnino morbis, vel cõtinenter, vel alijs ſymptomatis intercedentibus. Siquidem ſanguinis profuſio toto excretæ ſubſtãtię genere præter naturam eſt. Ea vero vel vulnerato, vel perrupto, vel ore tenus recluſo, vel eroſo ſanguinis vaſe incidit. Porrò horũ vulneratio, ruptio, & eroſio, proprij ſimilarium partium morbi ſunt: recluſio, inſtrumentaliũ. Quæ ipſa modo ex complectẽdi functione imbecilla, modo expultrice immodice cõcitata, modo ambabus ſimul læſis, ortum habet. Simili modo fluxus muliebris vel propter iam dictarum actionum ſymptomata fiet, vel quòd totus ſanguis tenuis ſeroſúſque eſt redditus. Eſt vero & id ſymptoma, cuius etiam multiplex habetur ortus. Eſt nanque vel ſanguificæ virtutis, vel eius quæ tenue & ſeroſum ſeparat, vel idem excernit, operis fruſtratio. Incidere autem aliquando poteſt, & retentrice ipſa immodice opus ſuum vrgente, & cute ipſa ſpiſſata, & renibus occluſis. Ad eundem modũ & ſudores immodice di-

geri vel indebite retineri, aut propter cutis, aut propter aliquem dictarum virtutum affectum, aut ipſam humorum naturam neceſſario cōtinget. Sane conſtat quòd in omni eiuſmodi ſermone, diſiunctiuis coniunctionibus vtimur. Omnino enim cuique dictorū ſymptomatum, vna quæpiam eſt cauſæ ratio. Nihil tamen prohibet duas, & tres, & ſimul omnes vnà concurrere. Non latet autē nec quòd diſſuria & iſchuria & ſtranguria & diabetes, & quem Hydropem in vas vrinale, alij diabetem, aliqui diarrhœan in vrina vocant. ex hoc genere ſymptomatum ſint. Iam quod eorum quæ excernuntur, & colores præter naturam, & odores, morbos neceſſario ſequantur, nihil opus eſt oſtendamus. Si modo nullum taliū ſine intēperie prouenit. Patet autem & quod propoſitum à nobis eſt, clare eſſe demonſtratum, omnem ſymptomatum naturam morbos præcedere. Fieriq; nonnunquam ſymptomatum quæ deinceps ſibi ſuccedant, veluti ſeriem quādam. A morbo quidem ipſo primū, ab hoc vero ſecundum, dein rurſus poſt hoc tertium, ac ab iſto deinde quartum. Verū hic attendendum diligēter eſt, vt accurate diſtinguātur ab operibus ſymptomata. Sæpe enim ita ſimilia inter ſe ſunt, vt & ſymptoma putetur opus, & opus ſymptoma. Ac niſi quis in

hoc ſano ſit iudicio,ex ijs in quibus ipſe fallitur, noſtram diſputationem calumniabitur. Quippe ſi naturalium excretionum(ſic autē vocant eas quæ ſanis accidunt)vel quantitatē, vel qualitatē,vel genus ipſum ſubſtantiæ, pro ſcopo ſibi proponat,deinde huc intuens ſymptomata iudicet, ſubinde falletur. Quippe ſudor aliquando multo amplior quàm pro naturæ modo,vel alui deiectio,vel vrina valentibus incidit,nō ſolum nulla actione læſa,ſed etiam cum virtutis robore & prouidentia de animalis ſalute. Aliqua enim quanuis etiam toto genere præter naturā ſint, veluti ſanguinis per nares profuſio,vel vomitus,vel ſanguinis deiectio, vel hæmorrhois vel aliud eiuſmodi, tamen præter naturā adhuc non ſunt, ſi modo tempeſtiue fiant. Fiunt autem tempeſtiue,cū id quod cōtriſtat,expellitur. Stāte igitur de quo inter initia cōuenit (nēpe quòd ſymptomata actionū læſiones ſint) nihil eorū quæ ad animalis cōmodū fiūt, ex hoc genere ſymptomatū eſt. Opus nanque naturæ vnūquodq; eorum potius eſt,quàm læſio aliqua. At alteri fortaſſis ſymptomatū generi, quod ſcilicet præter naturā eſt affectuum, omnia talia ſubijciat quiſpiam. Omnino enim diuiſam eſſe in quacunque animalis parte venam aliquam,aut eatenus recluſam,quoad ſangui

nem quem prius retinuerat profundat, naturalem affectũ non eſſe. Quanquam hic quoque alui fluorem, aut vrinæ copiã docere nõ poſſit affectibus præter naturã omnino ſuccedere. Sanguinis nanque profuſiones, & vomitiones toto genere præter naturam eſſe, dicet quis. Non tamen aut eã quæ per ventrẽ, aut veſicam, aut vterũ fit excretionẽ toto genere præter naturam eſſe. Fortaſſe vero dubitauerit quiſpiam & de ſudore ceu nec ipſæ naturæ lege incidat. Quippe quod Diocles etiã docere tentauit. Videtur autem dura eſſe opinio & præter rerum euidẽtiam. tametſi eã maxime probabiliter cõfirmet. Ac de talibus quidem poſthac aliquando fortaſſe agetur. Perpauca enim ſunt de quibus ambigitur. De reliquorũ vero ſymptomatũ tota multitudine abunde eſt diſputatum, finiendúſque iam hic liber eſt. Si quis enim exercitatꝰ in his quæ cõfeſſa ſunt fuerit, facilius de his quæ in dubio ſunt, iudicium conſequetur.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS LIBER PRIMVS, THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

CAuſas ſymptomatum in his libris cōtēplabimur: eundem ſequētes diſputationis ordinē, quem de ipſorū differentijs propoſuimus. Sunt igitur ſymptomatū genera in totū tria. Quorū de eo primū diſputauimꝰ, in quo læſam eſſe actionē diximus. Ita nimirū intelligere lectorē cenſentes, etiā ſi prorſus perijt. Cum autē duplices genere actiones ſint, aliæ naturales, aliæ animales, ab animalibus incæpimus. Eáſcꝫ trifariā diuiſimus, in ſentientes, actiuas, & quas appellauimus rectrices. Ergo in ſentiēdi actionibus, triplex incidit ſymptomatum differentia. Vna cum ipſum primum ſenſus inſtrumentum eſt male affectum, altera cum ſentiendi facultas, & tertia cum aliquid eorū quæ primo ſentiendi inſtrumento ſubſeruiūt, male habet. Veluti in oculo primū ſentiēdi inſtrumentū, cryſtallinus eſt humor.

quippe quod ſolum à coloribus alterari monſtratum eſt. Sentiens vero facultas, quæ à cerebro per neruum inde porrectũ ad cryſtallinum peruenit. Ad ſubſeruiendum autẽ huic, reliquæ omnes quæ in oculo habentur particulæ ſunt conditæ. Itaque etiam vno quolibet ex prędictis male affecto, vel male videbit animal, vel prorſus non videbit. Ac cryſtallini quidẽ humoris morbi in octo intẽperamentis conſiſtunt. Facultatis autem morbi, in eo quòd vel neruus, vel cerebrũ male ſit affectũ. Sunt porrò & horum vtriuſque, vt ſaltem ſimilares particulæ ſunt, octo morborum gene nera, Vt inſtrumẽtales ſunt, tum obſtructiones, tum alienorum innixus, ſiue cõpreſſiones, aliáque quæcunque ex humorũ influxu, molem præter naturã attollunt. Vnitatis vero diuiſio, ſuper omnia quæ prædicta ſunt, tũ ſimilarium, tum inſtrumẽtalium particularum communis eſt affectus. Nõ cerebro modo aut neruo, ſed etiã cryſtallino humori incidere potens. Huic autẽ tranſferri, ac ſede moueri, inſtrumentalis morbus incidit. Quanquam trãſlatio, ſiquidem ea verſus angulum maiorẽ minorémve eſt facta, nihil quod æſtimandũ ſit, incõmodi affert. Sin ſurſum deorſúmve inclinat, duplicia quæ vidẽtur omnia apparere facit. Atque hi quidem ſunt, tũ pri-

mi viſus inſtrumenti, tum eorum quæ illi facultatē ſubminiſtrant, morbi. Eorũ vero quæ vſum aliquem ei conferunt, hi, Si vel in foramine rhagoidis, vel etiam eo qui inter hoc & cryſtallinũ eſt loco, humor ſpiritúsve tant⁹ cõſtiterit, quãtus primo viſus inſtrumēto ad internoſcenda ſenſibilia ſit impedimēto. Ad eũdem modum corneæ quoque tunicæ particula ea quæ pupillæ anteſtat, viſum impedit, ſiue ea per ſe, ſiue alia quapiam ratione à naturali habitu eſt remota. Ac foramen quidem rhagoidis, quatuor modis à naturali ſtatu mutatur. Nempe vel ampliatum, vel imminutũ, vel in aliquam partē detortum, vel ruptum. Verũ ampliatio ſiue à natali ſit, ſiue poſt accedat, ſemper viſui incommodat. Imminutio quæ vtique à natiuitate incepit, acutiſſimi viſus eſt occaſio: quæ vero poſt incidit, mali. Reliquorum vitiorum neutrum, neque ſi à natiuitate, neque ſi poſt incidit, quicquã quod æſtimatione dignũ ſit, viſui officit. Iam enim ſubinde vidimus ex parua rhagoidis procidentia, detortam pupillam, poſtquam cicatrice eſt incluſa, nec tamē hominis viſum fuiſſe impeditum. Vbi ſcilicet ante ſe corneæ particulam ſplēdidam habuit. Atque hæc quidem experiētia ipſa docuit. Sane cauſa propter quã amplitudo foraminis ad perſpicaciam viſus

ſemper ſit noxia, anguſtia non ſemper, ęſtimatione non indigna eſt. Videtur autẽ mihi neruus is qui à cerebro ad oculũ pertinet, quem ideo porum, ſiue meatum Herophilus appellat, quòd eius ſolius foramẽ clare cernitur, ſenſibilis eſſe ſpiritus via. Eóque vbi altero oculo conniuemus, alterius pupillã dilatari contingit. Tanquam in vnum ſolum cõmeante ſpiritu, qui prius in duos eſt diſpertitus. Itaque etiã hoc maxime ſigno intelligitur, an ſuffuſi compũcta ſuffuſione viſum recepturi ſint, an non. Quippe quibus altero oculo conniuentibus, alterius pupillam dilatari contingit ijs ſi compunctio adminiſtretur, recipiendi viſus fiducia eſt. Quibus non dilatatur, horum nemo vnquam reuidit, necꝫ ſi minimo cum dolore, ac commodiſſime ijs eſt adminiſtrata cõpunctio. Ex ijs omnibus liquet, confluere ad oculos à cerebro ſpiritũ animalem. Tum in cryſtallinum ipſum humorem, tum vero locum omnẽ qui illi anteſtat, quem ſcilicet rhagoidis foramen determinat. Vbi igitur amplior reddita eſt pupilla, ſiue id ex prima ſtatim formatione, ſiue poſtea contigit, parum commode tota animali ſpiritu impletur. Fundi igitur diſſoluicꝫ ac diſſipari cogitur. Sicut contrà in minore pupilla colligitur, cõſtringitur, ac denſatur. Atqui demonſtratũ in libris

de particularum vſu eſt,eius collectionem,ac conſtrictionem, ad ſenſus bonitatem illi conducere:cõtrà,diſſolutionem, ac diſperſionem ad ſenſus noxam cedere. Qui igitur fit quòd pupilla morbi vitio,non naturæ minor reddita,multo deterior efficitur quàm mediocris? An quia vitioſos affectus ſequitur,quorũ culpa neceſſario peius cernit oculus ſic affectus, non propter pupillæ anguſtiã. Quinam igitur hi ſunt affectꝰ?nam hoc etiam diſputatio requirit. Vnus quidem ipſius rhagoidis tunicæ tantũ,alter humoris tenuis,qui medio loco inter ipſam rhagoidem & cryſtallinũ humorem habetur effuſi. Ac tunicæ quidem ſolius affectus,extẽſio relaxatióque ſunt. Qualis vtique in extrinſecus poſitis articulis ſubinde cernitur. Cum ligamenta redundanti humore ſunt perfuſa. Humorum vitium in defectu conſiſtit. Cuius occaſione rhagoides vacuato interno eius loco in ſe concidens, contrahitur ac rugatur,atque idcirco pupillã imminuit. Deterius ergo ex talibus affectibus cernere contingit,non vtique propter pupillæ paruitatem, ſed propter humoris deſyderiũ. Monſtratũ enim eſt in his quæ de viſu, tum in libris quos de vtilitate particularum, tum quos de Hippocratis & Platonis placitis ſcripſimus, cryſtallinum humorum munimen-

to aliquo indigere, quo externum ſplendorẽ ſine offenſa ſuſtineat. Vnum igitur munimentorum eius is humor eſt. Cũ eo etiam quod ſubſtantiæ cryſtallini humoris non nihil cõducit. Vbi igitur parcior redditus hic humor eſt & ſiccior efficitur ipſe cryſtallinus, vtpote iam humore à quo largiter imbuatur defectꝰ & rhagoides tunica in ſe concidens, ſpatium quod inter ipſam & cryſtallinum intereſt, anguſtius efficit. Itaque fit, vt cum cogatur cryſtallinus humor, paruo interſtitio cum externo ſplendore cõmercium habere, perſimilem patiatur affectum, ijs qui ſolem nictando contuẽtur. Horũ enim aliqui occæcati ſunt. Omnes vero ita læſi, vt vix recuperarint priſtinũ viſum. Quippe monſtratũ nobis eſt, fieri nõ poſſe, vt ſplendidam lucem inoffenſe toleret viſus inſtrumentum. Eóque factũ eſſe vt rhagoides tunica quæ nigra ſimul & cęrulea eſt, illi ſit prætenta. Quod ſcilicet hi colores, viſum vbi à ſplẽdida luce laborat, maxime cõſolentur. Atque hæc quidem cauſa eſt, cur imminutus is qui in pupilla eſt humor, tum deterius cernendi, tum foraminis rhagoidis tunicæ minoris reddendi ſit occaſio. Eóque maxime inſanabilis eſt eiuſmodi oculorũ morbus. Alter affectus qui propter humorem rhagoidis minorem reddit pupillam, minus illo

eſt noxius. Difficilius nanque eſt ſimilarium corporis particularum cuiuis, cum ſiccata eſt, humiditatem reſtituere, quàm eam cum humecta eſt, ſiccare. Atque hæc quidem medendi rationem quodammodo iam attingũt. Dicamus autem quod à primo eſt propoſitum. Mala quidem eſt pupillæ paruitas quæ præter naturã accidit, bona quæ naturalis eſt. Laxitas autẽ eius nec quæ naturæ lege habetur, bona eſt, nec quæ non naturalis eſt. Cæterum minus mala eſt quàm anguſtia. Quippe laxitatis generandæ cauſa (vt ſic dicam) coniũcta, tenſio rhagoidis tunicæ eſt. Sicuti paruitatis, eiuſdem relaxatio. Quoniam autem duplici ratione tenditur, cum vtiq; ex ſuapte natura id patitur, vel ſiccata, vt corpus ſimilare, vel humectata vt inſtrumentale: ſiccitas quidem eius difficile ſanabilis eſt, humiditas non etiã. Siquidem phlegmonæ & ſcirri, ſiue durities ſenſu carẽtes, & abſceſſus, & alij id genus morbi, inſtrumentaliũ ſunt partium, ex ſuperuacuis humiditatibus oriundi. Quos omnes ſi in rhagoide cõſiſtant, peritus medicus nõ magno negotio ſuperabit. Sane accedit rhagoidi nonnunquam etiã ex accidenti tenſio. A multitudine, ſcilicet ſubiectorum humorum nata. Quippe cum veluti vter veſicáve, ijs quæ inter ipſum & cryſtallinũ humorem aceruã-

tur eſt impleta, in omnem partem diſtenditur. Quoniã autem nõ ſolum qui in foramine rhagoidis ſint, morbos diſputatio percenſuit, ſed etiã aliquos ipſius rhagoidis commemorauit, ſuperque qui tenuis ſub ea ſint humoris, ſequẽs fuerit, quæ reliqua in ipſis ſunt perſequi, quorũ vitio vel impeditur viſus, vel omnino aufertur. Ergo ex ijs qui in tunica rhagoide conſiſtunt, ac viſui obſunt, vnus adhuc morbus reſtat, tam ſimilariũ quàm inſtrumẽtalium partiũ cõmunis. Is eſt vnitatis diuiſio. Quæ vtique in hac particula, tum vulnus eſt, tum vlcus. Cum igitur tale vitium magnum eſt, ita vt & valenter diuidatur rhagoides, & profundatur extra eam tenuis humor, ac iam corneam contingat, neceſſe eſt incidant hoc caſu incõmoda duo. Tum vt concidat ſuper cryſtallinũ humorem tunica rhagoides, tum vt ſpiritus à cerebro in pupillã totus nõ perueniat, quoniã per vulnus effluat. Quod autẽ non ſolum ambo hæc coeuntia impedimento viſui ſint, ſed etiã eorum alterũ, ijs qui prædicta non negligenter legerũt, manifeſtũ arbitror. Mihi vero tempeſtiuũ iam fuerit ad tenuem humorem conuerti, de quo ſupra, dictum hactenus ſaltem eſt: quod ſiue eius plus ſiue minus iuſto eſt, viſum impedit. Quod autẽ etſi aut craſſiori aliquando ſit conſiſten

tia,aut colore quodãmodo alieno; ſic quoq; ſymptoma aliquod circa videndi actionẽ excitabit,id dictum prius non eſt. Sed iam eius dicendi eſt tẽpus.Ergo hic humor ſi craſſior quàm prius erat,eſt redditus,tum perſpicaciã viſus adimet,tum ne longinque videatur efficiet.Ita vt nec quæ longe poſita ſunt cernantur, nec quæ prope ſunt admota exacte perſpiciantur. Sin vehemẽter craſſus eſt factus, veluti in ſuffuſionibꝰ euenit, vtique videre hominem prohibet.Quòd ſi totum foramen à craſſo illic conſiſtente corpore obtenebratum non ſit,ſed aliqua pars eius pura ſuperſit, vtique per illã,quæ extrinſecus ſunt,ſingula per ſe ſola nihilo deterius quàm ante videbuntur,non tamen ſimiliter vno tempore multa. quòd ſcilicet anguſtior quàm ante factus ſit viſus conus.At ſi in pupillæ cẽtro exigua ſuffuſio conſtiterit, partibus quæ circa ſunt puris,omnia ijs qui ſic ſunt affecti, veluti feneſtras habere videntur. Quippe quod in medio non cernitur,quaſi exciſum videtur. Iam ſi diuulſa,nec inter ſe coniuncta craſſa corpora in iam dicto humore fluitant, ijs qui ſic ſe habent,tanquam culices quidam foris obuerſari videantur,imaginatio præbetur Sæpenumero vero ex craſſiore quoque humoris cõſiſtentia, tanquã idolũ aliquod ſibi appareat,

imaginantur, porrò eiuſmodi idoli apparitio poſtquam à ſomno ſurgitur, plerunque incidit,potiſſimum pueris,& ijs qui pluſculũ biberũt, aut aliâs capite ſunt impleto. Quòd ſi colore immutatus ſit humor, qui inter cryſtalloidem, & rhagoidem habetur, ſiquidem ad fuſcũ inclinet,veluti per nebulam fumúm ve hominem videre faciet. Sin ad alterum vllum colorem vergat , eius nimirum phantaſiam viſibilibus impartietur. At ſi inęqualiter vel à naturali conſiſtẽtia,vel colore receſſit,quæcunque eius pars ſic affecta,ad pupillę locum peruenerit,ſimilem etiam ſibi imaginẽ in viſibilibus repreſentabit. Quippe illius, tunc colorem,tum conſiſtentiam, tum figurã foris ſe videre homo putabit. Ex hoc ſymptomatum genere, ſunt, tum ea quæ ſuffuſi imaginantur, tum quæ de ijs quibus vel ſanguis ex naribus profluxurus eſt,vel qui vomituri ſunt,ab Hyppocrate ſunt ſcripta. Iam vero quibus adeo perfectus ſyncerúſq; viſus eſt, vt eum ne vel minimum ſenſibile fugiat,exhalationes vero quæpiam à ventre aſcendũt, potiſſimum vbi non probe concoxerunt, ſimilia ijs quæ ſuffuſis ſymptomata incidunt. Quippe purior natura cryſtallinꝰ humor ijs eſt. etiã hic ipſe aquoſus de quo nũc agimus. Magnitudo autem ſymptomatũ in his, pro

magnitudine paſſionis ſemper reſpondet. Nõ ſolum in ijs de quibus paulo ante agebam, ſed etiam in omnibus quæ prædicta ſunt. Verbi gratia. Similarium partium intẽperies ſi paruæ ſunt, paruam noxam actioni afferunt. Sin maiores habentur, actioni ad portionem nocent. Sicut quę plurimum à naturali ſtatu exceſſerunt, omnino actionẽ tollunt. Aeque vero & quæ de qualitate, & conſiſtentia & calore aquoſi humoris ſunt dicta, ſi paululũ à naturali ſtatu ſunt mutata, paruam etiam actioni afferunt noxã. Sin longius receſſerunt, pro modo vitij ſui etiam actioni incommodant. Sicuti cũ plurimũ à naturali ſunt aliena, omnino actionem adimunt. Ad eundem modũ & quę de rhagoidis ruptura, & pupillę magnitudine ſunt dicta, vel paululum aliquid actionem impediunt, vel amplius, vel omnino. Simili modo & animalis ſpiritus vel ad vnguẽ purus eſt, qualis æther, vel nebulæ ritu humidus ac turbidus. Pręterea in modo ſubſtantiæ, vel plus eius habetur, vel minus. Ac ſiquidem multus eſt & æthereus, etiam quæ longiſſime abſunt, videt, ac perfecte diſcernit. Sin paucus eſt, & purus, quæ prope ſunt exacte dignoſcit, quæ procul abſunt non videt. Quod ſi humidus ſimul multúſque eſt, longiſſime quidem videt, ſed non exacte. Sicuti etiam ſi humidus

ſimul exiguúſque eſt,nec exacte nec longiſſime videt,Et de hoc quidem,vt ad rem propoſitam, hæc abunde. Corneæ vero tunicæ pars quæ pupillæ anteſtat,& cũ craſſior,& cũ ſpiſſior,& cum humidior eſt facta,viſionem impedit. Ad eundem modum ſi colorem ſuum mutauit, & ſi vlcus maiuſculũ in ſe habet,& ſi quid eorum quæ extrinſecus illi præiacent inauctum,obſcuritatem affert. Ac craſſior quidem & ſpiſſior cornea hebetudinẽ viſus creat. Humidior autem ſiue vt inſtrumentum eſt, ſiue vt ſimilare corpus, non ſolum viſus hebetudinem affert, ſed etiam vt quaſi per caliginem,vel nebulam,vel halitum quempiã, vel fumum cernatur efficit. Si vero humores non multi,ſed colore mutato ſint,pro eorum natura error in viſu reſpondet,proinde qui regio morbo laborãt,pallida omnia videre ſe putãt. Quibus autem ex plaga ruptę recenter ſunt in prima tunica venæ,rubra. Vlcus vero maiuſculum, non ſolum eo quod ſuperuacuum contrahit humorem viſionem lædit, ſed etiã quòd exiguo interſtitio cryſtallinũ cum externo lumine committi cogit. At ſi deſcendat introrſum,quod ante pupillam eſt vlcus, etiã aliquid aquoſi humoris foras effundit. Proinde is qui ſic eſt affectus,in ſummum cæcitatis diſcrimen adducitur. Eóque fit vt qui in

parte corneæ quæ pupillæ prætenditur, vulnus acceperũt, ſi id vulnus introrſum deſcendit, magna ex parte occęcentur. Cæterum incredibile quiddam nec fieri vulgo ſolitum in puero vidimus, qui ſtilo in pupillæ loco fuerat compunctus. Nam cum ſtatim effluxiſſet aquoſus humor, tum pupilla ipſa minor eſt reddita, tum tota cornea apparuit rugoſior. Cæterum ſanatus, poſtea recte vidit, collecto ſcilicet paulatim eo qui effluxerat humore. Verum hęc rara ſunt. Cæcitates autem eiuſmodi vulneribus plerunque ſuccedunt. ſicuti etiam omnibus iam dictis cauſis: vbi ſcilicet plurimum ſunt inauctę. Nam ſiue vehementer ſpiſſa, ſiue ad ſummum craſſa, ſiue immodice humida, cornea eſt effecta, omnino tenebram viſioni offundit. Ita vt qui ſic eſt affectus, prorſus non videat. Et quid quæſo miri ſi prædictorum ſingula cum inaucta ſunt, viſum animali adimunt? Vbi ipſa ſola cornea rugata aliquando ſimilem noxam affert. Incidit hoc vitium, ijs qui ad vltimum peruenere ſenium. Sane conſyderanda hoc tẽpore diligenter eſt pupillæ magnitudo. Quippe quæ ſi minor eſt facta, etiã aquoſus humor in ijs eſt imminutus. Sin æqualis ſibi permanet, corneæ ſolius vitium eſt. Verum eiuſmodi diſcrimina præſens opus non

requirit. Corneæ vero tunicæ morbi, ſi magni ſunt, prorſus viſum impediunt. Et maxime cum vel phlegmone vel ſuppuratione laborãs, vel inſenſibili duritie obſeſſa, aliúdve tale quippiã paſſa, veluti inſtrumentalis pars, humoris morbis afficitur. Ac corneæ quidem tunicæ morbi qui viſum vitiẽt, tales & tot incidunt. Membrana vero quæ ſuper hanc habetur, vbi phlegmone laborat, ex accidenti viſus actionem impedit. At in ijs quæ græce vocantur chymoſes, præterea in pterygijs, nõ ex accidenti, ſed iam ex prima ratione, pupillam obtenebrat. Ad eundem modum magnę palpebrarum phlegmonæ tumoréſque, ſi qui ſuper has præter naturã orti, eò magnitudinis venerunt, vt pupillæ vmbram offundant. Atque hæc omnia aut non videndi, aut male videndi, ſunt cauſæ. Et de oculis quidem ſatis hęc ſunto. Quippe exẽpli magis cauſa, quàm vt ſingula membratim perſequeremur, de his diſputauimus. Cum ſit mihi inſtitutũ ad præſens per generales ſermones, methodum indicare, qua vſus quiſpiam, ſymptomatũ cauſas inueniat. Quoniam autem non ſolũ methodos ipſas nouiſſe oportet, ſed etiam multifariam in particularibus exercitari, quod facere omnibus in promptu nõ eſt, idcirco qualem fieri modum exercitationis oporteat, in

oculis nunc oſtendi. Ergo ad eius exemplar, reliquæ ſentiendi potentiæ ſunt adeundæ, æſtimandáque, in vnaquaque, tum primum eius inſtrumentum, tum cætera quæ illi vſum aliquem præſtent. Ad hæc diſcernendũ, ceu paulo ante eſt dictum, quinam ipſius potentiæ laborantis ſint morbi, quinam inſtrumentorum cuiuſque, cuius culpa lædi functionem cõtingit. Siquidem audiendi grauitas, & ſurditas, aut propter aurium ipſarũ particulam aliquam, aut propter neruum, qui in has à cerebro pertinet, aut propter cerebrum ipſum, in ea ſcilicet parte læſum, vnde neruus exoritur, animali incidẽt. Atque in neruo quidem & cerebo vitia ſunt, ſimiliter ijs quæ in oculis, Quæ vero in reliquis particulis ſunt, ad portionem quidem, non tamen omnino ſimiliter lædent. Quam enim habet in oculo cryſtallinus humor rationem, hanc habet in auribus audiendi meatus finis, vbi neruo dilatato cõiungitur. Omnia vero quæ extra hũc in anfractu meatus ſunt, ijs quæ prædicta in oculo de rhagoide ſunt ad portionem ſe habent. Itaque etiam morbos eorum huc trãſferri ex illis conueniet. Similarium quidem corporũ, qui in intẽperie & continuitatis ſolutione cõſiſtunt. Meatus autẽ ipſius, obſtructiones, ſiue hæ tumoris alicuius ipſarum particularũ non

naturalis occaſione,ipſum meatum obſtruāt, quemadmodum abſceſſus, & phlegmone,& inſenſibilis durities, & œdema, ſiue propter tumorem aliquem acquiſititium, vel deniq; quiſquis præter naturam ſit, qualis in meatu ſæpe oritur, poroſa quapiam in eo carnoſáve ſubſtantia enata. E numero eorum quę meatum obſtruunt,& ſordes ſunt quæ in auribus colligi ſolent. Tanquam igitur in ijs particularum ratio ſymptomatum indicauit cauſas, ita & in lingua & naſo indicabit. Modo in ijs quoque tum primam ſentiendi particulam, tum reliqua, quæ totum inſtrumētum complent, nouerimus. Monſtratum enim eſt linguam eo quòd duabus facultatibus, ſenſui voluntatíque ſubſeruit duas quoque actiones habere. Nunc autem eam veluti ſentientem cōſideramus. Odoratus vero ſenſorium ipſos cerebri eſſe ventriculos indicauimus. Ac guſtandi quidem ſenſus ſymptomata ſunt, tum omnino nihil ſaporum ſentire, tum non legitime ſentire. Cum autem non legitime ſentire (vt monſtratum eſt) dupliciter intelligatur. Aliâs cum diminute & confuſe ſentitur, aliàs cum vitioſe, confuſe quidem guſtare, in viſu amblyopię, id eſt viſus hebetudini in auditu, Barycoiæ, id eſt audiēdi difficultati, portione reſpōdet. Vitioſe autem guſtare, eſt ve-

luti cum oculis,colore, figura, magnitudine, vel ſitu mutata videntur. hoc in auditu,obauditio nominatur. Porrò morbi prædictorum ſymptomatum,vel quæ in guſtandi actione, vel quæ in potentia incidunt,partim in ſimilari linguæ ſubſtãtia & tunica qua inuoluitur ſunt, partim in neruis mollibus, partim loco cerebri,illo præſertim, vnde hi nerui originẽ habent. Ac reliqui quidem prędictorum omnium morbi in manifeſto ſunt. Lingua vero vitioſe ſapores ſentire ſolet,cum extraneo humore eſt impleta. Quo caſu quæ guſtantur omnia vel ſalſa videntur, vel amara, vel alia quapiam aliena qualitate dicibili indicibilíve affecta. Tanquam enim in ſuffuſis viſiua vis foris ſe cernere iudicabat, ea quæ in ipſis oculis inerãt,itidem guſtandi facultas ea quæ ſunt in lingua,ſenſibilibus imputat. In arcuatis quidem bilis amarorem non linguæ eſſe ipſius,ſed eorum quæ guſtat deputãs. In alijs vero quibuſdam affectibus ſalſuginẽ acorémve edulijs ipſis ineſſe imaginãs. Scilicet ſucco qui extrinſecus acceſſit,vitioſũ linguæ ſuccũ, qui prius quieuerat, excitante mouentéque. Guſtãdi autem vi non eũ qui acceſſit, ſed eũ qui in ſe redundat ſentiente. Raro ſane accidit, ſed tamen aliquando,vt lingua ex guſtãdi perfectione priuſquam aliquid guſtet, ſuc=

cos quos in ſe habet, ſentiat. Simile huius ſymptoma eſt, vbi in ſtomachicis affectibus, ſuffuſionis imaginatio oculis incidit, vel ſonitus auribus cum nihil extra ſonet ſed motus ipſe circa cerebri membranas imaginatiões creet, vel odoris in naribus, ab ſucco aliquo in his cõtẽto. Sed quoniã de naſo meminimus, qui duplici facultati veluti lingua ſubſeruit. (Quippe qui & odoratus inſtrumentorum & reſpiratus veluti finis quidem eſt) non alienum ſit de hoc quoq;, ſicut de prędictis egiſſe. Si enim accidit in eo morbus aliquis, qui eius meatum vitiet, aut deterius ſentiet odores odoratrix vis, aut omnino non ſentiet. Ergo ſi vel vehemẽter ſit contuſus, vel polypo vel tumore aliquo præter naturã laboret, ſpiritus viam occludet. Huius generis eſt & ſi qua circa internam eius membranã incidit phlegmone. Quinetiam quæcũque in aliqua parte oſſium colatoriorũ, aut etiam in cerebri inuolucris, aut ipſis oſſiũ foramentis obſtruũt, hæc quoque odoratricem vim impediunt. Atque hoc magis ſi in proceſſibus cerebri, qui ad has perueniũt particulas fiant. At in catarris & coryzis & denique ijs quibus ab æſtu, frigore, vel humore oppleti priores cerebri ventriculi ſunt, non locorum modo qui iſtic habentur obſtructio fit, ſed etiam tum ſpiritui ipſi qui

in ventriculis eſt,tum cerebro quòd hos continet intemperies quædam accedit. Iam compreſſiones & diuiſiões notabiles cuiuſuis prædictarum particularum,tum non legitimum odorabilium ſenſum,tum odoratus priuationem inducũt. Vitioſus vero erránſque ſenſus hoc loco fit,propter vitioſum aliquem qui in eo continetur ſuccum. Qui ſcilicet mali odoris aliquid exhalans, aſcendentes ab admotis corporibus ad odorandi facultatẽ halitus obturbat, Taléque eſt in hac facultate hoc ſymptoma, quale arcuatis in guſtatrice accidere eſt dictũ. Quoniam autem de ſenſibus qui in proprijs & ſibi addictis animalis partibus exercentur,abunde diximus, age nũc de eo qui omnibus qualitercunque ſentiẽtibus eſt communis(quem vtique tactum vocãt)agamus. Sunt igitur huius quoque ad aliorum portionem ſymptomata. Vtitur autem is non proprijs appellationibus,ſed communibus. Sicut etiam prædictorum aliqui. Neqꝫ enim aut in guſtatrice,aut in odoratrice vi,tale aliquod nomen habemus, qualia ſunt in viſiua virtute, amblyopia id eſt viſus obtuſus & cæcitas & parorafis quædam id eſt viſus prauitas. In auditrice vero,barycoia,id eſt grauis auditus,& ſurditas,& obauditio. At Hæmodias ſiue dentium ſtuporis,tum nomen, tum ſymptoma

vnius tãgendi eſt virtutis. Cæterum hoc tam in ore quàm in dentibus poſt acidos & acerbos cibos, incidere maxime conſueuit. Torpor vero qui ex tam motus quàm ſenſus difficultate eſt compoſitus, in toto corpore & maxime in artubus, manifeſte videtur à frigore & compreſſione neruoſorũ corporum incidere. Ad hæc etiam à torpedinis marinæ contactu. Si autem ſua ſpõte nulla tali cauſa præcedente incidat, omnino vita deſes, & ciborũ vel craſſorum, vel lentorum abundantia, vel conſuetæ alicuius vacuationis ſuppreſſio neceſſario anteceſſit. Ac continens quidem huius ſymptomatis cauſa eſt, talis quiſpiam in neruo affectus, cuius occaſione à principio ad ipſum virtus trãſmitti prohibetur. porrò prohibetur, ſiquidem meatũ aliquem neruus habet, qualem qui ad oculos deſcendunt manifeſte habere cernuntur, vel ex obſtructione, vel compreſſione. Sin aliter, ex conſtipatione vel frigore. Atque quod animalis quidem virtus, ſiquidem meatum aliquem tanquam certam viam à cerebro per neruum habet, hoc obſtructo impedietur, cuiuis arbitror pateat. Quinetiam quod compreſſo extrinſecus neruo, anguſtia meatui eius continget, ne id quidem vllum lateat. Quod autem & ſi nullus ſit meatus, ſed tãquam per aquam vel aerem

ſolis radij trāſeunt, ſic principij vis per ipſum corpus neruorum permeat, cum hi ad craſſiorem habitum ſunt mutati, tranſitus impedietur, nec id mihi longis probationibus egere videtur. Recordanti præſertim ea quæ in aqua & aere eueniunt. Quippe in aere nebula, & fumus & nubes: in aqua lutum & limus, ſolis ſplendorem, quo minus per ea ſyncerus procedat, impedimento ſunt, ac vetant. Ad eundem igitur modum & neruus, ſi craſſiore habitu & duriore quàm pro ſua natura ſit redditus, virtutis tranſitum prohibebit. Sane craſſiore habitu erit, ſi vel glutinoſis, vel craſſis alatur ſuccis, vel violento frigore ſit ſtipatus. Si autem à duro aliquo corpore quod illi extrinſecus innitatur preſſus ſit: ne ſic quidem virtutis tranſitum non morabitur. Proinde nerui qui vel funiculis, vel manibꝰ ſunt conſtricti, & qui ab externo aliquo, quod vel phlegmone ſit obſeſſum, vel cum ſenſus noxa duratum (ſcirrum vocant) premuntur, & qui aut luxatis aut fractis oſſibus anguſtātur, omnes principio quidem torpent. Poſtea vero omnino ſenſus motúſque expertes fiunt. Et vocatur quidem eiuſmodi neruorum vitiū græce paralyſis, id eſt neruorū reſolutio. Quæ cū in eodem genere cū torpore ſit, magnitudine certe ab eo differt. Ac ſi in omnes

incidat neruos, ilico totum corpus ſenſu mo túque priuat, ac mortem celerē reſpiratus pri uatione infert. Si autē ſpinalis medullæ prin=cipiũ ſit læſum, particulis quæ in capite ſunt ſolis quoad viuit homo, tum ſentit, tum mo=uetur. Sin in cerebro ipſo læſio incidat, ſtatim omnibus partibus impotens inſenſibiliſq́ꝫ effi citur. Viuit autem vteruis horum tāto tēpo=re, quāto viueret ſi angina premeretur. Qui=buſcunqꝫ vero ſpinalis medulla infra neruorũ exortum, qui pectus dilatant eſt lęſa, ſiue ver=tebra aliqua loco ſuo mota, ſiue etiam aliter, ſi magna quidē eſt lęſio, inſenſibiles immobi léſqꝫ omnibus quæ infra ſunt partibus ſtatim fiunt. Sin parua eſt noxa, torpent hi, non ta=men moriuntur propterea quòd reſpiratio ijs illæſa manet. At brachiorũ ſenſus ijs quibus ſpinalis medulla circa quintam vertebram eſt vitiata, totus ſimul cũ motu amittitur. Qui=bus autem circa ſextam, nō totus. Quipe pri mæ brachij partes illeſæ perſtant. Iam multo etiam minus eius deſideratur, ſi circa ſeptimã vertebram male ſit affecta. Quod ſi circa octa uam ſit læſa, q̃minimum eius requiritur. Ac ſi quæ poſt hanc habetur, iniuriam eſt paſſa, prorſus nihil mali brachijs accedit. Cæterum quibus ſpinalis medulla in collo eſt vitiata, ijs omnibus vox adimitur. Quibus circa dor

ſi vertebras eſt lęſa, ijs vtiq; non tota. Verum quantum eius, ſecundum vnamquanque, definitũ in ijs eſt quæ de voce ſcripſimus. Nũc enim mihi videor plura quàm pro inſtituto dixiſſe. Neq; enim omnia ſymptomata mẽbratim perſequi, hoc opere eſt ꝓpoſitũ: ſed ea in generales cauſas reducere. Illud ergo generatim mihi de omni ſenſus læſione ſit dictũ, quod à quibꝰ neruis valẽtibus ſuppeditatã ſibi vim habent, ab ijſdem male affectis lęduntur. Quod ſi quis cuiuſq; nerui noſſe vim ſtudet, eorum qui ad reſpiratum conducunt, in libro qui de reſpiratione inſcribitur vim diſcat. Eorum vero qui ad vocem, in opere quod de voce habet titulum. Ergo de his alibi ſcrupuloſius eſt proditũ. Qui autem colli, capitis, abdominis, brachiorum, & crurũ partibus, nerui ſubminiſtrent, non alij modo ante nos nõ incõmode prodiderunt, ſed ipſi quoque in libris de diſſectione adminiſtranda ſcripſimus. Ac propoſitus quidem nobis ſermo erat, de ſymptomatis quæ ſenſus comitantur. Quoniam autem partes quæ per neruum aliquem voluntarie mouẽtur, eædem protinus ſenſum quoque per eundem poſſident, duplicẽ ijs noxam ex nerui iniuria neceſſe eſt accedere. Alteram ſenſus, alteram motus. Qui igitur fit, quod vidẽtur particulæ quædam ad volunta-

rias quidem functiones reſolutæ eſſe,& tamẽ ſentire? Rurſus aliæ moueri quidem,minime autem ſentire? Sane in lingua & oculis nulla fit dubitatio. Propterea quòd hæc duplici neruorũ genere ſunt prædita. At in quibus membris duri tantum nerui ſunt,in ijs diſtinguẽdus ſermo ad hũc modum eſt. Si cute ablata, ſubiectus ei nudus muſculus immobilis appareat tangentem tamen ſentiat,paruã illi noxã incidiſſe eſt putandum. Vtpote per quam minime ſtetit quin tantũ animalis virtutis cæperit,quantũ ad ſentiendum quidem eſſet ſatis, ad muſculum mouendum nõ ſatis. Conſiſtit enim in patiendo magis,quàm agendo,tangendi ſenſus. Itaque etiam parua virtute perfici poteſt. Muſculorum motus,cum agendo, non autem patiendo obeatur (totum nãque corpus ab hoc trãſfertur) multa eget animali virtute. Contrà vero nunquam deprehendas, muſculũ vllum moueri,vt idem non ſentiat. At ſi ſuperiacens muſculo cutis ſenſum amiſit,ipſe autẽ moueatur nihil eſt quod mirere. Veluti nec ſi duorũ muſculorũ alter moueatur,alter moueri nõ poſſit,aut altero ſentiẽte, alter ſit inſenſilis. Sicut enim in ijs alteri⁹ læſum neruũ eſſe,alterius integrum licet. Sic is qui in cutem diſpergitur,iniuria affectus eſſe poteſt,qui autẽ in muſculũ,minime eſſe affe-

ctûs.Contráque qui in cutem ſpargitur nullã eſſe paſſus iniuriã,qui in muſculo eſt,nõ eſſe noxæ expers.Ac de propoſitis ſymptomatis, hæc ſatis. Delectatio autẽ & dolor omnibus ſenſibus cõtingunt,non tamẽ pari euidentia. Sed in oculis minus quàm in cæteris euidenter.In tactu autẽ & guſtu, maxime luculẽter. Ab ijs deinceps in odoratu,& poſt hinc in auditu. Quænã igitur eſt tũ omniũ cõmunis,tũ cuiuſq; cauſa ꝓpria? Sane cõmunis ea eſt,quã Plato in Timęo reddit ſic ſcribẽs. Violẽta paſſio quæ præter naturã eſt, cũ ſimul multa & celeriter fit,dolorem affert.Ediuerſo,quod ad ſuã naturã vniuerſim & celeriter redit, iucũdum eſt.Quod autẽ ſenſim & paulatim fit, ſenſum latet. Atque ita quidem Plato. Hippocrates vero eo antiquior:Iis inquit quibus natura alteratur & corrũpitur,dolores fiunt. Quippe illud,Corrumpitur, celeritatẽ ſimul ac magnitudinem mutationis indicat. Sane tactui accedunt magnę mutationes naturæ,à frigidi,calidiq; violento cõtactu. Præterea ab ijs quæ quaſſandi vel ſecãdi, vel diſtendendi, vel exedendi vim habẽt. Quippe humidum & ſiccum, ſi abſint calefactio & refrigeratio, citra violentiam corpus contingunt. Id quod opus de ſimplicibus medicamentis qui reuoluet,facile diſcet. In his enim illud monſtra=

tum eſt frigidũ alia ratione oblectare, quàm calidum. Quinetiam ipſum in ſubſtantia, diuellendo, dolorem afferre. Videntur autem & quæ quaſſant, & quæ tendunt, dirũpendi corporis periculum afferendo, dolorũ cauſæ eſſe. Non ſecus autem & quæ pungunt, & quæ diuidunt. Neque enim poſtquam aliquid diuiſum ruptúmve eſt, dolorẽ infert: ſed in ipſo (vt ſic dicam) fieri, talia omnia doloris cauſæ euadunt. Niſi tamen ex accidenti aliquo, eos qui ſic affecti ſint, dolor ſequitur. Aliâs quidẽ acri humore exulceratum corpus mordente: aliâs phlegmone ſuperueniente. Quæ ipſa quoque nunquam non diſtendendo cõtriſtat. Non raro vero etiã caloris iniuria, vel humorum acrimonia. Diuellitur autem & guſtus inſtrumentũ, quatenus vtique tactus eſt particeps, à iam dictis. Quatenus vero guſtus eſt propriũ, ab acutis, amaris, acerbis, & acribus ſuccis. Propterea quòd horũ ſinguli, ſicut mõſtratum eſt, continuitatem diuidunt. Contriſtant vero & olfactum, qui à iam dictis ſuccis exhalant halitus. Quod hi quoque continuitatem diſtrahũt. Auditũ vero infeſtant, vox aſpera & maxima & celerrima. Quibus etiã in magnis tonitribus in idem coeuntibus, aliqui auditus ſenſu omnino ſunt priuati. Ipſius ſcilicet inſtrumẽto ſoni violẽtia diuulſo. Iam

vero ipſum viſum maximi ſplendores nimia ſecretione, nõ infeſtant modo, ſed etiam corrumpunt. Eſt autẽ ipſa quoque ſecretio ex diuidentium genere. Videtúrque omnibus ſenſibus cõmune, infeſtantem paſſionem ex ſecretione ac diuiſione continui vnitíque corporis tũ excitari, quũ ea vel vniuerſa vel magnis portionibus & celeriter quod græci athroos dicũt, incidit. Hoc autem & Plato profecto voluit: Cum dixit doloris ſenſum, ex paſſionis tum violentia, tum quæ magnis portionibus cum celeritate ſenſibilibus corporibus incideret, prouenire. Nec refert triſtem an grauem aut dolorificum ſenſum appelles atqui perſpicuũ eſt Platonem ipſum pro eadem re dictis nominibus omnibꝰ promiſcue vſum & in Timęo & in Philebo, præterea in alijs libris ſicubi de ipſis ſermo inciderit. Quod autẽ & Hippocratis opinio eiuſdem ſit tum in nominibus ipſis, tum rebus ſententiæ, non ſolum ex ijs conſtat quæ paulo ſupra ſunt dicta, ſed etiã ex omnibus libris quos ſcripſit. Ac quod contriſtat quidem, in omnibus ſenſibus ad hunc modum prouenit. Iucundũ vero quod illi eſt contrarium, contrarijs ex cauſis. Quippe eius quo diuelli periclitabatur, reditus ad naturã ſimul & celeriter factus, voluptatẽ affert. Idcirco oculis iucundiſſimum ſpectrũ ceruleum

eſt. Sicuti ediuerſo, grauiſſimũ triſtiſſimúmque quod ſplẽdidum ſimul albúmq; eſt, quẽadmodum ſol. Proxima ijs ſunt, inter ea quidem quæ contriſtant, album, inter ea quæ delectãt, fuſcum. Illud quidem quod ſubſtantiã eius ſegreget ſimul ac reſoluat, hoc quod citra violentiam congreget. Neque enim profecto ſola congregatio ſatis eſt: cum ſic nigrũ quoque iucundum eſſet, nunc autem ſic non eſt. Cum enim viſus ſubſtantiæ ſit contrariũ, violentius eam cogit, quàm vt eam ad naturam reducat. At vero quod nigerrimũ eſt, eo quod ſplendidiſſimum eſt, minus infeſtat. Nõ vtique quod contrarium minus ſit triſte, quàm exceſſus qui eſt in genere cognato. Quippe hac ratione magis contriſtaret nigrũ, quàm quod eſt ſplendidiſſimum. Sed quod viſus inſtrumentum ſit ſplendidum. Talis vero ſubſtãtia omnis, ſubtilium ſit partium. Nigrum vero ſemper craſſarũ. Eſt autẽ perpetuo quod tenuium eſt partium, magis actiuũ natura, quàm id quod eſt craſſarum. Ergo cũ inter ſe cõmittũtur quod tenuium partiũ eſt, & quod craſſarum, remiſſius agit quod craſſum eſt, in id quod tenue, quatenus ſcilicet id à tenui potius pati eſt natum. Ita igitur & ſol viſum offendit, quod cum magis tenuis ſubſtãtiæ ſit, facile eum ſegreget. Ac cognatione quidem

ſubſtantiæ,minus cõtriſtat,quàm ea quę ſunt contraria.ſed cum actionis vehemẽtia ſit violentior,hoc ipſô celeritatem quoque ad viſus noxam obtinet. Quod enim in minimo tempore viſus noſter à ſolis ſplendore patitur, id non niſi in plurimo ſentit,vbi omnino nullũ ſplẽdorem vidit,ſed in profundis tenebris eſt verſatus. Quippe is quoq; ad lucem reductus, videre non poteſt, eo quòd extinctus ad quẽdam modũ craſſatúſq; ſit,ac tenebroſus effectus. Iucũdiſſimus igitur merito gratiſſimúſque,ceruleus color viſui eſt. Si tamen is à ſole non eſt digeſtus. Huic enim cum vtique laborat,contrarium remedio eſt. Sicut ei qui laborauit quidem, ſed iam ſanus eſt, ceruleum aut fuſcum ſaluberrimũ eſt ſpectrum. Vtpote quod nec eum ſegreget,veluti tum album, tum ſplendidum,nec cogat & extingat, veluti nigrũ. Ac fuſcũ quidem ex albo & nigro ſimul mixtis efficitur : ceruleũ vero ex albo ac ſplendido tum coeuntibus,tũ in futurum nigrũ incidẽtibus. Sic enim nos Plato de ambobus docuit. Ergo hi colores ex contrarijs immodiciſq; mixtis, medij ac mediocres fiunt. qui & exceſſum vtrunque, quo viſus læditur, declinẽt, & mediocres ipſius fatigationes recreent. Nõ ſecus quàm morbos qui ex ſegregatione proueniunt nigrum. Sane voluptas

quæ ab ijs prouenit perinde euidens non eſt, ac in alijs fit ſenſibus. propterea ſcilicet quòd nec dolor par erat. Quippe ſubſtãtiæ tenuitas in viſu necdum ſegregatur, propter ſubſtantiæ cognationem, violentum aliquid patitur, quando ad quod ducitur, ipſe per ſe prior properat neque dum congregatur, propter mutationis imbecillitatem. Mõſtratum enim eſt quod tenuis ſubſtãtiæ eſt, id ab eo quod craſſum eſt, languide cogi. Atq; ita quidem in viſu ſe habẽt voluptas, & dolor. In auditu vero, iucundiſſima vox eſt, quæ leniſſima tardiſſimáq; eſt. Propterea quòd ediuerſo infeſtiſſima eſt, quæ aſperrima celerrimáque ſit. Verũ hæc ſano integróque ſenſui iucunda triſtiáq; ſunt. Ei vero qui ægrotauit, ea grata fit quæ præter lenitatem & tarditatem etiã parua eſt. At ei qui iam ægrotat, quę ſimul & leniſſima & tardiſſima, & maxime exilis eſt. Atque hac etiam magis, quæ numeroſa eſt. Quippe omnimodum ſilentiũ ſimile quid in auditu eſt, atque tenebra in viſu. Vnde etiam in quæſtionem venit, cõtrariúmne luminis tenebra ſit, an eius priuatio: ſicuti vocis ſilentium, & motus quies. Voluptas autem euidentior in hoc ſenſu eſt, propterea quòd ſubſtãtia eſt craſſiore. Sicut in odoratu adhuc manifeſtior eſt delectatio, propterea quòd eius ſubſtantia eſt

magis craſſa. Quantum enim aer ſplendore eſt craſſior, tantũ aere craſſior eſt halitus. Eſt vero ſplendoris quidem ſenſus viſus, aeris vero auditus, halitus odoratus. Aeque ſcilicet vt humidæ naturæ guſtus, & ſolidi corporis tactus. Quoniam autem cognati generis cũ guſtu odoratus eſt, ſola ſubſtãtiæ tenuitate ab eo diſſidẽs. (eſt enim halitꝰ humor attenuatus) de ambobus ſimul agemus. A guſtu claritatis gratia incipientes. Gratiſſimi igitur huic ſucci ſunt, cũ naturaliter ſe habet, omnes qui dulces ſunt & pingues. Hi nanque omnes monſtrati ſunt, corporis ſubſtãtiæ maxime cõſentientes. Recenter autem ab aliquo quod contriſtabat affecto, pingues. Quippe qui exaſperatum eum maxime leniunt. Iam vero laborãti, qui ijs qui affligant, ſunt cõtrarij. Craſſis quidem, qui attenuãt: tenuibus, qui craſſant: glutinoſis, qui diſſecant: exaſperãtibus qui leniunt. Ad eundem modum calidis, qui frigidi ſunt: frigidis, qui calidi. Sicut ſiccis, qui humidi, & humidis, qui ſicci. Dictũ autẽ de horum natura eſt, in quarto de ſimpliciũ medicamentorum viribus. Legendúſque nõ negligenter is liber eſt. Vt qui tum ad cognitionẽ, tum curationem ſit vtilis. Siquidem vẽter viſceribus veniſq; ſubſeruit. Itaq; & quales hæc ſuccos requirũt, tales appetit. Porrò huic pro

diſcernendi inſtrumēto lingua proſtat. Iis ſcilicet ſuccis maxime gaudens, quos ventriculus deſyderat. Huiuſce autem ſocietatis, tunica qua veſtitur maxime eſt cauſa. Ac delectatur quidem lingua diuerſis in temporibus, ex ſuccis qui ſibi extrinſecus admouentur ſane alijs atque alijs. Delectatur autem nonnunquam etiam dulce quod habet in ſeipſa, ſentiens. Porrò dulcis hic ſuccus pituitæ ſpecies eſt. Quoties autē effuſum à venis ſanguinē, lingua vt dulce ſentit, tale quid patitur, quale ab extrinſecus admotis. At in odorandi facultate, externorum quidem, tum iucundorum, tum triſtium ſenſus perinde ſe habet, vt in guſtatrice. Halitus vero quos in ſe habet, graue olentes quidem, vt dictum prius eſt, aliquando ſentit. Bene olentes aut in ſumma iucundos, non ſentit, veluti nec viſus nec auditus. Hi nanque ſenſus cum tenuis ſubſtantiæ ſint, nulla in ſeipſis valida paſſione afficiuntur. Tactus vero & guſtus vehemēs quidem tale aliquid, nec ipſi ſentiunt: confuſum tamen eiuſmodi aliquid nonnunquam patiuntur. Lingua quidem (vt dictum eſt) à dulci in ſe pituita. Quam Praxagoras & Philotinus ſpeciali magis nomine dulcem ſuccum appellant. Tactus vero ipſum motum in ſe non raro ſentiens, quando ſcilicet ijs quæ

ipſum exaſperant vel concoquendis, vel diſflandis, vel ſenſibiliter excernendis ad naturam ſuam reuertitur. Quinetiam qui laſſitudine laborant, vbi molli frictione, vel in balneo loti, ab ijs quieſcunt, euidentem ſentiunt voluptatem. Iam magis etiam ſub iam dictis motibus, in laſſatis ipſis particulis, dum ad ſtatum naturalem redeunt, oblectantur. Sane non ſolum lauando, & molliter cum largo oleo fricãdo, voluptas laſſatis partibus accedit, ſed etiam in maioribus doloribus pertractatio quæ mollis blanda & lenis ſit, ſolatium quoddam non exiguum affert. Cæterũ talia externa ſunt, dicendúmque de ijs omnibus deinceps. Quippe de odorabilibus nihil opus eſt pluribus diſſeramus, quum, ſe cum guſtabilibus ad portionem habeant. Delectamur igitur in hoc ſenſus genere (vt vno verbo dicam) dum ad naturalẽ ſtatũ reducimur. Cõtingit autẽ id nobis ſemper per contraria. Modo ſaltem prout conſentaneum eſt cõtrariũ quis accipiat. Eſt autem conſentaneum in omnibus talibus id accipere, quod primũ, & ſecundũ ſe, nec per alterum interpoſitũ finis ſit cauſa. nõ quod græce προκατάρχον & προκαταρκτικόν latine externã cauſam vocat. Id quod Hippocrates tũ in alijs multis nos admonere videtur, tum cũ ait. Eſt vbi in tetano

quod citra vlcus ſit,iuueni bonæ habitudinis ſeu quadrato, frigida, æſtate media, largiter affuſa,repercuſſum caloris facit. Calore autẽ hæc liberantur. Quippe ſi quis de ijs inconſyderatius iudicet, putabit aliquid eorum quæ præter naturã ſint,aliquando per ſimilia percurari. Veluti tetanum à frigida lauatione. Secus tamen ſe habet veritas. Cum perpetuo talia omnia ad naturalem ſtatum per contraria redeãt. Sicut etiam tetanus per caloris repercuſſum. Ac ſi quidẽ ſimul & celeriter id fiat. Sanatio cum delectatione perficitur. Sin paulatim,inſenſibilis erit ad naturam reditus. Similiter autem de abitione à naturali ſtatu ad non naturalem eſt ſentiẽdum. Quæ enim ſimul multa & celeriter fit,& violenta & cum dolore omnino eſt : quæ paulatim,inſenſibilis. Proinde cũ non naturalis affectus qui paulatim in noſtris corporibus contrahitur,nullum ſui ſenſum excitet,eius ad naturalẽ ſtatum reditus,cum vniuerſim & celeriter perficitur,non ſolum ſentitur,ſed etiam delectationẽ ſecum affert. Potiſſimúmq; qui à maxime nobis cognatis efficitur. Cuiuſmodi ſunt in guſtu quidem,dulcia : in odoratu, quæ ijs proportione reſpondẽt. Vocantur autem odorata ſiue odorifera. Egregium vero proprium quiddam habet generatricium particularum

ſenſus.Propterea quòd etiam facultatem habent valentiſſimam:in mari quidem,ſeminis expultricẽ.In fœmina vero,tum hanc ipſam in teſtibus & ſeminalibus vaſis,tum attractricem in toto vtero.Coniunxit enim natura & cum ſeminis effuſione,& cum eius conceptu, ingentem cupiditatem ſimul ac voluptatem. Cæterum offenſa redundantis & intus manẽtis ſeminis, quod paulatim multo tempore, ac idcirco plus colligitur,quanquam magnopere infeſtet,ſicut alibi dicemus: impar tamẽ eſt magnitudini voluptatis,quæ in venere ſentitur.Offendentis enim expulſio ſimul & celeriter facta, etiã delectatiõis magnitudinẽ celeritati reditus ad naturã,proportione reſpõdentem habet.Reliquum autem fuerit de ijs ſymptomatis quæ circa os ventris contingũt (cor vulgo appellant)diſſerere.Sũt enim hæc quoq; ex tactorio genere. Cæterum nullum membrorum aut ita exactum habet ſenſum, aut ita vtrunque principium vnà ſecum afficit,ſicut os ventriculi. Nominatur autem in conſuetudine non vulgo ſolum, ſed etiam à medicis ſtomachus. Quæ nanque ſtomachicæ vocãtur ſyncopæ,huius particulæ ſymptomata ſunt.Quemadmodũ & cardialgiæ,quæ ab altera eius appellatione nomen ſunt ſortitæ. Inducit præterea & diſpnœas & apnœas

& demorſus & epilepſias & deliria & melancholias. Atque hæc quidem omnia ſocietatis ratione. Inappetentias vero & diminutas vitioſáſque appetentias. per ſeipſum voco autẽ inappetentiam cum quis nihil omnino appetit. Diminutam vero appetẽtiam eam quæ imbecilla eſt. Porrò vitioſarũ, aliæ ad immodicam cibi & potus ſumptionẽ ſunt deditæ, aliæ ad alienarum qualitatum deſyderiũ propenſæ. Dicendum ergo ordine de omnibus, initio à proprijs eius ſymptomatis ſumpto. Sequuntur hæc ipſas naturales particulæ functiones, quarum vtique gratia maximos à cerebro requirebat neruos. Propter quos etiam excellentiam hanc ſenſus præter cæteras particulas poſſidet. Nam quoniam cute tenus vnumquodque animal in ambientem aerẽ digeritur, accidit vt mẽbra quæ ſub ea ſunt, prima vacuentur. Quorum ingenita vis (vt in opere de naturalibus facultatibus à nobis eſt monſtratum) ex proximis ſibi alimentũ trahit, id ſcilicet quod vacuatur reficiens. Deinde rurſus illa, ex ijs quæ ſibi ſunt proxima: ſicut quæ tertio loco ſunt poſita, ab ijs quæ ſibi. Atque ita ſemper per continuũ, veluti in choro quopiã tranſlatione celerrime facta, ad venas quæ ad ventriculum pertinent, vacuatio peruenit. Hæ vero & ſolent pariter, & natæ

ſunt ex ventriculo nutrimẽtum trahere, perinde vt ſtirpium radices quæ in terrã ſunt dimiſſæ, ab ea. Cum enim hoc opus vniuerſum naturale ſit, non animale, ſimiliter in ſtirpibus, & animalibus perficitur. Ac in ſtirpibus quidem, terra perpetuo paratum largúmque alimentum rigantis ritu ſubminiſtrat. Quãdiu cælitus temporum ſtatus pro natura ſe habet. Quando ſi ex terra ſqualoris exceſſu, ſiccatus eſt humor, ſtirpes nutrimenti penuria marceſcunt. Animalibus autem, vtpote terræ non affixis, præter vtique pauca quædam, natura ventrem pro nutrimenti veluti penu fabricauit, quemadmodum ſtirpibus terrã. Dedit autem animalibus & penuriæ ſenſum. quo ſcilicet ad cibum potionémque proritata, in tempore expleantur. Vocatúrque eiuſmodi implendi deſyderium appetentia. Fit autem ex penuriæ ſenſu. Cum ſcilicet venæ ex ipſo ventriculo, veluti emulgẽtes ſugentéſque aliquid trahunt. Non ferens autem eum ſuctum ventriculus, ſed veluti diuulſus, offenſæ eius medelam cibum comparat. Quippe venæ hoc pacto ad obiectos cibos conuertuntur. Atq; ex ijs nutrimentũ trahunt, nequaquam ex ventriculo. Fitq; poſt cibi ſumptionem, vt & venæ ſimul ad cibos ſe conuertant, & ventriculus ex ijs, quãtum prius per venas eſt ex-

hauſtum, in ſeipſum trahat. Ac ſuctus quidem ipſius ſenſus, fames eſt. Reliquorũ duorum, alterum venarum ſuctum præcedit, vocatúrque appetentia homonymos cũ altera. Eſt autem naturale opus, non animale. Talem vero appetẽtiam vacuatio præcedit. Exiſtúntque in totum quinque ſymptomata, ordine quodam ſeſe deinceps ſequentia. Quorum primum vacuatio eſt: Secundum vacuatorum appetentia naturalis: Tertium, ventris ſuctus: Quartum eius ſenſus: Quintum appetentia eius animalis, quæ omnium eſt vltima. Itaque etiam huius actionis amiſſio, aut eo accidit, quòd ſenſus ſuctus ſit amiſſus, aut eo quòd ſuctus non fiat, aut eo quòd corpus non vacuetur. Ad eundem modum exiguæ & languidæ appetentiæ erunt, non perditis ijs quæ diximus, ſed prope vt pereant perductis. Vitioſæ vero appetẽtiæ quæ quidem in quantitate modum excedunt, vocantúrque à quibuſdam Caninæ, tum exiſtunt, cum vel acidus quiſpiam vitioſus ſuccus ventriculũ mordet, vel totum corpus immodice digeſtum, inops alimenti redditur. Vitioſus nanque ſuccus, qui frigidus eſt, ſimilem ſuctui morſum infert. Appetentiam vero proritat, naturalis affectus ſimilitudine. Alimenti autem non potus deſyderium excitat, propter frigus. At

vitioſo ſucco qui ſalſus & bilioſus ſit, vẽtrem mordẽte, potio magis quàm cibus appetitur. Præterquam enim quod calefiat, ſiccetúrque ab eo ventriculus, quæ vtique ſitis cauſa eſt, etiam liquari fundiq́; tum in eo, tum venis ſuccos contingit. Fundendorum autem ſuccorum ſymptoma, ea quibus continentur implet: quemadmodum (arbitror) frigiditas vacuat. Itaque etiam non parum ad eſuriem, frigiditas eorum quæ in ventre habentur, confert. Cum & corpora eorum tunicáſque vacuet, & cogendo conſtringendóque ad appetentiã irritet. Non eſuriendi vero continẽs in primis cauſa eſt caliditas. vt quæ ſolida corpora laxando reſoluat, atque ad tractum, imbecilliora reddat. Liquida, liquãdo amplius extendat. Atque vna quidem caninæ appetentiæ cauſa eſt, vitioſus is ſuccus qui acidus eſt. Altera (vt dictum eſt) amplior per totum corpus vacuatio, quæ vel caloris robore, vel retentricis facultatis imbecillitate ſit illata. Proinde in priore affectu accidit, vt plurima ſumptorum incidat deiectio. In ſecundo, ceu qui ex vacuatione habitus ſit conflatus, alimentum in corpus deduci. Atque immodicæ quidem & appetentiæ & fames ob hæc fiunt. Vitioſas autem qualitates concupiſcunt hi, quibus vẽtris tunicæ vitioſum aliquod excremẽ-

tum imbiberunt. Solet id maxime mulieribus, quæ vitioſi ſint ſucci, cum grauidæ ſunt incidere. Vocatúrque affectus græce citta, picationem aliqui latine appellarunt. Appetunt autem ſub hoc affectu, acuta maxime acerbáque. Aliquando vero acria, ſicut nõnunquam vel terram cimoliam, vel teſtas, vel extinctos carbones, taléve aliquod alienum edulium. Porrò ſic afficiuntur earum pleræque, vſque ad ſecundum & tertiũ menſem. In quarto vero deſinunt, partim vomitione, vacuato vitioſo ſucco, partim tẽpore concocto, Scilicet muliere ipſa præ cibi auerſione, exigua commedente, partim etiam abundantia ipſa humorum vacuata. At primis duobus menſibus parum ſanguinis in fœtum attrahitur. Vtpote adhuc minimum, cum ſcilicet quod in vtero eſt hoc tempore, nec embryon gręce vocetur, ſed cyema adhuc, ſiue vteri geſtatio. Hoc tamen auctius redditum, tum ipſum ampliore nutrimento vtitur, tum non ſolum quidquid optimũ in venis eſt, id attrahit (ceu prius dixi) ſed etiam quia plus indigeat, eius quod vitioſum eſt, aliquid vnà contrahit. Atque ita totum corpus, tum plenitudine laborare deſinit, tum minus vitioſo eſt ſucco. Ipſe autem fœtus alimenti quod attrahit excrementa, in duplicibus mẽbranis reponit. Ac fit quidem

magna ex parte ipſe quoque & vitioſioris ſucci, & intemperatior, vtpote ex vitioſo nutritus ſanguine. Niſi ſi quæ eum geſtat in reliquo geſtationis tempore, ſalubribus vtatur alimentis. Verum hoc nihil ad rem propoſitam. Vitioſæ autem qualitatis appetentia, de qua diſputans picationis memini, aliquando in viris quoque incidit. Cum ſcilicet ijs quoq; in ventris os, ſimilis aliquis vitiatus ſuccus procubuit. Atq; hæc quidem circa cibi appetẽtiam, ſymptomata fiunt. In potionis autem appetentia, altera totidem ijs ſimilia. Quæ quidẽ veluti priuatio deſyderij potus eſt, cum corpus vel propter exceſſum humoris & frigoris omnino potione non eget, vel vẽter offenſam ex deſyderio in ſe non ſentit. Quæ vero diminuta eſt appetentia, cũ eadem ipſa remiſſiora ſunt. At quæ vitioſa eſt, ad portionem ſe habet, cum ea quæ circa alimentum eſt praua. Aliquando quidem immodicum poſtulans potum, vtique cum in ipſis ventris tunicis, malus quiſpiam ſuccus ſalſus aut bilioſus continetur. Aliquando autem naturali humido in eo veluti feruente. Alieni vero deſyderantur potus, perinde vtique ac cibi, pro dominãtis vitioſi ſucci ratione. Atque hæc quidem in longo tempore ijs qui vitioſa victus ratione ſunt vſi ſuperueniunt. Inexplebili vero no-

uimus cruciari ſiti,ex qua etiam perire, tum eum qui viperã comederat(erat autẽ fortaſſe dipſas)tum meſſores,qui vinum in quo talis ſerpens fuerat merſa biberant. Tum eum qui vetus vinum vſq; ad ebrietatẽ hauſerat. Non minus eũ qui pertinaciter ſuſtinere ſitim ſibi imperauerat. Ad hæc alios in nauigio cui deficeret aqua dulcis,quorum qui auſi ſunt marinam bibere, cum immodice ſupra cæteros ſitirent,quidam etiam eorum & fluxa eſſent aluo,nec id ſine morſu vehementi,celerius q̃ alij perierũt. Vidi autem & ex ijs qui ardenti febri laborarãt,quendam cum morbus inualeſceret:& frigidã impudenter bibere,nec vnquam quoad moreretur expletũ. Ac talia quidem & tot numero circa ventris appetẽtiam ſunt peccata. Supérq; cardialgia,quod oris vẽtris infeſtum eſt ſymptoma,& ad ſenſum refertur à ſuccis mordentibꝰ prouẽniẽs. Præter hæc eſt quod bulimos græce dicitur. Eſt autẽ ſymptoma ex indigẽtia ſimul imbecillitatéq; & refrigeratione huius loci ortũ. Nec eſt mirandum ſi eius dolores,tum animi deliquia, tum virium defectus comitãtur. Vbi enim ex digiti ad aliquid offenſione, videntur aliqui animo linqui,mirum profecto nõ eſt,ex ſtomacho id pati,& propter eximium eius ſenſum,& quod ſitus ſui vicinitate,duo princi-

pia promptius in ſocietatem doloris aſciſcere poſſit. Maximáq; ſymptomata maxime ſenſibiles ſtomachos ingerere deprehendas. Vtpote qui magis quàm alij, ex quolibet infeſtante cõtriſtentur. Eoſdem etiam vtriq; principio ſuam offenſam tranſmittere inuenias. Cum autem vniuerſum quoq; neruorum genus in quopiam magis ſenſile, magis've patibile eſt, tum vtiq; vel maxime ipſa quoque principia in ſocietatem noxæ promptius trahuntur. Cum vero, ſiue ex affectu aliquo, ſiue etiã natura infirmiores nerui ſunt, ſi quatuor ſimul confluant, maximum neceſſe eſt fieri ſymptoma. Quatuor intelligo, tum affectũ, qui ſtomacho nocet, cũ ſcilicet vehemens eſt, tum ſenſum eius, quũ maxime eſt acer. tum neruorum arteriarúmve genus, quum eſt imbecillum, ad hæc etiam vel cerebrum ipſum vel cor infirmum. Ita nanq; & comitialibus morbis, & caris, & comatis, & catalepſi, & delirio, & melancholijs, quidam ex ſtomachi vitio corripiuntur, vtiq; cum principium quod in cerebro & neruis eſt, ſimul afficitur. At quæ cardiacæ vocãtur ſyncopæ, tum incidunt, quũ quod in corde & arterijs pricipium habetur, cum ſtomacho laborat. Ad eundem modum & pulſus priuatio, itémque tum paruitas eius tum prauitas. Apnœæ vero, id eſt reſpiratio-

nis defectus,cum vtrunque principiũ in magni doloris ſocietatem eſt adductũ.Sane dyſpnœæ etiam duplici ratione proueniãt.Aliâs tranſuerſi ſepti anguſtia,aliâs vtriuſque principij ſympathia. Sunt autem occaſiones quæ animal ad eiuſmodi ſymptomata ducunt,nõ paucæ.Nã & valida refrigeratio,interim quidem ipſa per ſe,interim vero ex pituita,quæ admodum ſit frigida. (Eſt autem talis maxime quæ fuſo vitro colore ac conſiſtentia ſit ſimilis, quem vitreum ſuccum Praxagoras & Philotinus nominant) Non minime vero ex ſpiritu qui flatuoſus ſit idémque frigidus,aut ex potu, aut cibo, aut medicamento aliquo, quod valde ſit frigidum,nõ ſolũ ipſum os vẽtris perfrigerat,ſed etiam vnà cũ ipſo per neruos quidem cerebrũ,per magnã vero arteriã cor ipſum frigidum reddit. Neruoſi quidem generis ſocietate cerebrum: ſitus autẽ vicinitate cor.Poſtquã enim maxima arteria à corde exorta,ſuper ſpinam deſcendit:primũ quidem gulæ,tũ iungitur,tum per membranas annectitur: poſt hanc vero,& ſub os ventris, & ipſum ventrem per longitudinem porrigitur, infráque procedit. Ac per hanc quidem arteriam quæ & maxima eſt,& ex ipſo corde naſcitur,alterum principiorum cum ore ventris ſimul afficitur:per neruos autẽ cerebrum.

Nihil igitur miri eſt, ex eius ægritudinibus, maximis & vehementiſſimis ſymptomatis animal torqueri. Ac quis quidẽ cuiuſque ſymptomatis generandi ſit modus, in ſequẽtibus dicetur. Ad præſens occaſiones ipſas dicere ſat habeo. Hæ ſunt fungi quidem, & bupreſtes, & ceruſa, & gypſum, & lac concretum, & vteri perfrigeratio in viduis, & ijs quæ non purgantur, præterea quæ in viris ad horum portionẽ fiunt. Dicetur etiam alibi de reſpiratus priuatione ſeorſum. Ac tum de ſenſorijs omnibus, tum quæ in his ſunt facultatibus, iã mihi abſoluta diſputatio videtur. Nunc ad ipſam eorum originem, & quæ ex ſe veluti fonte membratim ijs vires tranſmittit, conuerti tempeſtiuum videtur. Eſt autem ea, id quod primũ ſentit. Quippe cuiuſq; ſenſus alteratio quæ à ſenſibilibus infertur, in ſingulis inſtrumentis perficitur. Eius autẽ ſentiendi vim habet, ipſa quæ alteratur particula, ex eo quod à cerebro delatam ad ſe per neruum virtutem recipit. Ipſum nanque cærebrum ſentiẽs organum à natura conditũ non eſt, ſed quòd ea quæ ſentiãt ſentire poſſit. Quod autẽ per neruos ſemper ſentiẽdi vim omnibus animalis particulis trãſmittat, inde maxime liquet quòd præciſò neruo quolibet, ilico particula in quã diſpergitur, ſentiẽdi vim amittit. Liquet autẽ nõ ſe-

cus, & quod in ſomno aut omnino ferientur ſenſus, aut exiliter & obſcure agant. Rationabile ergo eſt exiguũ virtutis à principio in ſingulos tum confluere. Et profunde quidem ac non profunde dormire, ſicut vulgo loquimur, ex quãtitate influentis virtutis cõtingit. Cum tanto minus eius influere ſit credibile, quanto ſomnus eſt profundior. Igitur in toto eo tẽpore videtur animalis vis quieſcere, naturalis autem vehementius operari. Id autem inde adeo coniectet quis, ſimul quod fatigata prius, poſtquam dormitũ eſt, vires recipit, potiſſimum vbi poſt mediocrem cibum eſt dormitum, ſimul quòd dormientibus nobis nutrimentum non in ventre modo, ſed etiam in tota animalis mole concoquitur. Eſt alioqui nõ incredibile illud quoq; membrũ quieſcere, in quo rationalis animæ principiũ reſidet. Quippe cor breuibus intermiſſionibus videtur hoc facere. Ita vt multo tẽpore ad requiẽ non indigeat. Cerebrum autem non ita, ſed in vigilijs ſemper exercetur, in ſomnis quieſcit. Eóque fit, vt qui liberalius ſe exercitarunt, eos altior ſomnus premat. Tanquam multæ ijs vires cum laborarent, à principio defluxerint. Igitur cerebrum, tum propter virtutis quam tranſmiſit abſumptionem, tum propter fatigationẽ, qua propter multos labores eſt affe-

ctum,& requie ſimul & refectione eget. Veluti autem ab exercitationibus & promptius & profundiꝰ dormitur,ſic & à ſumpto nutrimento. Quantóque id humidius natura fuerit,tanto magis ſomnũ conciliat. Idémq; accidit & ijs qui pluſculũ vini biberunt,& qui caput liberaliter in balneo calido lauarũt. Quippe omnia talia videntur cerebrũ humiditate implere. Qua vtiq; indiget,vbi in multo negotio & fatigatũ eſt,& ſiccatũ. At vero quod caput impletum ſomnũ afferat,monſtratum ab Ariſto.abunde eſt. Nec eſt quod de ea re nos nunc quicquã agamus. Qui enim libros eius de ſomno & vigilia leget,tum hoc ipſum quod capite repleto ſomnus animali ſuperueniet,clare perſpiciet,tum quod apud eũ in ſermone claudicat,intelliget. Quanquam enim & ad ratiocinandum ſit vehementiſſimus,& ad diſceptationem quocũque velit probabiliter perducendam maxime potens, tamẽ cur capite repleto primus ſenſus,ſi is (ſicuti ipſe exiſtimat)in corde ſedẽ habet, quieſcat,nihil potuit probabile inuenire. Multo enim probabilius ſit,ex pulmonis humiditatibus ſomnos fieri. Quẽ natura ob nihil aliud cordi circundedit,quàm vt illi miniſtraret. Quis vero aut medicorũ qui cõtrariæ ſunt ſententiæ, aut qui à nuda experientia procedunt,in caris

& lethargis & comatis, denique omnibꝰ præter naturã ſomniferis morbis, non accedit ad caput, illúdq; perfundit, ac ſuper cataplaſma imponit, raditq́; & cucurbitas affigit, omniáque molitur, tanquam hic morbi radix conſiſtat. Ad eundẽ enim modum & cũ deliria & phrenitides, omnes deniq; quæ præter naturã ſunt vigilias, curant, præſidia capiti admouẽt. Verũ de ijs alibi pluribus eſt diſceptatũ. Ad eã vero de quibus nũc agitur, illud ad rem pertinet, quód cerebrum vbi requieſcere pluſculum ab actione vult, naturalẽ ſomnũ animali inducit. Quod etiam magis facit, cum nutrix in eo virtus largum quo fruatur humorẽ habet. At cum à multo humore frigido grauatur, eum qui in comatis & lethargis cernitur, ſomnum affert. Alióſque ſimiles ijs morbos, quorũ caput, humiditas ac frigiditas ſunt, vel alterutra per ſe ſolam in eo cõſiſtens, vel ambæ ſimul iunctæ. Talia igitur ſunt cum medicamenta omnia, quæ verè ſomnifera ſunt, tũ quæ ſic quidem vocantur, inferunt autem nõ ſomnũ modo, ſed etiam coma, & caron, & totius corporis torporem. Ac quę quidem duntaxat humectãt, omnia merito ſomnifera vocantur. Quæ vero perfrigerãt, nec ſomnum, nec indolentiã afferre recte dicuntur: ſed pro ſomno, coma & caron, pro indolẽtia, ob per-

frigerationis exceſſum, vel prorſus inſenſibilitatem vel certe ſenſum diminutum. Porrò dictum prius eſt torporis vitiũ,ſenſum motúmque diminutum neruoſarũ eſſe partium, fieríque(vt dictũ eſt)tum ex alijs cauſis,tum ex intemperie. Veluti poſt medicamenta quæ perfrigerant. Atque ita quidem ſomni & comata,& cari,& torpores fiunt. At ſiccitas immodica & calor quales in phrenitide propter ſuccum aliquem mordentem & calidum ſpectantur,irritationes & vigilias quæ quidẽ triſtitiæ vel curarũ occaſione non conſiſtant,inferre ſolent. Tanquam autẽ talia ſymptomata toti corpori cõmunia fiũt,ex eo quòd principium eſt affectũ,ſic alia omnibus voluntarijs functionibus, ob principiũ affectum incidunt. Nam & apoplexiæ & epilepſiæ propter cerebrum affectũ, fiunt. Eſt tamen apoplexia eiuſmodi vitium circa voluntariam actionẽ, quale eſt in ſentiendi actione,altus ſomnus. Aliud vero tale eſt in epilepſijs cõuulſio,quale in ſentiendi functione vigilia. Ambo enim hæc,vitioſi motus cerebri ſunt: ideóque etiã partium ſigillatim omnium. Reliqua vero duo, actionum eius, tum cohibitiones, tum quietes. At in conuulſionibus totius corporis quæ ſine delirio ſunt,vel caro,morbus ſpinalis in collo, medullæ eſt. Quemadmodum

vbi vel brachium,vel crus,vel muſculus vnus tenditur,ac violenter conuellitur,vnius ſemper nerui qui particulam mouet,vitium eſt. Quæ vero omnino morbi cauſa ſit,cuius occaſione partes contrahãtur,difficile dictu eſt. Aeque vt palpitatiõis,& tremoris,& eius agitationis quæ græce homonymos cũ vehemẽtis frigoris ſenſu, Rigos dicitur. Eſt autẽ inæqualis totius corporis concuſſio ac vibratio. Vocetur ſi libet concutiẽs rigor. Quippe quæ omnia muſculorũ genus, vel ſolum,vel magis quàm cæteras partes tẽtare videntur. Exactius autem id ſciemus, ſi prius eorũ notiones diſtinxerimus. Ad preſens enim quatuor memorauimus appellationes,cõuulſionẽ,tremorẽ,palpitationem,& quod Rigos græce dicitur. Qualia vero ſingula ſymptomata ſint, quæ hæc vocabula ſignent,à nullo me priorũ definitũ inuenio. Sed alij ad mẽbrorum ſubſtantias quibus ſuperueniunt,ſtatim ſe conferunt. Alij ea diſtinguere aggreſſi,in interpretationibus ſuis falluntur. Quod facile intelliget,qui lectis quæ à nobis traduntur,euoluere libros eorũ volet. Neque enim difficile eſt vbi veritatem noueris, quæ parum recte ſunt dicta,deprehẽdere. Ergo de his omnibus proximo agetur libro.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS LIBER SECVNDVS, THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

COnuulſio igitur & tremor, & palpitatio, & rigor, qui ſcilicet totiꝰ corporis eſt cõcuſſio vibratióque, præterea horror, & ſingultus, & tuſſis, & ructus, & ſternutatio, & pandiculatio, & oſcitatio, & dentium ex concuſſu ſtrepitus, tryſmon Græci vocãt: omnia motum illegitimum pro cõmuni genere habent. Diſſident inter ſe, vno primóque potiſſimum, quòd alia eorũ naturæ ſunt opera, quæ tamen à morboſa quapiã cauſa violenter mouere ſit coacta: alia morboſos comitantur affectus: natura ad eorum generationem ſuppetias minime ferente, alia fiunt vbi ad opus efficiendum ſimul coeunt & morbus & natura. Naturę nomẽ in hac diſceptatiõe pro omni facultate quæ animal ſiue voluntatis nutu, ſiue citra hunc, regat, intelligas velim. Quippe hoc loco omni cauſæ nõ naturali cuius vi-

tio læditur & corũpitur animal,totũ illud facultatum genus,cuius beneficio ſeruatur, ex aduerſo opponimus. Eiuſmodi ergo facultatis opera ſunt,ſternutatio,tuſſis,oſcitatio,pãdiculatio,& ſingultus. Vnius autẽ morbi opera ſunt,palpitatio & cõuulſio. Sicut amborũ, morbi facultatíſque coeuntium, tum torpentium omnium motus,tum cæteri quos ædũt ij,quorum nerui adhuc reſoluũtur, nondum autẽ ſunt reſoluti. Quibus etiam adnumeratur tremor. Atque hæ quidẽ nunc nobis propoſiti ſymptomatum generis primæ differẽtiæ ſunt : quarum cuiuſque propriæ quædam deinde habentur,de quibus nunc agendum,à motibus ijs quos naturalis aliqua vis ciet,auſpicatis. Sane ſocietas quædam iſtis eſt,cũ ijs qui omnino pro naturæ lege ſe habent. Quã vtique,vt quæ ſit eorũ generatio doceam,neceſſe eſt prius exponam. Igitur cũ quatuor facultates ſint,quibus omne nutriẽdi munus in nutritis corporibꝰ adminiſtratur. Prima quæ ad ſe,quod vtile eſt trahat. Altera quæ id retineat. Tertia quæ alteret. Quarta quæ quod excrementũ eſt,expellat: quãdiu pro naturæ lege animalis actiones obeuntur,nullus earũ motus ſymptoma eſt. Cum vero ſubſiſtit in corpore aliquid quod alienũ à natura ſit, vbi id expultricium virtutum aliqua abijcere ni-

titur,aliquãdo inſenſibiles onmnino earũ motus ſunt,aliquando ſenſibiles euadunt. Ac de inſenſibilibus quidem poſt agetur. De ſenſibilibus vero quoniã cum voluntarijs conſortium habent, cõmunis à me doctrina tradetur. Ergo volũtariæ functionis læſiones ſunt, neruorum reſolutio,conuulſio,tremor,& torpor. Variant autem horum ſingula in particularibus inſtrumentis,non ſpeciem modo, ſed etiã nomen. Quippe ſpirandi inſtrumentorũ paralyſis, apnœa vocatur. Eorum vero quibus vox fingitur,aphonia. At linguæ paralyſis nullum nomen habet. Ipſa tamẽ nihilo ſecius loquelam, quæ voluntatis non leue eſt opus,prorſus adimit. Contrà vero iſchuria, apnœæ, atque aphoniæ ſimile quid iudicare videtur. Cæterum volũtariæ actionis amiſſio nõ eſt,ſed naturalis. Quippe quòd lotiũ præter voluntatem fluat,voluntariæ actionis eſt noxa. Simile quid ac in vrina, in deiectionibꝰ quoque accidit. Retentio enim eius, naturalis actionis eſt culpa. Inuolũtarius effluxus actionis voluntariæ. Porrò demonſtratũ vberius de ijs eſt,in libro de Muſcul. motu. Atq; ita quidem paralyſes varia ſpecie ſunt. Conuulſiones vero ad hunc modum. Dentiũ inuita concuſſio tryſmos græce dicta, muſculorũ mandibularium eſt cõuulſio. Quam vero

illoſin græci vocant, præterea ſtrabiſimi, eorũ qui in oculis habentur. Veluti etiam gonorrhœas alia eſt differentia ſiquidem rigido pene fiat velut quędam cõuulſio eſt, ſi nõ rigeat penis ad retentricis facultatis imbecillitatem referri debet. Non deſunt & quibus videantur tum ſingultus, tum duplex inſpirandi aeris refractio, aliquando ex conuulſione muſculorũ, qui inſpiratum faciunt, prouenire. Eſt & reſpiratus ſpecies quædam ex conuulſione proueniens, quæ muſculorum qui reſpiratũ efficiũt, conuulſionẽ ſequitur. Appellat hanc Hippocrat. ſpiritum inter exeundum offendentem. Quòd autem & apoplexia totius corporis ſit paralyſis, & epilepſia totius corporis conuulſio, ſupra eſt dictum. Nec minus quod torpor leuis quædam ſit paralyſis. Sane torpore laborantium particularum, non parua in exceſſu defectúque differentia eſt. Propterea quòd id ſymptoma ex morbo & facultate eſt mixtũ. Quippe ſi morbus virtutem prorſus ſuperat, omnino membrũ ſuſtinere non valet, ſin virtus vincit, haudquaquã impeditur. At ſi veluti pugna eorum eſt, mouetur quidem membrum, ſed ægre. Ac ſi iubeas, cum læſum mẽbrum extendunt, vt id extenſum ſeruent, nequeunt. Decidit enim naturali pondere propter imbecillitatẽ ſuſtinẽtis id virtutis, deor-

ſum. Quod enim attollit ac ſuſtinet virtꝰ eſt. Quod deorſum fertur, ipſum brachij crurívſe eſt corpus. Cauſa vero huius rei reddita prius eſt, vbi de ſenſibilibus actiõibus egimus. Oſtẽdimúſque neruum vel frigore denſatum, vel craſſis & lentis humoribus obſtructum, vel à quapiam extrinſecus cauſa preſſum, in torporem & paralyſim adduci. At conuulſio in eũ ſitum neruos muſculóſque ducit, in quem ſi pro naturæ lege ſe haberent, ab animali virtute ducerentur. Siue ſcilicet ad principiũ tenſis, ſiue flatus influxu muſculis impletis, voluntarij motus eſſent obiti. Hæc autem in cõuulſione accidant, tum ſpiritu flatuoſo in muſculis gigni potente, tum multis qui tenſionẽ creent (è quorũ numero phlegmone eſt) affectibus. Quorum caput (ſicut Hippocrates dixit) duplex eſt, impletio vacuatióq́;. In phlegmonarum generis vitijs, impletio: in ardentiſſimis ſicciſſimiſq́; febribus vacuatio. porrò quod impletis vacuatiſq́; plus iuſto neruoſis corporibus, tendi eis omnibus contingat, docent nõ in poſtremis quæ in inſtrumẽtis muſicis intentæ ſint chordæ. Quippe quæ ſiue in humidam & humectã, ſiue in ſiccam & ſqualentem domum tentæ ſint repoſitæ, rumpuntur. Ideóque eas artifices, priuſquam reponantur, laxãt: propter hoc igitur dictum eſt con-

uulſionis motum ex ſolo fieri morbo,immobilitati quæ in paralyſi viſitur,non diſſimiliter,vt quæ ipſa quoque morbi occaſione incidat. At naturalis animaliũ tam motus quàm immobilitas,vbi ſublatum quis brachiũ immotum ſeruare poteſt,vterque ab animali fit potentia. Quod ſi ſanum brachium ſuper ſolidum aliquid reclinãs omnem muſculorum relaxet actionem,nec propter morbum, nec propter virtutem eo caſu quieſcit brachiũ,ſed quod animalibus naturale eſt,põdere. Ita triũ quietũ,ea quidem quæ in paralyſi cernitur,à morbo ſit,obligata (vt ſic dicam) eo tempore virtute. Quæ vero in membro,cum extẽſum eſt,habetur,à potentia : quam vero vltimo loco poſui,à neutro. Non ignorantibus ſcilicet nobis que in libris de muſculorũ motu de extento brachio ſunt dicta, talem habitum ipſa re vera ex actionum motuúmq; eſſe genere. Motum præterea hunc tenſiuum à nobis nominari. Ac talis quidem habitus, alio quidem modo motus, alio immobilitas dici poteſt. Reliqui duo nullo modo participes ſunt motus. Aeque vt reliqui duo motus & conuulſiuus & voluntarius,nullo modo ad immobilitititatem attinent. Præterea dictũ eſt porrectũ extentúmq; brachiũ ex duobus adminiſtrari motibus, virtute ſcilicet id ſurſum

attollente, & naturali pondere contra peſſum trahente. Ad eundem modum tremor quoq; ex duobus conſtat motibus,& eo qui pondere brachiũ deijcit,& eo quem virtus attolens contra opponit. Ac in valente quidẽ brachio, ne vel minimũ quidem vincitur virtus à pondere,ſed ſuperior mẽbri deorſum nutu, ſuſtinet id,tantúmq; in ſublime attollit,quantũ ille deorſum trahit. In tremore vero inuita virtute,membrũ ruit deorſum: licétque liquido cerni eorũ pugnam,nec virtute membrũ decidere ſinente,veluti in paralyſi, nec pondere permittẽte virtutem id ſublatũ ſeruare: ita vt cum valens erat. Inuicem igitur vincente victáque potentia, mutuôq; ſemper contrarijs ſuccedẽtibus motibus tremor efficitur. Eſtq; compoſitus motus,qualis eſt arteriarum pulſus. Verum in his ſenſibiles motuum quietes, dilatationem à contractione dirimunt. Si tamen non adeo frequens pulſus eſt, vt in ijs, qui propterea quòd formicarum motũ æmulantur,formicantes dicũtur. hic enim nullam inter contrarios motus ſenſibilem quietem inuenias. Neque enim viciſſitudo motus, ab vna perficitur natura, ſed ex pugna virtutis & ponderis corporis. Cæterum vt maxime hũc motum alteri cuipiam qui in corpore habeatur aſſimiles, formicantis pulſus eſt non

abſimilis. Tanquam enim in hoc arteriæ motus,in minima ſpacij intercapedine agitur,ſic in tremore animalis particula,quæcũque ab imbecilla virtute mouetur. Patet ergo huius quoque ſymptomatis generatio & quòd omnino cum conatu ſit mouendi,& cum virtutis infirmitate. Sunt qui putent voluntatem à tremore non eſſe inſeparabilem. Videntes videlicet totum interim caput tremulo motu agitari,ſine voluntate mouendi. Sed hi ignorant quòd etiam in cuſtodienda quauis particula recta,tum voluntas agit,tum tenduntur ab ea muſculi,non aliter quàm in alijs actionibus tenderẽtur. Sane hoc in lib. de Muſcul. motu à nobis demonſtratum eſt. Sed & nunc non exigua ponemus indicia,& quòd voluntas in tremoribus agat,& quòd imbecillitatis culpa rectam cuſtodire partem non valet. Illum enim cui caput tremit,ſi ſuper molle aliquid ſupinum reclines,non amplius tremet. Ad eundem modum ſi quis ſcribẽs ſecánſve aut aliud quippiã factitãs tremit,ſi manus ab opere abſtineat,tremere iã deſiſtet. Pari modo ſi quis cruribus cũ ingreditur, ſit tremẽs, ſi ingredi deſinet,nõ tremet. Videas enim nõ raro robuſtiſſimos iuuenes, vbi maximũ aliquod onus humeris impoſuerunt,cũ progrediuntur,cruribus tremere,vbi progredi deſie-

runt,aut onus abiecerunt,ſtatim à tremendo liberos. Quippe cũ graue leuéque ad aliquid referantur,fuerit nimirum & onus adeo magnum,vt etiam fortiſſimo ſit graue. Ac validam quidem virtutem maximum onus vincit. Quæ vero valida non eſt,hanc non maximum modo, ſed etiam paruũ ſuperat. Quod ſi adhuc ſit infirmior,ipſum eiꝰ naturale corpus oneris ritu graue erit. Eóque fit,vt ſenes omnes ſi quando maximarum virium opus moliuntur, ſtatim particulis his quibus agũt tremant. Sic etiam qui ad præaltum aliquem præruptúmque accedit locũ,cruribus tremit. Deijcit enim virtutem timor. Non ſecus etiã ſerpentem quis conſpectum fugiens,tremens redditur. Quid qui formidabilem magiſtratũ adit,nónne toto corpore tremit? quem ſi loqui iuſſeris, ne vocem quidem nõ tremulam edet. Tanquam igitur animi affectus,vbi debilitatem motrici facultati intulit, tremulos facit,ſic & corporis morbi cũ vires labefactãt, tremoris ſymptomata inducũt. Ac primum quidem maximéque virtutem lædunt,morbi qui in intemperie cõſiſtunt. Quippe cũ ſenium quoque propterea quòd intẽperies quędam eſt,ad frigidius ſicciúſque conuerſa,tremoris affectibus facile tentetur. Corripiuntur ijs nõ minus & ex iuuenibus hi,qui vehemẽ=

ter ſunt refrigerati & qui vino meraco ſe ampliter impleuerunt, vel multis cruditatibus laborarunt, vel longo tempore cibis repleti, inexercitati ocioſiq́ꝫ omnino exegerunt. Sũt & qui ex frigida intempeſtiue hauſta tremebũdi ſunt redditi. Quippe talia omnia frigidam intemperiem creant, non raro quidem, in toto corpore, & ipſo neruorũ principio. Interim vero, in quibuſdã partibus, quæ ſcilicet & imbecilliores natura ſunt, & ad noxam cæteris magis opportunæ. Iã craſſi glutinoſiq́ꝫ ſucci, cum virtutis viam ſic obſtruũt, vt parcior influat, tremoris cauſæ fiũt potiſſimũ cũ prorſus obſtruxerunt ac neruorũ aliquorum partes vllas reſolutas laxáſque reddiderũt. Quippe reliquæ fibræ valenter muſculum intendere non valent. Vbi tamen humores qui virtutis vias per neruos obſtruũt, non penitus ſunt impacti, ſed concuti & dimoueri virtute violentius ſe ingerente poſſunt: eiuſmodi motus exiſtunt, quales in paralyſi incipiente nonnũquam accidere prius diximus. Membro ſcilicet, aliquando exaltato, ſtatímque decidente. Siquidem cũ excitata collectáque virtus vehementius ſe inijciens, neruorum obſtructiones amolita fuerit, membrũ mouetur. Rurſus autem humoribus in priorem locum cõfluẽtibus decidit, immotúmq́ꝫ manet, quoad

rurſus ſecũdo virtus vniuerſa irruens, humores qui eius vias occuparant, diſſipet. Verum de ijs hactenus abunde. Palpitatio autem dilatatio quædam præter naturam in particula eſt. Fit autem in omnibus corporis particulis in quibus dilatatio diſtentióque accidere poſſunt. Nõ enim profecto os cartilagóve vnquã palpitant, propterea quòd dilatari nõ poſſunt. Ergo in cute ſæpe incidit, nonnunquam vero etiam in ſubiectis illi muſculis. Non in poſtremis autem in ventriculo, veſica, vtero, inteſtinis, iecinore, liene, & ſepto tranſuerſo. Vnóque verbo in omnibus quæ diſtendi dilatariq́ poſſunt, ita vt tum arterijs tum cordi ipſi videatur incidere, aliúſque in his præter pulſum motus eſſe. Eſt igitur paſſio hæc neque voluntariæ virtutis propria, nec inſtrumentorum ad hanc ſpectãtium. Cuiuſmodi ſunt tremor & conuulſio. Sed ceu modo dictum eſt, omnibus corporibus quæ dilatari poſſunt incidit. Porrò ea ſunt omnia quæ naturaliter ſunt mollia, ita vt tum dilatationem ſui tolerare, tum rurſus in ſe ſidere poſſint. Sane cauſam huius ſymptomatis ab ijs quæ manifeſtiſſime apparent indagari conueniet. Nempe palpitationibus ijs, quæ in palpebris, ſupercilijs, fronte, maliſque contingunt. Cernitur enim in ijs cutis exaltari inflaríque, ad eum

modum quo arteriæ dilatantur. Ergo quod in ijs quæſitum eſt, vtrũ ne ex ſeſe dilatatæ, vnà cum dilatando contrahant quod ſe implebit, veluti fabrorum folles, an vtrium ritu cum implentur dilatantur, idem primum definiſſe in palpitantibus quoque particulis cõueniet. Videtur autem quæſtio genere quidem ſimilis eſſe, ei quod in arterijs quæritur, facilitate autẽ inuentionis diſſimilis. Neque enim ſicut arterijs, quæ ſemper & naturaliter pulſant, rationabile eſt vim aliquam ineſſe naturalẽ quæ id efficiat, ita etiam particulis quæ palpitant. quippe & ſemper ijs ineſſet, & cũ ſane eſſent præcipue. Quando itaque talis vis neque ſemper neq; bene habentibus ineſt, liquet eas ex ſe ipſis nõ dilatari. At vero ſi non ex ſe omnino ab aliqua quæ in ipſas influat ſubſtantia. Porrò hanc vnam è duabus eſſe credibile eſt, vel ſuccum quempiam vel aereã aliquam naturam. Ac quo minus ſuccus ſit, repugnat palpitationis tum motus, tum ſolutionis celeritas. Vt quæ & ilico fiat, & ſtatim deſinat. Succus autem nullus aut ita celeriter influit, aut refluit, potiſſimum in ijs quæ modo memoraui circa faciẽ partibus. Vtpote in quibus cutis ſuper nuda prope modum extẽditur oſſa: ita neceſſe eſt cauſam vnde palpitatio exoritur, aereã eſſe ſubſtantiã. At vero ſi hæc tum

exigua,tum ſubtilium eſſet partiũ, facile per corpus tranſflueret. Nõ alienum igitur à ratione eſt,ſubſtantiam quandam craſſarũ partium halituoſámque eſſe,tũ quantitate,vt ad locum in quo cõſiſtit ſemper ſatis magnam. Ergo dilatat(vt veriſimile eſt)attollitq́ ac inflat partem,quoad truſa & compulſa ad ſui generis perſpiret ſubſtantiã: ſimili ſcilicet effectu,ei qui dum coquuntur ſucci,viſitur in bullis. Niſi quòd bullæ hic rumpuntur, palpitãs corpus ob firmitudinẽ non rũpitur,ſed attollitur quoad flatus per id extrudatur ac trãſeat. Decidit rurſus in priſtinam ſedem, vbi totus vacuatus eſt,& exiuit. Rationabiliter autem ijs quibus perfrigerata eſt aliqua particula,palpitatiões accidunt. Quippe quod ab ea ſub naturali ipſius ſtatu attenuatũ, omninóque per naturalem animalis calorem concoctum,effluxit:id nũc vbi ea propter frigus reddita eſt imbecilla, & halituoſius & craſſiorum partiũ efficitur. Ita nec facile ſicut priꝰ perſpirat,ſed cohibetur à cute,& trãſitus anguſtia impeditum,in via tardatur. Quòd ſi ipſa quoque cutis ſit denſata, vtique duplabitur ſymptoma: ſcilicet ad craſſitudinem tranſfluentis ſubſtãtiæ,anguſtia quoque viarum accedente. Atq́ ita quidem in palpitationibus diſtenditur cutis. Simili autem modo & muſculi,cum non

diſſimile in ijs excrementum colligitur, dilatari aliquando totum membrũ attollunt. Diſtat tamen manifeſtiſſime is motus à motu conuulſionis, quod mẽbrũ neque prorſus extendit, necq; inflectit. In palpitationibus enim membrum, nec quod notabile ſit, extenditur, nec inflectitur. Concutitur autẽ quodammodo huc atque illuc, quoad muſculus palpitare ceſſet. Ad eum ſane modum motu obito, quo etiam in tremore. Eo autem differente, quod per magna fiat interualla, cũ tremor incidit per exigua. Siquidẽ palpitans muſculus cum ſatis notabili magnitudine eſt, dum dilatatur, totum ſæpenumero membrũ ſecum attollat, dum cõtrahitur, veluti rei inanimi deorſum ferri permittit, ita vt totus motus præter naturam ſit. Non autem ſicut in tremore, mixtus quodãmodo & cõpoſitus. Sanę qualis eſt palpitantium membrorũ motus, paucus ſimul tardúſque & rarus: talis ijs qui concutientem rigorẽ patiuntur, numeroſus denſúſq; ac celer incidit. Intelligo numeroſum, ipſo motuũ numero: celerem autẽ ipſo motꝰ impetu: denſum, ipſa breuitate quietũ. Eſt autẽ motus hic non vtiq; ſicut palpitatio & cõuulſio totus præter naturã, ſed alio modo, nẽpe quo tremor. Eſt igitur ipſe quoq; mixtus quodãmodo ex cauſa quę præter naturã ſit, &

animalis virtute:habetúrque in hoc virtutis plus quàm in tremore. Imò vero(ſi fateri verũ oportet)motus omnis inſitæ illius eſt virtutis,quam nos excretricẽ & expultricem nominare ſolemus. Quod hanc virtutẽ ad violenter mouendũ proritat,& cogit,id cauſa eſt præter naturam. Quiſquis igitur huius virtutis functiones,dum ſanũ integrúmq; animal eſt,nouit:eſtq; alioqui prudens,huic longiore ſermone opus nõ eſt. Qui nec illas nouit,& mẽtis eſt hebetioris,huic ſuaſerim,ſiquidem ei veritas omnino cordi non eſt,ab hoc libro abſtineat:ſin veritatis eſt cupidus,eámq; magnificat,vbi naturaliũ virtutum cõmentarios prius adierit,& ſe affatim in ijs exercuerit,ad hunc librum ſe conuertat. Si enim nihil horũ fecerit,nec demonſtrationẽ eorũ quæ à nobis dicentur intelliget, nec eorũ quæ prius dicta ſunt,quod ſine vlla demonſtratione eſt poſitũ aduertet. Ac mihi quidem ſtatutũ eſt,nullã in hoc opere opinionẽ refellere. Licet autẽ ei qui volet vigeſimo quarto Athenęi libro perlecto,cauſas,quas priores eo tã medici q̃ philoſophi de affectu quem nos cõcutientẽ rigorẽ cũ venia vocamus,attulerunt,q̃ abſurdæ fuerint intelligere. Refellit eni eos omnes Athenæus,licebit ſane & ipſam Athenæi opinionẽ examinet. Quæ vt probabilior ſuperioribus

eſt,ita nec ipſa vera eſt. Verum cui veritas eſt curæ,is hæc ſcio quemadmodum expoſui facere tentabit. Ego vero veluti cũ ijs agam qui ea quæ de naturalibus facultatibus ſcripſimꝰ legerũt,pauca loquar. Sed ſi prius ad memomoriam reuocauero quæ de vtero,vẽtriculo, inteſtinis,ac veſica in ijs demonſtraui. Siquidem monſtratum eſt vteros nullo alio modo ad fœtum edendum ſe comparare quàm per expultricis facultatis actionẽ. Quippe qui tũ fœtus grauitatem,tum ſui diſtentionem nouem menſibus pertulerunt, atque ita ad vnguem toto hoc tempore conniuente ore fuerunt,vt ne ſtili quidem mucronem reciperet, ij abſoluto in ipſis fœtu,ad eius expulſionem ſe comparant, diuerſa omnino conſtitutione affectus. Etenim collum eorum quod prius ſe conſtrinxerat tantũ aperitur,quanto fœtui facilis præſtetur exitus. Tunicæ autẽ quę quàm maxime prius fuerant diſtentæ,vndique contrahunt,ac fœtũ extrudũt. Ita vt quàm celerrime per vteri ceruicẽ excidat. Sane eadẽ virtus quæ ſic de fœtu eſt ſollicita,vt nouẽ menſiũ ſpacio eius ſuſtineat pondus,atque vt abſolutus tuto emittatur,prouideat: ſi circa tertium quartúmve,aut aliũ menſem fœtus eſt corruptus,ſtatim eum eijcit. Tum quoque ſimiliter collum adaperiens,ſicuti cum parien

di tempus inſtabat, aperuit. Quippe pręfinitũ illi claudendi ſe aperiendiq; tẽpus eſt, nõ certi alicuius temporis circuitus, ſed ipſius vſus occaſio. Ad eundem modum mõſtratum eſt ventriculum quoque inferius os ſuum poſt cibos claudere, nihilq; ſinere abire, priuſquam plane ſit concoctũ. Si tamen eum nihil aliud intermittere actionẽ cogit, quemadmodum vterum fœtus corruptela. Quippe ſimilis affectus ventriculo incidit, vbi cibi in eo ſunt corrupti. Imò vero non raro ſimulac ſunt deuorati. Si ſcilicet ita vel vitioſi ſunt, vel copioſi, vt eos ferre nõ poſſit. Atque idcirco quæ quidem in ſe fluitant, per vomitiones eijcit, quæ deorſum vergunt, ad exitum qui illic habetur detrudit. Sed & citra cibos ventriculi vis ſæpe impetum ad vomitum capit, aut bili vrgẽte, aut mala pituita, aut alio quopiã eiuſmodi ſucco ſaniéve infeſtãte. Eſt enim in quaque animalis particula facultas, quæ, quod præter naturam in ipſa eſt collectum expellat, veluti in propria de eiuſmodi facultate diſceptatione eſt demonſtratum. Satis nanque eſt ad pręſentis diſputationis claritatem, ea demum ex huiuſce facultatis operibus retuliſſe, quæ de vtero & vẽtriculo ſunt dicta. Quippe qualis eſt cum euomitur, expultricis in ventre facultatis actio, talis eſt cum tuſſitur, in pectore

& pulmone. Sane nullũ animal aut nauſeare, aut vomere, aut tuſſire docetur. Imò lõgo ſæpe à naturali vſq; ſpatio integra ſanitate fruẽtia, tam alia complura animalia quàm homines, nec vomitũ experti ſunt, nec tuſſim, & tamen vbi contriſtans aliqua cauſa, vel os ventris, vel ſpiritꝰ vias occupauit, ilico & tuſſiũt & vomunt. Et in vomitu quidem ſic mouetur ventriculus, ſicut in partu vterus. In tuſſi vero aliter fit motus. Neq; enim poteſt pulmo tali motu quod contriſtat expellere, ſed inuenit ſibi natura aliud remediũ, magna ſolertia. Quippe cum externus aer in aſperã arteriam trahatur, quæ & cartilaginea duráque eſt, nec contrahi circa id quod cõtinet poteſt, incitatum hunc excogitauit ſpiritus exitum, quam vocant tuſſim. Cuius generis & ſternutatio eſt, ad perſequenda protrudendáque ea quæ nares offendũt inſtituta. Quæ ipſæ quoq; reſpiratus ſunt viæ à natura inuentæ. Quippe expurgat ſpiritus ſibi ipſi violẽter & cum impetu delatus vias, nõ aliter quàm tibias & fiſtulas expurgant harum opifices. Ac qualis quidem mouendi modus fit, quo hoc fiat, in progreſſu docebitur. Quod ad rem propoſitã eſt vtile, iam accipiamus. Nempe quod eiuſmodi motus naturæ quidẽ opera ſunt. Sed tamẽ propter cauſas quæ naturã moueri ſic co-

gunt,ſymptomatis quæ præter naturã ſunt, adnumeratur. Atq; inteſtinorũ quidẽ &vteri & veſicæ expultricis facultatis ſimiles motus ſunt,ſiue quid eorũ quæ ſecundum naturam, ſiue quæ præter naturã ſunt,expellitur. Quominus ſymptomata ab ijs clare diſcreta ſunt. At quę in teneſmis,& dyſſenterijs,& lyenterijs excernũtur, ſymptomata ſunt, veluti(arbitror) & quæ in ſtrangurijs & in vrinæ diarrhœis. Quod ſi quis exacte loqui velit etiam ventris crepitus & dentiũ concuſſio,quæ tryſmos græce dicitur, & ructus & ventris murmur,aliáque id genus, de quibus etiam proxime dicetur. Verũ in ventre manifeſtius eſt, id quod in vomitibus cernitur. Multíq; hos non eſſe naturæ opus,ſed ſymptomatis dicũt. In tuſſi vero & ſternutatiõe,clarius quidẽ eſt quod in tuſſi notatur. Sternutatio vero non ſimiliter videtur præter naturam eſſe. Cæterum ſunt non hæc modo,ſed etiam tuſſis,& vomitus,& diarrhoiæ taliáque omnia ex illo ſymptomatũ genere, in quibus cauſa aliqua quæ præter naturã ſit,ad tales actiones naturã extimulat. Quãquam mouendi modus nec in omnibus idem viſitur, nec ab eadem facultate fit. Sed circum ea quæ ab vtero, inteſtinis,ventre.veſicáve excernũtur,ipſæ particulæ ſe cõtrahũt. Ad eũ modum id quod in ſe

cõtinent, extrudentes, quo manus noſtræ aliquid exprimunt. Facultas autem quæ motũ ijs præſtat, vna è quatuor naturalibus eſt. Verum cum in aſpera arteria cõtineatur corpus quoddã cartilagineũ, duræq́ ſubſtãtiæ, quod idcirco cõſtringi circa id quod intra ſe habet, non valet: natura ſpiritum cum cõcitato impetu extra deferri ſubigit, ac tuſſim mouet. Ea fit per eadem inſtrumenta, per quæ magnæ & vehemẽtes ſpiritus expulſiones (quos flatus nominat) efficiuntur. Sic vt tuſſis nihil ſit aliud, quàm vehementiſſima quædã efflatio. Quo plurimus ſimul celerriméque foras actus ſpiritꝰ, attrahat propellátque ſuo impetu, quæ vias ſuas obſtruũt. Cúmq́ primo aggreſſu pellere quod offendit nõ valet, bis térque ſe inijcere in id non grauatur. Fitq́ voti plerunque compos. Vbi ſcilicet tum ſpiritus ipſe, cum vehementia defertur, tum quæ obſtruunt cõtumacia ad propellendum nõ ſunt. Talia ſunt quę nec aquoſæ, nec glutinoſę ſubſtantiæ ſunt. Aquoſa nanque propter tenuitatem, potius à ſpiritu diſſipantur, quàm vltra deferũtur. Glutinoſa pertinaciter arterię adhęrent. Quoties igitur ſpiritus cũ eiuſmodi humoribus contendit, omnino ſæpe violenter ſe inijcit. Fiúntque aliquibus ex eiuſmodi humoribus plurimæ tuſſes, & vehementes, nec

ſine magno nixu. Porrò eos humores qui in arteria contumaciter hęrent,& qui difficulter reijciuntur,magis expediunt ſternutationes. Vtpote in quibus maior etiam eſt ſpiritus impetus,quàm in tuſſi,Cauſa vero generationis altera. Quippe ꝓpter ea quæ in naſo,nõ propter ea quæ in arteria offendunt, emittitur in ijs ſpiritus vehementer. Emittitur autem cũ eo,etiam ex prioribus cerebri ventriculis aliquid. Atque idcirco tuſſes quidem,caput nihil iuuãt.Sternutationes(ſi tamen ex catarro nõ fiunt)maximum remedium capitis halitu repleti ſunt.Nec mirum vno impulſu tum à pulmone,tum à capite ſpiritũ emitti. Mõſtratũ enim eſt,vbi de ijs diſſeruimus, caput quidem,pectori motus principiũ tradere, pectus autem pulmonem & dilatare & contrahere.Cum igitur quæ in naſo,offendunt,perſequi properat, vtriſq; emittendi ſpiritus vijs ſimul vtitur. Altera quidem ea quam ipſum per ſe facit,altera quam per neruos,veluti per quædam longa brachia,quæ in pectus deſcendant.Quippe per hos id contrahit.Halituoſum autem ſpiritum per colatoria oſſa,ipſum per ſe exturbat. Atque hæc quidem ſymptomata,volũtariæ ſunt facultatis. Vomitꝰ autẽ quanquam ad portionem horum ſe habet,naturalis facultatis eſt ſymptoma. Veluti autẽ

vomitiones nauſeæ pręcedũt,ita tuſſim,quod Cerchnos græce dicitur. Eſt autem non tuſſis,ſed exiguus quidem ad tuſſiendum impetus. Præterea ſicuti nonnulli nauſearũt,nec tamen vomuerunt,ita nõnullis ſymptoma modo dictum incidit, nec tamen tuſſis propter cauſæ paruitatẽ eſt ſequuta. Quippe interim ex parua faucium aſpredine: interim vero ex tenui aliquo exiguóq; prorſus humore cõtingit. Perpetuo enim ſpiritus quicquid illi ſit obſtaculo,reijcere id per tuſſim conatur. Eſt autẽ id vel humor aliquis à capite deſcendẽs,ſicut in catarris, vel in aſperis arterijs aliquid collectum. Veluti in peripneumonia,& pleuritide,& gibbi iecinoris phlegmone, vel faucium aſperitate. Extra enim hæc ſunt ad portionem eorum quæ à capite defluunt,quę bibentibus edentibúsve nobis in arterias delabuntur. Eſt & aliud tuſſis genus ex inſtrumentorum ſpirandi ortum intẽperie. Quod agnouerunt quidem etiã pneumaticæ ſectæ probatiſſimi,quorum eſt & Athenæus. Neceſſitatẽ tamẽ propter quam ex intemperie tuſſis oriatur,alij eorum omnino ne conati quidem ſunt reddere,alij in ſeipſum impingere ſpiritum aiũt,alij etiã obſcuriore quàm hoc, verbo vſi,putant ſe aliquid dixiſſe. Sũt autem nõ tam quòd cauſam ignorarũt accuſandi,quàm

quòd pulchrum theorema & ſuo ſtudio dignũ inuenerunt, laudandi. Fit igitur ea tuſſis ſpirãdi organis perfrigeratis, nihilꝗ; in ea expuitur nec eſt omnino violenta, ſed adeo parua ac ſine vi, vt eã cohiberi & generationem eius, vel plurimum, vel omnino prohiberi liceat. Ac violẽtę tuſſes ſpiritus cohibitione nõ vincũtur. Porrò cuiuſmodi res ſit ſpiritus cohibitio, ſæpe mihi in alijs eſt dictum. Tuſſim autẽ ex intemperie nõ ſolum in præſens fieri ſpiritꝰ cohibitio prohibet, ſed etiã eam ſanat. Modo ne admodũ ſit magna. Augetur nãꝗ; in ſpiritualibus, ſpiritus cohibitõe, calor, permeátque ſpiritus violenter à pectore preſſus, ac cõpulſus per omnes anguſtos meatꝰ. Quibus vtriſꝗ; peractis, æquãtur omnia, atque in ſimilitudinem temperamẽti veniũt. Cur autẽ ex inæquali ſpiritualiũ intẽperie tuſſiatur (id enim dixi nõ admodum cõmode à pneumaticis medicis doceri) ipſe reddere tentabo. Orſus ſicuti cõgruum eſt ijs qui aliquid cum demõſtratione dicturi ſunt, à rei ſubſtantia. Intemperies igitur aliâs ex nudis prouenit qualitatibus, ipſis corporibꝰ, aut calidioribus, aut frigidioribus, aut ſiccioribus, aut humidioribꝰ redditis, aut etiã ex horũ cõiugatione affectis. Interim vero vnà cũ diſperſo in ijs roris ſpecie, aliquo intẽperato. Atque æqualis quidem

intẽperies omnino ſine dolore eſt. Veluti indicant & hecticæ febres,& multi frigidi affectus,vbi æqualiter particulas occuparunt. Fit enim talis intẽperies ſingulis qui ſic ſunt affecti,velut acquiſititia quædam natura. Nullũ enim corpus offenditur à propria natura, Veluti enim Hippocrates dixit, his quibus mutatur corrũpitúrque natura,dolores fiunt:nõ quibus corrupta iã eſt & mutata. Inter enim ipſum mutandum & à ſua natura recedendũ. Quemadmodum in priori libro demonſtratum eſt,corpora dolent. Cum igitur in aliquo ſenſibilium corporum intemperies inæqualis gignitur,tanta eſt doloris magnitudo,quanta eſt intemperiei. Atque in acutiſſimis & vehementiſſimis febribus dolore afficiuntur ſolidæ partes,dum à calido quod præter naturã eſt,mutantur atque alterantur. Præterea incipientibus morbis plerique homines priuſquã febricitant,ſentiunt interdum in tota corporis mole inęqualitatem quandam. Quam tamen,qualis ſit,explicare verbis nequeunt. Ac miramur quidem ſi quis eorũ qui hos libris reuoluerunt,ita fuit fortunatus,vt ipſe ſymptoma hoc nũquam ſenſerit. Quippe profundus quidem fit ſenſus in tota corporis mole, ceu diſperſæ per eam naturæ cuiuſdam alienæ. Id autem quod diſperſum eſt, aliquando

quidem veluti ſubcalidũ eſſe videtur,aliquãdo mordax citra calorem,aliquando vtroque modo afficiens,aut ſine ijs leuiter omnes carnes diſtendens. Atque in omnibus eiuſmodi ſymptomatis, tum inæqualitatem quandam ſentire ſe aiunt,tũ pandiculantur,omnes corporis particulas naturæ quodam inſtinctu diſtẽdentes. Qualem ſcilicet dudum diximus, omnibus animalis partibus ad ſalutẽ ſtatúmque earũ conſeruandũ à natura datum. Maxime autem diſtenduntur poſt ſomnum: cum in carne halituoſum excrementum ſentiunt. Quod & ex cõcoctione nutrimenti & per ceſſationem ab eiuſmodi motibus eſt collectum: atquæ id vel minimi pueruli ſine doctore faciunt. Verum ad talem motum animalia im pellit ipſa natura, cũ perſpiratum halituoſis excremẽtis molitur. Diuerſum ab hoc triſtis ſenſus genus eſt,quod in laſſitudinum affectibus ſentitur, ſiue id poſt multos labores, ſiue ſua ſpõte incidit. Ac triplex quidẽ eſt in laſſitudinibus ſenſus vtique putantibus qui ijs laborant vel conquaſſatũ ſibi aliquid pulſatúmque, vel tendi ſibi vndequaq; corporis molẽ, vel tãquam multa vlcera in ipſis quoties mo uentur ſint diſperſa. Ac cũ tendi quidem cor poris putatur moles, ſi citra exercitationem id incidit, laſſitudo tenſiua ſpontanea nomi=

natur. Fit autem maxime ex plenitudine quæ corpora in quibus cõtinetur diſtendat, nec ab ijs cõtineatur, ſed tranſmittatur. Ac cum vlceroſo ſenſu afficiuntur, fit quidem & is, motis magis quàm quieſcẽtibus, niſi ſi admodũ magna laſſitudo eſt. Pungi vero, ceu multas ſpinas habeant infixas ſe putant, cum à mordaci humore ſymptoma oriatur. Tertia laſſitudo, ſub qua ſe oſtocopo, id eſt oſſium dolore laborare loquuntur, ne minimum quidẽ motũ ſuſtinet. Sentiunt tamen quos ea male habet, manifeſtũ calorem, vnà cum demorſu, & tenſione: vitioſo humore in totam animalis molem ampliter tranſfuſo. Eorũ vero qui hac laborant, nemo pandiculari tentat: vt qui omnem motum formident. In reliquis duabus laſſitudinibus, quarum alteram vlceroſam, alteram tenſiuam nominare ſolent, fit etiam talis aliquando motus: cum videlicet vel exiguæ omnino ſunt, vel ex flatuoſis & halituoſis excremẽtis proueniunt. Quippe ſi vlceroſa laſſitudo maior euaſit, ne qui ea laborant, motum vllum ſuſtinent. Sed dolorem veluti vlceris per corpus ſentiũt horréntque. Quod ſi augetur ſymptoma, ad horroris affectũ prope perueniũt. Quippe ſub hoc horrent prius quàm etiã moueantur. Tanquã autẽ cũ vlceroſus fit ſenſus, quoties mouentur horrẽt, ma

giſqꝫ, ſi vehementius, ſic horroris affectus, cū in motum agitur, concutientē rigorem afficit. Hæc nanqꝫ omnia ex mordacibus oriūtur excrementis. Differūt inter ſe, tū excremētorum multitudine, tum motu. Præterea quòd excrementorū, alia magis ſint mordētia, alia minus: & quòd corpus laborantis vel non facile afficiatur, vel imbecillum ſit, vel acuti naturaliter hebetiſve ſenſus. Nam quod acuti ſenſus eſt, & imbecillū, etiam ex leuiſſima cauſa dolet. Contra quod valentiſſimum nec facilis ſenſus eſt magnā cauſam ad talis ſymptomatis generationem requirit. Vtrúmne igitur in ijs ſolis, an etiā in mouendo aut nō mouēdo: præterea quod mouetur, in eo quod vel celerius, vel tardius mouetur, plurima eſt in ſymptomatis differentia? Ac mihi quidem ſic videtur: eundémqꝫ hominem ſicuti quieſcentem quidem ſolam inæqualitatē ſentire, ita motum, horrere, & exercitatum rigore cōcutiente vrgeri. Ideóqꝫ & medici ijs qui ita laborant, experientia docti, conſulunt, ab omni motu abſtineāt. Iam aliquos qui cruditate laborāt, ſcimus cum quieuiſſent nullo affectos dolore, cum balneum fuiſſent ingreſſi, aut in ſole ſtetiſſent, horruiſſe. Atque hoc magis, ſi ſe exercitaſſent. Nam & ſol, & balneū & exercitatio, excrementa quæ prius quieuerant,

calefaciendo, attenuando ac in ſpiritũ vertendo, ad motum excitãt, quemadmodum & ex animi affectibus ira. ex quibus & ad motũ excitentur excrementa quæ prius quieuerãt calfaciendo, attenuando, ac in ſpiritũ vertendo. Nec mirũ corpus, cum excrementa quieſcũt, minus dolere: cũ mouetur, & magnopere angi, & vibrari, & concuti, horrens ſcilicet ac rigens, & febricitans. Quando etiam dura corpora quæ oculis incidunt, cõniuentibus nobis palpebras, & particulã ſub quiete habentibus, vel parum omnino, vel nihil cõtriſtant. Mouentibus, vix tolerabilem afferũt cruciatum. Sed & citra exẽplum, ex ipſamet re inuenias licet, motam cauſam, quieſcẽte magis eſſe infeſtam. Quoties videlicet agitur per corpora ſenſibilia, veluti in oculis eſt propoſitũ. Neq; enim de ſuccis qui in venis, & arterijs fluunt, eſt diſputatio: ſed de ijs qui in carnibus ſunt, & toto corporis habitu. Quoties igitur aliquid per hæc violenter agitur, ac ad cutim defertur, neceſſe eſt dum carnem cutímq; permeat, omnia in quæ incidit pungat, ſtimulet, diuidat, ac vulneret. Quòd autẽ omnis mordax & dimota cauſa, ſiue ea calida ſiue frigida ſit, animal in horrorem ac rigorem ducit, primum quidem ex talibus intellexiſſe licet. Si ſano corpori feruentem aquam ſubito in-

fundas,aut ignis ſcintillas incutias,ſtatim horrore vexabitur. Iam cũ vlceratæ particulæ cauſticum medicamentum imponitur,primum quidem horrent,deinde rigent,mox etiã febricitant nõnulli. Quid quòd tertianæ febres quæ omnium febrium maxime bilioſæ calidǽq; ſunt,omnino maxime horrore infeſtantur? Quantóq; ſynceriores tertianæ ſunt,tãto etiã rigor in ijs incidit vehemẽtior. Quinetiam eum qui ardenti febri laborat,rigor ſuperueniens à morbo liberat Hippocrates ait. Quoniam ſcilicet bilis quæ prius in venis errabat,à natura decretorie per carnes ad cutim truditur. Ergo motus eius delationíſque, quæ per ſenſibilia corpora agitur, ſimul & ſymptoma & ſignum,rigor eſt. Quinetiã ſudant deinde qui ita obriguerunt,vacuatáque ijs bili,à febre liberãtur. Interim vero,vbi nõ ad cutim,ſed ad interna loca bilis impetum capeſcit,per vomitiones ſimul & aluum vacuatur. Non raro autẽ ſimul intro foráſque, eodem die eſt delata. Ita vt & ſudata ſit,& vomita,& deiecta. Quicunque vero rigorem profligandæ ardentis febris ſalubrẽ eſſe cauſam propter frigus putant: (quippe contraria contrariorum eſſe remedia)omnino falluntur. Iam primum enim ſi id verũ eſſet, liceret ipſis rigorem excitare. Partim quidem frigida aqua in-

ſperſa, aut affuſa. Partim ægro ipſo nudo in frigidum aerem delato, aut in frigidæ aquæ labrum demiſſo. Deinde ſi per mutationẽ ad contrarium habitum, ijs qui in ardenti febre obriguerant, ſolutio accidit morbi, debebant poſt morbum febricitare deſiſtere, quod tamen non faciũt. Adeo enim cum rigent febricitare non deſinunt, vt etiam multo grauiore febri poſt rigorem vrgeantur, quàm ante. Sed poſtquã largiter ſudarunt, aut flauam bilem vomuerũt, aut per inteſtinum deiecerunt, tum febris ceſſat. Quippe ex valentiore bilis motu, vehemẽtiorem accendi febrim eſt rationabile. Ac quòd homines non ſolum ex frigidis cauſis rigore tententur, ſed etiam calidis, iam monſtratum eſt. Verum quam ob cauſam, occaſionibus maxime contrarijs, idẽ ſymptoma ſuccedat, deinceps docebimꝰ. Sed admonitis prius quæ de expultrice facultate monſtrauimus. Non enim ea quæ in amplis inſtrumentorum capacitatibus ſunt expellit, veluti quæ in ventriculo ſunt, & vtero, & vtraque veſica, & inteſtinis, & pulmone, & naſo, quæ vero in ipſis corporibus excrementa colliguntur negligit; ſed ab ijs quoque quotidie quicquid ſuperuacaneum eſt, citra vllam animalis offenſam inſenſibili perſpiratu eijcit. Vbi ſcilicet lege naturæ animalis functiones

adminiſtrãtur. Verum vbi mordẽs aliquid in ijs conſtitit, ac potiſſimum quod vehementi agatur motu, & angitur,& id expellere feſtinat. Eo modo quo maxime licet ex ipſo mẽbrorum corpore aliquid eijci, ſcilicet particulis ipſis ſeſe contrahentibus, atque conſtringẽtibus. Mox vnaquaque earum partem excrementi quod in ſe habet protrudente. Verũ ſi omnes hoc motu ſimul motas intelligas, cõcuſſionẽ vibratũmque totum corpus conprehendere intelliges, quales id in rigoribus cõprehendere cernuntur. Quippe neceſſe eſt muſculis omnibus vibratis, articulos quoque cum ijs vnà vibrari. Quibus ſic agitatis etiam extentiones quaſdam inflexionéſque præter voluntatem incidere. Eſt tamẽ hic motus diuerſus ab eo qui in conuulſiõe palpitationéque viſitur. In conuulſione nanque ſimiliter quidem, non tamẽ ab eadem ſaltem facultate, motus ciẽtur. In palpitatione nõ ſimiliter, ſed ſicuti prius eſt dictum. Nempe quod mẽbrũ vnà cũ muſculo qui à flatuoſo diſtenditur ſpiritu, exaltatur. At cũ concuſſu rigentibus, ceu dudum eſt dictum, mouetur omnis particula, muſculo ſeipſum expurgãte. In illarũ vero motu, totꝰ muſculus cõcuſſus vibratúſque articulum in quẽ inſeritur, vnà ſecum vibrat. Talis etiam motus & pectoris muſculis

ſub intemperie inæquali accidit. Eámque ob rem leuis quidã tuſſiẽdi impetus,quẽ Græci Cerchnon vocant,ijs ſuperuenit. Concutiuntur enim muſculi,dum ſtudent ea quæ contriſtant,à carne ſua per pulmones & arterias expellere. In cæteris autem tuſſibus vehementer eos pulmoni ſe inijcere eſt monſtratum. Quo ſcilicet multum ſimul & celerem efflatum moueant. Iam etiam vehementius huic ſe in ſternutatione incutiũt,cum qui in naſo eſt ſpiritum ſimul vniuerſum expurgare nituntur. Id quod nonnulli qui infirma erant virtute cum intelligerẽt,expuendúmque per pectus & pulmonem aliquid haberẽt,ſternutationẽ ſibi nares laceſſendo mouerunt. Quo ſcilicet quod per tuſſim eijcere non valuerũt, huius motus violentia educerent. Verum de eiuſmodi tuſſi diligẽter prius eſt dictũ. Quæ vero ex ſpiritualium inſtrumentorum intemperie incidit,ex eodem eſt cum concutientibus rigoribus horroribúſque genere. Differt autem eo,quod celerior eius ſit ſenſus;nunq̃ ſcilicet quiſcẽtibus ſpiritualibus organis. Mõſtratum nanque prius eſt,quòd motus,etiam in toto corpore eiuſmodi affectiones maxime prodit. Ac cum humida quidem natura ſunt quæ offendunt, violento hoc concuſſu,ac vibratu,qui in tuſſi & cõcutiẽti rigore cernitur,

ab excretiua facultate truſa. vndique ad loca cedentia ferũtur. Quædam ſupra, quædam in imum ventrem, quædam foras ad cutim. Ita vt ſenſibilis eorum vacuatio ſit. Cũ vero flatuoſa tantum ſine humore ſubſtantia vel iuſto calidior vel frigidior per corpus permeat, vtique horrent tunc quoque, aliquando etiam & cum concuſſu rigent, eadem ex cauſa. Nihil tamen ſenſibile his vel vomitur, vel ſudatur, vel infra deijcitur. Vtpote cum aerea ſint quæ expultricẽ vim laceſſunt. Sic in balneis præcalidis, ſi ſubito præſertim & confeſtim minime præcalfacti ijs acceſſimus, ſtatim horrentes reddimur. Aeque vt cũ in frigidum aerem confertim tranſferimur. Aut ſi non confertim, ſaltem ſi diutinam in eo moram facere cogimur. Quemadmodum in itinere agẽdo accidere aliquãdo cõſueuit. Eiuſmodi rigoris remedium calfactio eſt non ſudor, vomitúsve, aut alui deiectio. Quoniam autem (vt dictum eſt) & frigida cauſa & calida cõcutientẽ rigorẽ creat, ad calidã quidem quæ ſcilicet aerea eſt, refrigeratio ſatis pro remedio eſt. Humidam vero febris neceſſario comitatur. Sanatio vero eius vacuatio eſt. At frigidæ quę aerea ſit, calfactio remedium eſt, Ei vero quæ humida eſt, aliquando ſola concoctio ſufficit. Aliquando vacuatio deſydera=

tur. Eſt vero quando ambo cōpetunt. Ac vetus quidem ſermo eſt, rigori febrē ſemper ſuccedere. Non tamen eſt in totum verus, etiam ſi quis eum cōmode determinet. Id quod etiā facere par eſt, amice potius veterum dicta interpretantibus, quàm maliuole arguentibus. Verūtamen ne ſic quidem verus eorū ſermo eſt. Ne ſi determinans dixeris, qui circa externā occaſionē ex corpore noſtro concutientes rigores oriuntur, hos febris neceſſario ſequitur. Quippe nō nobis modo, ſed etiam multis qui nos præceſſerunt, iam viſi concutiētes rigores ſunt, ſine febre. Non tamen ita validi, ac qui legitimas tertianas quartanásve prçcedunt, aut qui ardentes febres finiūt. Solent ſane eiuſmodi rigores vitioſam ſequi victus rationem, cū homines in deſidia ſe repleuerūt, ac ſæpe à cibo ſe lauarunt. Cum vero ipſæ ciborum qualitates frigidioris ſæpe ac pituitoſioris tēperamenti ſunt, promptiſſime qui ſic ſunt affecti, rigoribus qui ægre recalfiāt capiūtur. Nihil igitur miri eſt, antiquos medicos nullum eiuſmodi rigorem vidiſſe. Hominibus qui tunc viuebāt, nihil perinde ac qui nūc viuunt in ſalubri victu peccantibus. Sed nec balneorum vſu tam frequenti. Cæterum (ſicuti dictum mox eſt) eiuſmodi rigores horridi magis ſunt, quàm cum vibratu concutiē

tes. Primum enim quod ex vitioſis excremẽtis ſentimus inæqualitas eſt. Cũ vero acria fuerint, mordicatio. Secundo loco horror exiguus, deinde maior, poſt magnus, ita vt iam rigoris aliquatenꝰ ſit particeps. Deinde rigor ipſe ſolus, qui dimoueat concutiâtque particulas. Hic rigor à frigidis ſuccis nunquam creatur. Omnino enim eiuſmodi ſucci præ craſſitudine ſua concitato motu non mouentur. Quòd ſi aliquando attenuãtur, rigorem quidem excitant, non tamen vehementẽ. Neque enim poteſt eandem recipere tenuitatẽ, attenuata pituita, quam attenuata recipit flaua bilis. Ac talem quidem rigorem nõ admodũ norunt antiqui medici. Qui autẽ in letalibus incidit febribus, hunc norũt. Ait igitur Hippocrates in ſententijs. Si rigor in febri non interciſa incidit, ægérque infirmis ſit viribus, letale eſt. In talibus enim rigoribꝰ incipit quidem natura perſequi quod offendit. Sed victa, cõcidit atq; extinguitur, eóq; mortale eſt ſymptoma. In quartanis autẽ mixtus rigor ex calido frigidóq; eſt. Nigra nanq; bilis, frigidus natura ſuccus eſt: ſed cum putredinẽ ſibi adiunxit, cuius cauſa febrem accendit, tantum poſſidet caloris, quãtum etiã putredinis. Ac quòd rigores quidẽ calidis etiã cauſis ſuccedant indicauimus. Quod autem in talibus

quoque omnibus perfrigerantur,ac ſanguine deficiuntur,maxime quidem extremæ corporis partes, cum his vero tum cutis vniuerſa, tũ quæ proxime ſub ea ſunt,& quam ob cauſam id accidat deinceps æſtimemus. Eſt igitur ex primis,ac (vt ſic dicam)qui maxime principalis ſint notæ motibus, ipſa naturalis caloris intro foráſque delatio. Multas animi perturbationes paſſionéſque ſequẽs. Simul autem cum ipſo ſpiritus quoq; ac ſanguis,aliâs intro & ad ipſum principium feruntur,ac cõtrahuntur,aliâs foras tendunt,& funduntur. Ipſius nãque animæ ſubſtantiã, vel alio quouis opere definiſſe fortaſſe ſit audacia. In eo vero quod nunc proponitur,non ſolum audacia,ſed etiã ſuperuacuũ. Videtur tamen quæcũque ea fuerit,duorum alterum, vel primis ad omnem actionem inſtrumementis ſpiritu ſanguinéque præterea calore,tum qui in altero,tum qui in vtroq; eſt vti,vel in his ipſis eſſe,licet autẽ motus eiꝰ euidẽter contẽplari, cũ in alijs multis,tum maxime in ipſius perturbationibus. Timor enim intro & ad principium, tum ſpiritum, tum ſanguinem vnà cum refrigeratione eorũ quæ in ſummo corpore ſunt abducit,ac contrahit. Ira vero & foras agit & fundit & calefacit. Quæ vero cõpoſita ex ambobus eſt,quam Græci agonian

dicunt,inæquales habet motus. Itaque etiam pulſus tum arteriarum,tum cordis ijs qui timent minimi ac maxime imbecilli ſunt. Iratis contrà maximi & vehementiſſimi . His autem qui cõpoſita ex ijs paſſione lahorant, inæqualis . At in verecundia , primum quidem intro agitur animalis potentiæ motus, deinde rurſum foras celeriter vniuerſus . Quippe cum niſi redeat, timor ſit non verecundia. Siquidem verecundia de repente fit, omnino nihil expectante malum animali facultate:ſed(vt ſic dicam)præ mollitia & timiditate naturali, cum homine longe meliore verſari non ſuſtinēte. Sed refugere, etſi poſſit à cõſpectu ſubducere properante. Ideóque veluti refugiēs tantũ,citra vllam perfrigerationem in profundum recedit. Ratione vero patibilem partē animi,id eſt quæ terretur & verecũdatur,excitante atqꝫ inhortāte,redit,extrorſumqꝫ mouetur. Simillimo motus modo atque cum ex frigida lauatione caloris fit repercuſſio. In timore vero, cum ratio patibilē animi partem nec excitet,nec inhortetur;magis magíſque extinguitur calor: ita vt etiā rigeant eorum nonnulli. Quod autē in timore ſemel & confertim, id in triſtitia paulatim patiũtur. Diſſidētibus ſcilicet inter ſe paſſionibꝰ ijs non toto genere,ſed magnitudine & vehe-

mentia. Itaque etiam ex ſubito timore nonnulli iam interierũt. Cũ ſcilicet animulus eorũ naturaliter imbecillus ſemel & confertim extinctus eſt & ſuffocatus. Quippe extingui eum accidit propter affectus ipſius naturam. Vt cuius generatio infrigerando cõſiſtat. Suffocari autem, eo quòd totus ſanguis vnà commeet, atque ad principiũ deferatur. At ab ira nemo interijt, vtpote nec calore perfrigerato, nec eius robore ſoluto. Ex gaudio tamẽ ingẽti, nõnulli puſillanimes perierũt, æque atque ex timore. Non enim vnà cum robore & feruore mouetur extrorſum animalis facultas, ſed contrà ſiquid prius habuit roboris, id nũc remittit ac reſoluit. Ergo cum plurimum relaxata reſolutáq; extrorſum fertur, digeritur. Dolor autem cum animum cõtrà cogat moueri, ſimilia maximo timori affert ſymptomata. Quippe ſub eo & color abit, & perfrigerantur tremúntq;, ac pulſu ſunt paruo, demũ moriuntur. Similiter ijs qui perterrẽtur. Refugit enim in his quoque ad principium innatus calor, reſoluitúrque pariter & extinguitur. Cum autem mortem afferant eiuſmodi perturbatiões paſſionéſque nihil profectò miri eſt, ſi animi excitant deliquia. Quo minus etiam mirum eſt, ſi reliqua quæ animi deliquia ſequuntur ſymptomata inuehunt: cum

cætera, tum excrementorum præter voluntatem exitum. Cæterum pluribus in his morari præſentis occaſionis non eſt: ſed ad propoſitum redeundum. Cum concutiens rigor à calidis & mordentibus ſuccis excitatur, mirũ non eſt, ſi frigerantur omnes externę partes, animali virtute vnà cũ ſanguine in profundum commeante. Sentiũt enim hoc tẽpore qui ſic rigent, externarum partium frigus, non earum quæ ſunt in profundo. Quippe cum ſitiant ſenſibiliter eo tempore nonnulli: tanquã calore ijs in internis ſeruato. Quod autem talia rationabiliter rigẽtibus accidant, licet inde colligi. Si enim in vna quapiã parte dolor vehemẽs infixus, tum animi deliquia, tum perfrigerationem infert: mirum nõ eſt, eum qui in toto ſit corpore, etſi non animi deliquia mortémque, certe perfrigerationem efficere. Sunt enim dolores rigentiũ, eiuſdem cum cæteris omnibus doloribus generis. Deficiunt autem ab ijs qui interimũt, magnitudine in tẽpore. Quippe cum & minores multo ſint & breuius temporis. Coli nanque ſiue pinguis inteſtini dolor, ſæpe duobus cõtinuis diebus torſit. Rigor quanto eſt vehemẽtior, tanto breuioris eſt temporis. Eſt enim qui in eo habetur motus non ei qui in timore, ſed ei potius qui in verecundia ac frigida lauatione

videtur ſimilis. Pugnat enim virtus ac certat cum ijs quæ offendunt: quoad excuſſerit profligaueritq́ omnia. Ergo tum ex valido eius in ea quæ offendunt impetu, tum quòd vbi in profundo corporis eſt collecta, cum magno calore reuertitur, febrim poſt rigores accẽdit. Materiam ſcilicet habens ad magnitudinem eius coadiutricem. Si quando autem certans, prius fatigatur, quàm quæ infeſtant profligauerit (ſit enim hoc vel ob virtutis imbecillitatem, vel cauſæ magnitudinẽ) neceſſario mors ſequitur, ceu prius eſt dictum. Ergo quando huc in diſputatione promouimus, imponamus illi finem, non ſolum quę iam dicta ſunt omnia breuibus ſummis cõplexi, ſed etiam quæ reliqua ſunt adiectis. Tuſſis quidem, ſternutatio, & ſingultus, & rigores, expultricis virtutis validi motus ſunt, pãdiculatio, & oſcitatio, eiuſdẽ quidem virtutis motus ſunt, ſed mediocres. In horrore vero etiam magis mediocres quàm in prædictis motus ſunt. Ac multo magis adhuc ijs mediocres ſunt, quos inæqualitas ciet. Ita vt eiuſmodi motus dixeris propemodũ mot⁹ nõ eſſe, ſed tãtũ ſenſus. Cuiuſmodi ſcilicet ſenſus in vlceroſa laſſitudine aduertuntur. Atque hoc etiã magis in pruritu. Quippe in quo ſymptomate prurituoſorum excrementorum eſt tantum ſenſus. Ne-

que enim aliter ea nominare datur. Niſi quis nitroſa ea & ſalſa, vel amara, nominare velit. Talis nanque natura eorum eſt. Licet autem id intelligas, tum per ea quæ extrinſecus habentur, veluti vrticam, & ſcillam, & muriam, & mare, aliáque id genus. Nihilóque minus per ea quæ in ipſo ſunt corpore. Quippe illotos & ſordidos, & qui cruditate laborant, & qui nutrimẽta mali ſucci comedunt, hos pruritus exercet. Multóque magis ſcabioſos & leproſos. Propterea quòd in his affectibus & copioſior, & craſſior eſt vitioſus ſuccus. Quo vtique & diutius & magis ſcabunt, quàm vlli alij, qui citra talem pruriunt: nec tamen iuuãtur. Nec ſi ſe ipſos immodice ſcabendo excorient. Propterea nimirum quòd eiuſmodi ſuccus infixus in ijs manet. Ac (vt ſic dicam) cuti impactus hęret. Non enim adeo exiguus & tenuis eſt, ſicut in illotis aut ſorde affectis, ſed plurimus & craſſus: interim vero & glutinoſus. Omnia igitur eiuſmodi ſymptomata à vitioſo ſucco proueniunt. Diſſident inter ſe cauſæ, tum qualitate, tum magnitudine, itémque quiete & motu. Quippe tenuis ſalſus immotúſque ſuccus in ijs eſt qui pruriũt. Paruus, tenuis, mordens, & immotus in vlceroſis affectibus. Multus, ſalſus, craſſus, & im-

motus, in lepris & ſcabie. Paruus, tenuis & mordax cũ exiguo motu in horroribꝰ. Quod ſi vel vehemẽtius mouetur, vel copioſior mordaciórve eſt, concutientem rigorẽ infert, non horrorem. Maximum quidem, qui plurimus eſt, & vehementiſſimus, & mordaciſſimus, & motus. Minimum vero qui propter vnum aliquid horum, mediocriter auctum, ex horrore in rigorem tranſire facit. Sane complures aliæ inter maximum minimúmque rigorẽ differẽtiæ ſunt. Exceſſu & defectu inter ſe diſſidentes: propterea quòd cauſa magis minúſve moueatur. Itémque quòd magis minúſve ſit mordens. Ad hæc quòd in cauſæ quantitate ſit diuerſitas. His amplius quòd cauſa quæ rigorem facit, vel omnibus prædictis differentijs, vel aliquibus, vel aliqua ſit adaucta. Atq; hæc quidem omnia ſymptomata, cauſa circa cutim, & quæ ſub ea ſunt carnes aceruata, incidere conſueuerunt. Tuſſes autem eſt ſternutationes & ſingultus, alibi. Illæ quidem in pulmone & faucibus ſubſiſtente cauſa, hæ vero in naſo. Singultus cum in vẽtriculo & gula ſubſtitit. Commune in omnibus iam dictis eſt, quod expultrix vis ad vehementiores motus ſe cõcitat, ad ea quæ cõtriſtant (ſicut prædiximus) perſequẽda. præterea cũ cætera quæ

ad generationem eorum ſpectant, tum quòd ſternutatio ex accidenti aliquando humorum qui in pulmone colliguntur, remedium eſt, quanquam eorum cauſa nõ fiat. Ad eundem modum ea quæ in vẽtre & gula ſingultus excitant, ſternutationes ex accidenti purgant, itaque fiũt ſingultuum remedia. Quippe abdominis muſculi intenti applicitiq́; ventrem vnà contrudunt, ita vt violentiorem impetũ faciat, in ipſas affligentes cauſas, quas conatur expellere. Ac dixi ferme omnia, tũ actionum, tum facultatum animalium vnà cũ cauſis quę ipſa gignũt, ſymptomata. Verũ in primo libro nullius quod naturalibus actionibus facultatibúſque ſupeuerniat, ſymptomatis mentionem feci. In ſecundo ex diſputationis conſortio, de illis quoq;, pauca locuti ſumus. Verum abſolutam & propriam de ijs diſceptationẽ, in lib. qui hunc ſequetur faciemus. Nũc quo omnia quæ animalibus facultatibus ſuperueniũt ſymptomata, duobus ijs libris ſint abſoluta, ea quæ rectrices actiones comitantur, ſymptomata dicemus. Sunt igitur in ijs tria prima ſymptomatum genera. Vnũ, actionis amiſſio. Alterum actionis læſio. Tertium eius in alterã ſpeciem mutatio. Et amiſſio quidẽ in ſtoliditate & obliuione.

Viſum nanque nō raro eſt, morbos vbi in abſceſſum aliquem abierunt, ſtultitiam obliuionémve intuliſſe. Vidimus enim quoſdam qui & literas & artem omnino fuerāt obliti, imò nec propria nomina meminerant, cuiuſmodi aliquid Athenis in peſte accidiſſe memorat Thucydides. Quoſdam enim ex ijs qui euaſerant, & ſeipſos & ſuos ignorauiſſe. Iam viſi ſunt & propter extremum ſenium nonnulli ſimilibus ſymptomatis tentari. Ex quo manifeſtum fit, & fatuitatem, & obliuionem, ex refrigeratione creari. Quinetiam medicamenta quæ eiuſmodi ſymptomata inducunt, frigida viribus ſunt. Ac talia quidem ſymptomata ipſum cerebri corpus perfrigeratū eſſe docent. Sicuti apoplexiæ & epilepſiæ ex pituitoſi ſucci multitudine, in ipſius cerebri ventriculis collecta, gigni videntur. Eóque fit, vt ſubitanea ſit, earum tam generatio quàm diſcuſſio. Quod accidere in corporum intēperie nullo modo poteſt. At mediocres tum rationis, tum memoriæ noxæ, quaſiq; torpores, ex minore refrigeratione incidunt. Veluti aut ex medicamēto aliquo refrigerāte in corpus aſſumpto, aut capiti impoſito, aut etiam frigido ſucco in cerebro collecto. Iam deliria omnia, tum praui motus regentis facultatis

ſunt, tum vel ex vitioſis contracta ſuccis, vel eorum quæ ſunt in cerebro intemperie. Nominantur autem ex his, quæ quidem cum febri ſunt, phrenitides, quæ ſine febri ſunt, inſaniæ, græce maniæ. Ac reliqua quidem deliria ex mordentibus & calidis oriũtur ſuccis qualis maxime flaua eſt bilis. Sæpe etiam ex calidiore cerebri intemperie. Sola vero illa quæ melancholica vocãtur, frigidum ſuccum pro cauſa habent. Quippe phrenitis non tantum ex calidis ortũ habet ſuccis. Sed ſupra id, etiã phlegmonen in cerebro & eius inuolucris excitat. In reliquis vero febribus deliria fiunt, eiuſmodi ſucco in cerebro exuberante. In ijs vero quæ in acutiſſimarum febrium ſummo incremento incidunt, vapor aliquis mordens ac calidus ad cerebrum aſcendit. Melãcholica vero deliria, multarũ ſunt ſpecierũ. Ex corruptis ſcilicet ſpeciatim imaginationibus, vnum tamen illud quod ab Hippocrate perhibetur, omnibus commune eſſe videtur. Si timor & mœſtitia multo tempore durant, melancholicum eiuſmodi ſymptoma eſt. Sunt enim omnes ſine cauſa mœſti. Nec ſi roges quã ob rem mœreant, reddere cauſam poſſunt. Timent autem eorum nonnulli, tum mortem, tum alia quæ minime ſunt timenda. Non deſunt

& qui mori vehemẽter expectant. Cæterùm quod ex atra bili, cum principium rationalis animæ occupauit, timor mœrôrque ac mortis expectatio accidant, nihil mirũ. Siquidem etiam eorum quæ extra corpus ſunt, nihil videmus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ. Ergo cũ tenebræ rationalis animæ parti ſunt circunfuſæ, neceſſe eſt hominem timere. Vt qui ſemper vnà cum corpore ſuo timoris cauſam circunferat. Quod enim nobis extrinſecus fit, altiſſimis tenebris circundatum nobis aerem ad tempus aliquod occupantibus, id melancholiæ vitio laborãtibus, ab interno, & ipſo corpore contingit. Scilicet vel ipſa nigra bili cerebrum occupante, vel aliqua melancholici halitus exhalatione. Veluti in morbo flatuoſo & quem hypochondriacon vocant.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS LIBER TERTIVS, THOMA LINACRO ANGLO INTERPRETE.

QVæ vero in naturalibus functionibus facultatibúſq; ſymptomata fiũt, eandem, quam ea quæ in animalibus actionibus incidunt inuentionis rationẽ habẽt. Præſtiterit tamẽ fortaſſis, in horum quoque ſpeciebus exercitatos eſſe. Quemadmodum etiã in ijs quæ animalium ſunt actionum, ſumus exercitati. Ergo omnium quæ virtutibus nocent inueniendarum cauſarum caput eſt, modi quo per ſanitatẽ operabantur, cognitio. Si enim atterendo concoqueret cibos ventriculus, cũ attritio eius eſſet impedita, concoctionis ſymptomata exiſterẽt. Scilicet cum prorſus non attereret, vt prorſus nõ concoqueret: cum vitioſe attereret, vt vitioſe cibos coqueret. Eadem ratio ſi putrefaciendo cõcoqueret, cum non putrefaceret nõ concoqueret. At ſi

veluti nos demõſtrauimus, ipſa concoctio alteratio in qualitate eſt, fit autem à ventriculo cibũ ſibi aſſimilante: palam eſt fruſtrationem in alteratione, concoctionis ſymptoma fore. Ac ſiquidem nulla omnino alteratio ſit, ſymptoma id apepſia ſiue cruditas nominatur. Ad eum modum quo in animi functionibus immobilitas & inſenſibilitas. Significantibus ſcilicet his vocibus actionis in primate particula amiſſionem, ac priuationem. Sin alteretur non tamen ſicut oportet, cruditas quidem ſiue apepſia id quoque appellatur. Significatur tamen nõ vtique ſicut prius priuatio, ſed deprauatio duntaxat. Cum autẽ ſit deprauatio duplex, vel quod tarde & nondum conuenientem mutationẽ cibus ſuſcipiat, vel quod corrumpatur omnino, ita vt naturalem gratiam prorſus recipere nequeat, priorẽ quidem bradypepſiam, id eſt tardam concoctionem nominant. Secunda nomen proprium non inuenit. Ac tot quidem concoctionis ſunt noxæ. Cauſa vero earum communis quidem eſt, alteratricis facultatis fruſtratio. Ea diuiditur in ſpecies & genera. Ac prima quidem duo genera fruſtrationis ſunt. Alterum ex facultate ipſa læſa: alterum ab externo quopiam errore proueniẽs. Diuiditur rurſus horum vtrũq;. Virtutis quidem læſio bifariã. Aut enim ſub-

ſtantiæ ſuæ incidit culpa, aut morbi alicuius inſtrumẽtalis.Externus error triplex eſt:alius in excrementis, quæ in ventre habẽtur:alius in cibis:alius in tempore ſomni. Verum quæ in facultatis ſubſtantia noxæ incidunt,intemperies quædam ſunt actiuarum qualitatum. Quæ vero ab inſtrumẽtalibus oriuntur morbis,eæ in ijs quæ heryſipelata græce vocãtur, & œdematis,& phlegmonis,& ſcirris,& abſceſſibus,& carbunculis,& alijs circa ventrem id genus,partim ſimplicibus,partim compoſitis morbis cõſiſtunt.Ac horũ quidem omnium occaſione,venter male concoquit.Ipſa ſcilicet facultate eius concoctrice læſa. In tẽperamenti quidem vitijs,propria eius ſubſtãtia labefactata.In cæteris morbis qui tantum ſunt inſtrumentales,duntaxat impedita.Qui vero ex intẽperie ſimul & inſtrumẽtali morbo compoſiti affectus ſunt,vtroq; modo ſunt noxij.Atque omnibus ijs occaſionibus vẽter male cõcoquit,etiam ſi in nullo alio eorum quæ intrinſecus ſunt,peccetur.Rurſus ventre ipſo minime affecto, non concoquit animal, vel propter cibi ac potionis immodicam copiam,vel propter qualitatẽ alienam, vel propter intempeſtiuitatem,vel incongruum ordinem vel vitioſum excrementum,vel ſomnum exiguum.Verum quæ à vitioſis ciborũ

qualitatibus,& excrementis quæ in ventre habentur cõſiſtant,cum corruptione ſunt inconcocta. Sicut interim quæ parum conuenienti ordine,& intempeſtiue ſunt ſumpta. Dico autẽ parum conuenientem ordinẽ,ſi mala,verbi gratia,& punica primo loco ſumãtur,olera ex oleo & garo vltimo loco. Intempeſtiuitatẽ vero, ſi mane antequam prior cibus deſcenderit,vel paulò ante exercitationem prandeatur. Porrò corruptelę quæ quidẽ fumoſę ſunt, ex calidioribus magíſque bilioſis veniunt cibis. Acidæ vero,ex ijs qui frigidiores natura ſunt,magíſque pituitoſi. Similiter autẽ & in excrementis fit. Acidas quidem creãt quæ pituitoſa ſunt & frigida: fumoſas quæ calida & bilioſa. etiã ipſe venter, ſub frigidioribus quidem morbis acidas : ſub calidioribus fumoſas mutationes facit. Tarditatem vero concoctionis efficiunt,ea quæ ægre quidem corrumpuntur. Cæterum plus valẽt quàm virtus aut ſomnus. Vbi autem citra corruptelam concoctionis omnino eſt priuatio,ſcire licet eo caſu prorſus ſuperatũ eſſe ventrẽ,vel ab immodica multitudine,vt ad virtutis imbecillitatẽ, vel à valido frigore. Adeo enim in tali ſtatu venter non concoquit, vt etiam concoquere prorſus non tentet. Ergo hæc tibi eius quoq; cruditatis quæ in vaſis ſanguinis accidit,exẽ-

pla ſunto. Siquidem hanc quoque ad eoſdem modos reduces: ſicuti ad hanc, etiam eã quæ in tertia eſt concoctione, quam totius habitus nutritio ſequitur. Scilicet eandem proportionem habente alimento quod ex ventre in venas digeritur, & quod ex venis ad carnes deducitur, quam habent ad vẽtriculum, quæ comeduntur & bibuntur. Hæc igitur omnia nobis indicauit concoctionis modus præcognitus. Scientes enim quòd quatuor elemẽtorum certa quædam temperies, quæ proprietatem corporis ventriculi effecit, mutationis ciborum eſt cauſa, tum quòd plurimã in id vim, calidum elementum conſert: veluti à manu, ad cauſarum in cruditatibus inuẽtionem ducti ſumus. Eſt porrò non in cruditatibus modo, ſed etiam in omni ſymptomatum genere, aliud actionis veluti amiſſio ſeu priuatio, ſeu quomodocunque aliter id nominare libet, aliud velut inchoata deficienſque actio, aliud praua & errãs. Atque in ventre quidem ceu mox eſt dictũ, priuatio quidẽ actionis eſt, cum cibi ne vel minimam quidẽ mutationem accipiunt. Deficiens autem in tarditate concoctionis conſiſtit. Sicuti praua & errans in corruptelis. In venis autẽ priuatio actionis eſt, cũ ſucci omnino ſunt crudi. Deficiens actio cum ſemicocti: praua cũ vitioſi.

Ad eundem modum in tota quoque animalis mole,quæ velut priuatio eſt,in crudis iſtic cõſiſtit ſuccis.Quæ tanquã deficiens eſt functio,in ſemicoctis,ſicut praua,in vitioſis hoc loci ſuccis.Porrò ex ijs vitioſis ſuccis,eriſipelata,cãcri,gãgrenæq; naſcũtur.Præterea phagedenæ, carbunculi,vlcera ſerpentia, aliáque eiuſmodi.In nutriendi autẽ actione, priuatio quidem actionis in Atrophia eſt : deficiens vero nutritio in gracilitate: vitioſa,in leucis, & elephãtiaſi cernitur. Cauſæ omnium quæ prædicta ſunt ſymptomatum,eædem genere ſunt, cum ijs quæ ſuprà de ventre ſunt dictæ. Quædam ſcilicet in virtutis imbecillitatem, quædã in nutrimẽti vitiũ. Tertiæ in vitæ rationẽ,& ea quæ extrinſecus animali incidunt reductæ.Ad eundem quoque modum virtutis imbecillitates.Quæ quidem propriæ ſunt ſimilariũ intemperiẽ,quæ nõ propriæ,inſtrumentales ſequũtur morbos.Vitia vero nutrimenti,in abundantiã & qualitatem diducuntur.Non ſecus arbitror & vitæ rationũ,& eorum quæ extrinſecus appropinquant errores, in ordinem vitiatũ,& intempeſtiuitatẽ quandam diuidũtur.Voco rationẽ vitæ,equitationem,piſcationẽ, venerem, balneas, ambulationes,venationes, omnia denique in quibus aliquid corpore agimus.Oportet autem me-

dicum nõ ſolum ſymptomatũ agnoſcendorũ facultatem habere,ac generationis eorũ inueniendæ peritũ eſſe,ſed etiã modi quo generẽtur. Qui inter effectriciũ cauſarũ differentias numeratur. Neque enim illud tantũ ſciſſe,an venter omnino non concoxit,par eſt,niſi etiã norit quãobrem id acciderit,vtrũ ne propter nimiam cõcoquentis facultatis imbecillitatẽ, an copiã aliquam immodicã,an peſſimã aliquam ciborũ qualitatẽ. Quippe ſymptoma quod ex cibis oritur,ex facili corrigit̃. Quod autem ex vltimo virtutis incidit collapſu,in lyentetiam,aut tympaniã hydropa finitur. In venis quoque ſimili ratione, non ſolũ ſanguinis fruſtrationem æſtimari cõueniet,ſed etiã qua ex cauſa ea contingat,vtrũ ne ex ſanguificę virtutis imbecillitate(non enim incõmode ita nominẽ)an ex multitudine ſuccorum, qui à ventriculo ſummittuntur. Quippe hoc facilis ſanationis eſt: illud in hydropem terminatur. Ad eundem modum in carne. Qui nanqꝫ à morbis immodice ſe ſatiãt,flatuoſi, ac toto corporis habitu turgidi reddũtur. Ex imbecillitate vero viriũ qui ἀνὰ σάρκα vocantur hyderi exiſtunt. Atque omnes quidẽ magnæ intẽperies, virtutẽ deijciũt. Verũ quæ ex frigido ſuperante cõſtant,frigidos effectus excitare ſunt idoneæ. Quæ vero ex calido,con=

trarios. Eodem autē modo, & in reliqua oppoſitione cōiugationéque intellige. In omnibus vero (ceu dictū eſt) cōmunis eſt à naturali ſtatu maxima mutatio. Circa mediocres enim & cōſuetos cibos, nihil in totū effeciſſe, maximā ventris intēperiē prodit. Verū ſi propter exuperantem calorem tale quid accidat, protinus etiam corrumpuntur cibi. Generatim quidem corruptela quadā, quæ ad fumoſum inclinet: ſpeciatim vero pro ſua quiſque natura. Quippe alia cum corrūpuntur, tanquā virus, alia tanquam lutū, alia crudos piſces, aut indicibilem alienámque putredinem olent. Nullum enim edibiliū vehemēter calefactū, durare imputre poteſt. Protinus autē ſitiunt quoq; immodice, qui ita ſunt affecti, febricitántq; interdū tenui paruáq; hectica febri. Sin ex frigore immodico, perditur omnino ciborū concoctio, nec ſiti, nec febri affligūtur, & ciborū ipſorū qualitates, ſiue ructare velint, ſiue vomere, plane ſeruāt. Quòd ſi exigua quępiā circa cōcoctionē eorū ſit actio, tū ciborum natura vel medij tēperamenti, vel frigidioris, acidi ructus fiūt. Sin calidiore tēperie ſint, aut etiā natura flatuoſi, vētriculus halituoſo impletur ſpiritu. Ac in eiuſmodi quidem intēperies breui perducitur ventriculus. In humiditate vero & ſiccitate adeò intēperatus ven-

ter eſſe vt actionem amittat,non poteſt ſine prolixo tẽporis ſpatio. Debétq; præceſſiſſe humiditatẽ quidem hydrops: ſiccitatem vel ſeniũ vel maraſmus. Verũ tales diſtinxiſſe differẽtias,alterius eſt operis. Modo autẽ ad retentricem veniendum eſt vim. Eſt enim in hac quoq; prima ſymptomatũ differẽtia triplex. Ea videlicet vel omnino cibos nõ complectẽte,vel diminute,vel vitioſe. Ac cũ vel prorſus non complectitur,vel debiliter, flatus & fluctuationes cũ ſonitu,græce clydones dicti,ſuccedũt. Flatus quidẽ,vbi & cibi flatuoſi ſunt,& vẽtriculus non admodũ frigidus. Fluctuationes cũ ſonitu, cum vel nihil in eo cõtinetur, quod verti in flatũ poſſit,vel valenter ſit perfrigeratus. Quippe talis affectus nullũ gignit halitũ. Conſtat autẽ citra potionem nõ poſſe fieri in ventre ſonoras fluctuationes. Porrò quòd infirmus ad vltimum venter ſit, in cauſa morbus eſt. Alius vt ſimilaris eſt particulæ: alius vt inſtrumentalis. De prauis autem in eo motibus quòd vel tremulẽti ſint vel palpitantes,vel tanquam cũ concuſſione vel conuulſiui, dictũ ſupra eſt in ſymptomatũ differentijs. Qualis vero dictorũ quiſque ſit motuũ,tum quę cuiuſq; eorũ cauſa,primo huius operis libro eſt indicatum. Nunc tantulum etiam adijciendum eſt, quòd tam expultricis

quàm retẽtricis virtutis, tum morbi, tũ ſymptomata miſcentur. Verbi gratia conuulſiuus ventriculi motus, qui in ſingultiendo accidit, cõuulſio quidem in totum nõ eſt, vtpote quæ in ſolis accidit muſculis. Ventriculus autem nec ipſe muſculus eſt, nec eius os. Sed veluti conuulſio quædam ambarum virtutũ cõmune ſymptoma eſt, retentricis quidẽ, quod venter cũ ſingultit praue & nõ naturaliter cibos complectitur. Expultricis propterea quòd primum eius eſt ipſe motus prauus, dũ ſcilicet cupit, quod contriſtat reijcere. Sane nõ idem eſt vomentibus atq; ſingultientibus motus: propterea ſcilicet quòd non idem affectus. Quippe in vomitionibus, ea quæ in capacitate ſunt ventris reijciunt. In ſingultu quæ in ipſo ventris ſunt corpore. Simili ſcilicet tum affectu, tũ motu, qualem in ijs qui ex intemperie tuſſiunt mõſtrauimus. Omnibus nimirum ventriculi partibus quod ſe cõtriſtat expellentibus. Proinde eiuſmodi ſymptoma tũ ijs quibus vẽtriculus perfrigeratus eſt, tũ qui piperis alteriúsve perinde calidi medicamenti multũ & ſemel liberaliter ſumpſerũt, deinde ſuper id calidam potionẽ biberunt, incidit. Quibus vtiq; magis etiã ſingultire cõtingit, vbi piper ad ſubtiliſſimũ puluerem eſt redactũ. Quippe eiuſmodi piper altius in ipſum

vẽtriculi corpus inſeritur. Ad eundẽ modum & cæteris omnibus frigerantibus calefaciẽtibúſq; quæ in corpus ipſum ventriculi deſcendunt, ſingultus ſuperuenit. Eſtq; is ſingultus primũ expultricis virtutis motus quidem nõ legitimus. Secũdo loco retentiuæ ac cõplectẽtis. Pari modo nauſea quoq; & vomitus expultricis facultatis praui motꝰ ſunt, ad ea quæ ventris corpus contriſtant, q̃citiſſime per ſtomachũ vacuanda. Simile huic ſymptoma eſt, & quod in lyenterijs, ſiue inteſtinorũ leuitate apparet. Cum venter ab aliquo, quod morſu, ponderéve, cõtriſtet, vexatur: eijcere id ſtatim cupit. Cũ autẽ duo eius ſint ora, ſupernũ quidem in gula, infernũ in pyloro: ad vtrumcũq; horũ vergit quod offendit, eo abutitur ad expulſionem. Quòd ſi toti illi talis affectus aliquando cõtingit, etiam vtroq; ore ſimul vtitur. veluti in vocatis choleris. Reliqua vero quartáq; eius facultas, nempe tractrix, triplici genere ſymptomatũ tentatur, vel cibos trahere in totũ non valens. vocatúrq; id ſymptoma, ſtomachi paralyſis, vel ægre trahẽs. Quo tẽpore relaxari quidem incipit, relaxatus tamen adhuc non eſt. Tertium præter hæc eſt, vbi aliquid praue & non rite trahit. Praui autẽ & non legitimi motus ſæpe iam dicti ſunt. Non ſecus autẽ & affectus quorũ occaſiones

incidunt. Sane accidit aliquãdo, vt etiã carnoſum aliquid (qualia ſæpe foris videmus) in ſtomacho naſcatur. Quod vel omnino ciborum viã obſtruat, vel aliquatenus impediat. Vocãtur autẽ eiuſmodi morbi inſtrumentales. Et proditũ de ijs eſt in lib. de morborũ differen. Ac venter quidẽ cũ pro naturæ lege ſe habet, trahit quidem ad ſe ſuperne per ſtomachum, deorſum vero excernit. Cũ præter naturã eſt affectus, etiã ab inferioribus aliquid capit. Nã & clyſteris aliquid nõnullis in ventrẽ ſubijt, ita vt vomerent, præterea ſtercus in letalibus iliacis. Satiꝰ enim eſt exiſtimemus eũ in eiuſmodi affectibus nõ trahere, ſed quod ab inteſtinis violenter retrudentibus aſcẽdit, duntaxat recipere. Quippe in inteſtinis (iã enim de ijs agere tempeſtiuũ eſt) cõplexio comprehenſióq; eſt, ceu alibi eſt monſtratũ. Qua vſa, nutrimẽtum ad inferiorem ſuum exitũ propellũt. In quibuſdã tamẽ affectibus cũ cõſtringẽdi cõplectendiq; motus inferne incipit, ea quę in ijs cõtinẽtur, ſurſum feruntur. Qua ratione acer quoq; ſuccus quiſpiã, qui ad ſedẽ aliquando fuerat delatus, ac vel in foro, vel alio quopiã loco verſatis, aut negotio aliquo quod deſerere non licuit diſtrictis, violenter retentus, rurſum eſt ſubductus, ventrémque momordit ac caput vaporando impleuit. Princi=

pio quidem motus ab animali organo ſphictere,id eſt muſculo ad imum inteſtinum accepto: ab hinc vero vno quoque inteſtino retro id à ſe ad ſupra ſe poſitum trudẽte: ſimili modo ac prius in præceps trudebat. Ad eundem vero modum crepitus quoque deſcendere prohibitus,interim reuertitur. Ergo mirum non eſt, clyſmatis quoque aliquid & ſtercoris,ex tam violenta inteſtinorũ conſtrictione ad ventrem aliquando præter naturam reuocari,deinde ad exitũ properare. Cæteri vero eorum motus ex genere quidem naturaliũ motuum ſunt : verũ vel diminuti,vel alieni. Atque idcirco etiam ſymptomata. Accipiendi vero ſunt,ad eorum qui de vẽtre ſunt dicti portionẽ. Pari modo & motus eorum priuatio: ipſa nõ leuiſſimum ſymptoma. Ex quali cauſa gigni etiam & ileos poteſt. Iam moles quæ præter naturam ſunt aliquando deſcendere excrementa ſub iuſta menſura omnino prohibebunt . Sicut durum etiã ſtercus in aliquod inteſtinorum volumẽ impactum quod ſupra eſt, deorſum ferri aliquando vetabit . Ac ſeruatur hic quoque ad ea quæ de ventre ſunt dicta , proportio : omnibus ſcilicet ſymptomatis , vel ex intemperie , vel propter collectiones aliquas non naturales , vel ipſa quæ continentur excrementa factis.

Itaqꝫ ſatius eſt in his non amplius morari, ſed ad aliud ſymptomatũ genus tranſire. Eſt igitur naturale quoddam opus, alimenti ipſa ex ventriculo in iecur, ex iecinore vero in totum corpus digeſtio. Hanc perfici mõſtratum eſt, ſingulis particulis conueniens ſibi nutrimentum trahentibus. Quare ſymptomata circa huiuſmodi quoqꝫ actionem triplicia incidẽt. Aliâs diminute, aliâs non rite, aliâs omnino non peractam. Cauſæ vero triplices ſunt, quẽadmodum in antedictis, vel intemperies trahentiũ, vel inſtrumentales eorundem morbi, vel nutrimẽti quod digeritur vitiũ. Ac intemperies quidẽ virtutẽ ipſam reddũt imbecillẽ: inſtrumẽtales morbi vias anguſtãt. Alimenti vitia ſunt, craſſitudo, & lentitia: de quorum agnitione dicendi tempus nũc non eſt, ſed ad ſeparationem excremẽtorũ veniendum. Sunt vero in hac quoqꝫ cauſæ triplices. Vna quidẽ particularũ quæ excrementa expurgent imbecillitas. Secunda viarũ anguſtia. Tertia excrementi ipſius vitium. Ac imbecillitatis quidem cauſa intẽperies eſt. Viarum anguſtiæ, obſtructio vel aliquis in inſtrumentis tumor. Verum tumoris eiuſmodi cauſa fluxio humorũ eſt, quæ in ipſum inſtrumẽtorũ corpus procumbit. Obſtructionis vero, vel craſſitas ſuccorũ, vel lentor, vel germinis ritu ali-

quid adnatum. Excrementorũ ipſorum vitia ſunt, multitudo, craſſitas & lentor. Cum autẽ triplex ſit in venarum concoctione excrementum, vnũ amara bilis, alterũ nigra, tertiũ ſeroſum. Bilioſum quidem veſica quæ iecinori ſubeſt, expurgat, Melãcholicum lienis. Seroſum, renes. Itaque etiam parum cõmode purgabuntur horũ ſingula, vel ex debilitate propriorũ inſtrumentorũ cuiuſque, vel vijs quomodocũq; obſtructis. Cum autẽ hæ duplices ſint, aliæ per quas trahitur ſuperuacuum, aliæ per quas emittitur: in vtriſq; ſane ſeparationi oberit anguſtia. Aliquando horũ nullum eſt in culpa: ſed excrementi multitudo, cũ immodica eſt, nec tota ſimul expurgari potens, vnà cũ ſanguine per totum corpus defertur. Hanc immodicam excremẽti vim, duplices pariunt cauſæ. Alteratrix facultas parum cõmode ſe habens, & ciborũ vitiũ. Ac lædendæ quidem virtutis, intẽperies particularum eſt cauſa, ceu ſæpenumero eſt dictum. Ciborum vero vitiũ, cuique excremento reſpondet ſuũ. Alij nanq; magis melancholicę naturæ ſunt: alij magis aquoſę, alij magis bilioſę, veluti definitum in libris de ijs eſt. Sed & alteratricis potẽtiæ intemperies quæ ad calidius ſit verſa, aliâs bilioſum, aliâs melancholicũ efficit excremẽtum. Quẽadmodum autem vtrũq;, in

alijs eſt traditũ. Ad frigidius vero mutata, vel pituitoſius, vel aquoſius facit excrementum. Porrò ſingula excrementa, propria ſymptomatis ſpecies comitatur. Amaram quidem bilem cũ in toto corpore redundat, regius vocatus morbus. Cum vnã quampiam particulã obſidet, eriſipelata & vlcerũ ſerpentia. Nigrã vero in toto quidem corpore, elephantia. In vna quapiam particula, cancer. Pituitoſo excremẽto in toto quidem corpore ſuccedit hydrops, Leucophlegmatias dictus. Cum in vna inſedit particula, tumor qui œdema græce dicitur. Vocãt ita, indolentẽ ac laxum tumorẽ. Ac ſeroſa excrementa cum redundant, tum aſcites vocatus hydrops: excipit, tum papulãrũ in ijs animalis partibus, in quas perducta ſuperflua ſunt prouentus. Atque ita quidem fit vbi quodque excrementũ ſyncerum redundat. Vbi autẽ & inter ſe, & cũ ſanguine miſcẽtur, complures tam ſymptomatũ quàm morborum ſpecies exiſtunt. De quibus hic pluribus diſputare nõ eſt neceſſe: ſed ad propoſitũ redeundum. Naturaliũ actionũ prima ac propemodũ omniũ maxime neceſſaria nutritio eſt: quæ alteratricis actionis quædam eſt ſpecies. Eſt enim & cõcoctio quæ in vẽtre agitur, alteratio. Nõ ſecus autẽ, & quæ in venis. Quibus accedit ea quæ in quaq; eſt particula. Poſt

quā quarta eſt,quā aſſimulationē vocant:nomine quidē à nutritione diſſidens : re autem non diſſidēs.Fruſtratur autem & nutritio,cū vel prorſus nō fit,vel intra iuſtū modum vitioſéve fit. Idq́ꝫ vel culpa nutritiuæ virtutis, quæ alteratricis eſt ſpecies, vel materiæ defectu vitióve.Defectu quidē in atrophijs:quæq́ꝫ ob defectum,quæq́ꝫ ob priuationem nominātur. Vitio vero,vt in elephantiaſi & leucis,cæteriſq́ꝫ id genus. Accidt enim dū agglutinatur carnibus nutrimentū, vbi pituitoſior ſanguis eſt carnem quoque effici magis pituitoſam. Neque enim idem eſt carni eſſe & pituitoſæ carni eſſe.Sicuti nec carni eſſe & melancholicæ carni eſſe,nec bilioſæ atq́ꝫ temperatæ eſſe, & à primis qualitatibus nomināti, humidiori,& ſicciori,& calidiori, & frigidiori.Certiorē fidem ſermoni noſtro adhibebis, ſi animalium carnes, tum ſanguine præditorū, tum exanguium æſtimabis. Ad hæc etiā reptiliū,quæcunque veris tempore gigni cernuntur.Maximéque ex ijs,quæcūque viridiū herbarum colorem præferunt.Cæterum horum caro ſimillima ipſis herbis eſt.Aliorum alba,& exanguis,veluti locuſtæ & polypodis, atque aliorū alia quædam.Neque enim nomi nare facile eſt eorū differentias.Adeo infinitæ multitudinis ſunt.Ergo cum(ſicuti diximus)

caro lõgo tẽpore pituitoſo ſimul ac glutinoſo ſanguine nutritur, caro quidẽ adhuc manet, mutatur tamen eius forma & in alteram ſpeciem vertitur, fitq; media quædam inter ſanguineã exanguémq; carnẽ. Vbi autẽ talis eſt reddita, accidit ei, vt de cætero allatũ ſibi nutrimentum non magis vel tentet in rubram carnis ſpeciẽ mutare, q̃ polypodes & locuſtæ. Ita fit, vt tum alba, tum pituitoſa tota q̃ciſſime euadat, cũ nec ipſa poſſit nutrimentũ ad ruborem vertere, & ſimul pituitoſum illud affluat. Ergo qualem ab initio locuſta carnem habet, feréq; omnes oſtreæ, talem ex trãſmutatione habent, qui leucis fœdantur. Ita enim carnis vitium nominãt, à calore ſcilicet albo nomen imponẽtes. Sicut nigræ & calloſæ carni ab elephante nomen ferunt. Fit itaq; eodẽ quo leucę modo, melancholico nutrimẽto ad carnẽ longo tempore confluẽte. Vitiliginum autẽ generatio, cũ prædictis vitijs ſimilis eſt generis. Non tamen ſub ijs tota caro vitiatur: ſed in ſummo corpore, veluti ſquamæ quæpiam, vitiligines infiguntur. Albæ quidẽ ex pituitoſo, nigræ ex melancholico ſucco exortæ. Quàm magnã vero vim habeat nutrimẽtũ ad carnis mutationẽ, etiã ab Ariſtotele eſt traditũ, vbi meminit regionũ in quibꝰ pecora, tã calore q̃ cæteris differẽtijs ſenſibilibus mu-

tantur atq; alterantur. Qui vero à nutrimento alterari nutrita inficiantur (quippe nutrimētum vincentis eſſe nomen, non eius quod vincitur) hi de mutatiõe quæ in animalibꝰ cernitur, quid recti dicant non habent. Multóq; minus de ea quę in ſtirpibus notatur, ſed à rebus quæ luculenter omnibus apparent, quid dicant, incerti hærẽtésque redduntur. Siquidẽ quod de perſica planta, quæ ex perſide in ægyptum eſt tranſlata proditur, nemini eſt incognitum Veluti (arbitror) nec quod apud nos in vitibus, apparet, quæ cũ loca mutãt, diuerſum afferũt vinũ. De alijs vero ſtirpibus tradiderũt, qui de agricultura ſcripſerũt. Sicuti etiã de herbis, ij qui de his prodiderũt. Trãſportatæ enim ex alijs in alia loca, ſæpe minꝰ quàm duorum ſtadiorum interuallo, multis modis alterantur. Conueniebat igitur, qui aiunt nutrimenti nomẽ, eius quod vincitur alteratúrque, ac mutatur duntaxat eſſe, non id modo ſciſſe, ac dixiſſe, ſed etiã de leuces generatione diſſerere tentaſſe. Quippe aut ipſa nutrita caro, eius morbi cauſa eſt, aut ipſum nutrimẽti vitiũ. Sed ſi nutrimentum cauſa nõ eſt (ita enim volunt) neceſſe eſt carnem dicãt. Quid ergo patitur hæc quòd nutrimentũ ſibi in totũ non aſſimulat? Fiet enim eo certe pacto natura vitij cauſa. At multo (arbitror) ſatiꝰ erat

nutrimento cauſam imputare. Iam vero nec propterea quòd nutriti opus ſit,vt ſibi nutrimentum aſſimilet,aſſimilari ac mutari nutrimenti ſit paſſio:non poteſt idcirco quòd patitur viciſſim aliquid tametſi minimum in id quod agit facere.Cum eius ſentẽtiæ maxime contrariũ in diſputatione de ijs non nos modo oſtendimus, ſed etiã ex philoſophis ij qui omnium naturæ affectuũ,ac paſſionum grauiſſimi interpretes fuerũt.Apparet enim omnia tametſi multo ijs quibus appropinquant ſint valentiora,aliquid tamen ab ipſis ſenſibile manifeſtúmq; pati. Et ſi nõ primo ſtatim occurſu,at certe temporis proceſſu.Iam ferrũ acutiſſimũ, molliſſima ſecanda carne eſt hebetatum.Et duriſſimus lapis à guttula,longo tempore ictus,cauitatẽ contraxit. Quid vero in ijs quæ mixta ſunt fiat,omnes norunt.Siue enim in amphorã aquæ feruentis,frigidæ heminam inijcias, quod mixtum ex ambobus eſt,nõ ſolum quod hemina vincatur,indicabit,ſed etiam quod vincens patiatur. Siue cõtrà heminam calidæ, immittas in amphorã frigidæ,vincentur quidem hemina, patietur, tamen puſillum aliquid & amphora. Verum (vt ſupra quoque diximus) nec refellere hoc loco opiniones inſtitui,nec prolixus eſſe.Sed quoad fieri poteſt maxima cũ celeritate do-

cere.Ergo leuce maximus quidem alteratricis virtutis error eſt.Parui autem alij complures ſunt : carne ſcilicet in humore, ſiccitate, frigore, & calore mutata. In atrophia vero erit,id eſt non fruetur nutrimento pars, non ſolum alteratricis virtutis imbecillitate, ſed etiam attrahēte vi infirma,aut excretrice immoderatius mota. Porrò ad immodicū motum excretoria vis excitatur(ſicuti prius eſt dictum)quoties retentiua vis vel ex multitudine excrementorū acrimoniáve, vel ex propria imbecillitate laborat.Hoc enim caſu,neceſſe eſt excernatur cum ſuperuacaneo bonū, veluti in lyēterijs dyſenterijs & choleris. Cum ex imbecillitate expultricis neceſſe ſit carnem & humidiorem eſſe,& magis excrementoſam. Sed excrementa ipſa plura proueniunt alteratricis imbecillitate. Vbi igitur ſimul euenit,vt trahēdi quidem vis multum ſuccū attrahat, ſed eum totum alteratrix vis conficere nō valeat,atq; idcirco multa excrementa gignantur, expultrix autē vis id temporis & deterius & imbecillius, q̄ prius moueatur:neceſſe eſt ita excremētorum vim in carnibus aceruari. Atque interim pro excremēti tum ſpecie,tū multitudine,aliâs aliã fieri carnē.Modo quidem tumidam,modo flatuoſam,qualis hydropum. Quippe etiã hy-

deros quem ἀνὰ σάρκα vocant, ex hoc eſt genere. Verũ de talibus producendum amplius ſermonẽ nõ arbitror. Neque enim omnia in hoc libro recẽſere mẽbratim ſymptomata ſtatui, ſed in plurimis ſtudioſos exercitare. Quare mihi ad alterũ ſymptomatũ genus, ijs qui in læſa conſiſtunt actione vicinũ, conuerti eſt tempeſtiuũ. Ipſum igitur genus in multidine & qualitate excretorũ conſiſtit. Incidit autem aut quòd virtus aliquatenus ſit læſa, aut quòd ex intempeſtiua vexatione, aut vitioſo motu excitata, aut propter inſtrumentũ aliquod recluſum, ruptúmve, aut eroſum, ſicuti ſanguinis profuſio. Nihil enim deterius ab hac cœpiſſe propterea quòd genere ipſo præter naturã eſſe magna ex parte videtur. Præter enim eam quæ mulieribus per vterũ erumpit, cæteræ ſanguinis pluſculæ vacuationes, toto genere præter naturã ſunt: illæ vero ſola multitudine. Ac ruptio quidem inſtrumentorum, vel ob plagas aliquas extrinſecus illatas fit. Scilicet vel calcitrante pulſantéve aliquo, vel aliter quomodocũque vulnerato valente homine. Accidit autẽ & ijs qui magno vtũtur ſaltu, & qui ab alto in terrã labuntur. Et ex clamore acuto, cũ vtiq; in eo omnia vocis inſtrumenta q̃maxime tendũtur. Sane tenſionis ratione rũpuntur, & quæ ex ſaltu ſunt læſa. Quæ

vero ex lapſu ab alto, plagarum generi adnumerātur. Quippe nihil intereſt ex lapidis neceſu contuſa pars aliqua ſit, an quæ delabitur pars, vehementer in ſolũ impingat. Atq; hæ quidem rumpēdi vaſis manifeſtæ cauſæ ſunt, nec eſt earũ quiſquā ignarus. Aliæ ſunt quæ ex corporis affectibus oriuntur. Cũ ſcilicet alicui per nares ſanguis ſponte profluit, aut cũ aliquis ſanguinem aut vomit, aut extuſſit, aut excreat, aut deorſum deijcit, aut mingit. Atq; hæc quidem toto genere præter naturā ſunt. Mulieribus autē (ſicut dictũ eſt) qui ex vtero ſanguis profluit, toto genere præter naturam non eſt, ſed quātitate duntaxat. Sane talia omnia tribus ex cauſis incidunt. Aut virtute ipſa vas ſanguinis recludēte, veluti in profuſionibus, quibus ſanguis excernitur: Aut ſanguine ipſo eiúsve vaſe aliquo vitioſe affecto. Ac ſanguinē quidem vitioſe affici dico, & cum adeo vitioſi eſt ſucci, vt erodat ea quibꝰ cōtinetur. Et cum ita eſt immodicus, vt intra vas ſuum non contineatur. Quippe id quoq; quod ſanguinis vas rumpat vel recludat, eſt ſatis. Ipſorum vero vaſorum vitiũ in immodica mollitia, & duritia, & tenuitate conſiſtit. Fiunt autem hæc nonnullis quidē, etiā in vtero ſtatim vitioſe formatis. Mollities vero nō minus & ex immodica ꝓueniat humiditate. Sicut du-

rities ex ſiccitate: tenuitas ex atrophijs. Ac quod molle quidẽ immodice eſt, frãgi ob debilitatem magis eſt opportunũ. Quod vero admodum durum eſt, eo quod nõ poteſt amplius extẽdi. Quod tenue eſt amborũ eiuſmodi in venis affectuum occaſione, nõ ſolum à cauſis internis facile ad rumpendũ eſt, ſed etiã ab externis. Erodũtur autem non omnia pari modo. Quod enim durum eſt & craſſum, nõ facile eroſioni patet. Similiter autẽ & recludi, ei quod imbecillum & molle & tenue eſt, in promptu eſt. Ei quod firmũ craſſum & durũ eſt, non promptum. Fit autẽ vaſorũ recluſio, tum ab alijs quæ ipſorum corpora irritant, tũ à multitudine quæ ea recludi vrgeat. Interim vero & natura ipſa expellente ea quæ contriſtant. Sũt qui ſanguinis diapedeſin, ceu quartum ſupra iam dicta genus nominent. Eſt autem minime quartum. Sed vel exiguorũ ſanguinis vaſorum apertio, vel ſeri non ſanguinis excernẽdi ſpecies. Qua maxime ratione, ex iecinoris renúmque debilitate meitur, ac ſæpe deorſum deijcitur ſanguinolẽtum ſerũ. De ijs autem paulò poſt dicetur: ſed ſi prius de ijs quæ vomũtur egerimus. Quippe expelluntur hæc quoq; aliâs ceu immodica, ac vẽtriculo grauia: quale alimẽti aliquando eſt copia. Aliâs vero ceu infeſtãtia mordentiáque:

veluti cũ vel acidum, vel fumidum,vel amarum & acre ex cõcoctionis defectu aſſumptũ nutrimẽtum eſt redditũ. Sane huius generis ſunt,& bilioſa,& pituitoſa,& ſeroſa excremẽta, tum quæ in ipſo ſunt genita, tum quæ in eũ ex toto corporis habitu cõfluere ſunt apta. Eſt autẽ ſuper hæc & tertium genus cauſarũ, quæ vẽtriculum ad vomitionẽ laceſſunt,licet nec degrauent, nec mordeant, ſed à natura duntaxat ſint alienę.Porrò omniũ quæ à natura ſint aliena cõmunis terminus eſt,ſi quãuis concocta ſint,nutrire tamẽ nõ valẽt.Hac arbitror ratione,non ſolum acida pituita, & ſalſa,ſed etiam dulcis in vẽtre collecta,nõ raro eum ad vomitũ prouocat. Sed & ſanguis ipſe qui in ventriculum eſt effuſus, eo pacto ipſum vomere cogit. Iam infra quoq; deijcit aliquãdo citius,aliquãdo ſerius,præterea plus vel minus,item raro vel ſæpe,vel vtile nutrimẽtum,vel corruptũ,vel quod in eũ ſuperne confluit,vel quod in eo eſt genitum. Verum expulſio quæ conſuetum præuenit tẽpus, vel degrauato ventre, veluti à liberalius aſſumptis,vel demorſo & cõpuncto, veluti à mordacibus,vel tanquã alienũ amoliente, incidit. Nõ oblitis ſcilicet nobis cũ multum aſſumptum dicimus, triplicem id habere generationẽ, vel propterea quòd virtus imbecillior

ſit quàm prius,vel quòd ſupra mediocritatẽ ſit quod aſſumptum eſt, vel vtriuſque occaſione.Extra vero iam dicta celerem efficit deiectionem,humidiorũ quoq; ac magis glutinoſorũ ciborum ſumptio,vtpote prõptius delabentiũ.Maxime ſi qui eos ſumpſerũt,poſtea lente inãbulent,ita vt eos quidem concutiãt, nequaquam autẽ ante tẽpus digerãt. Accidit nanque tale aliquid in cõcuſſione . Cũ enim complures inteſtinorum ſint orbes ſpiræ've, neceſſe profecto eſt in ſingulis eorum à ſuperioribus in inferiora cibos deferri . De cætero vero grauitate quidem deorſum ferri non poſſunt.Sed qui in ſpiris ſunt impacti,inteſtinorum ipſorum opera protruduntur.Ipſis nimirum repellendi quæ ſe cõtriſtent vim inſitã habentibus.Humidi vero & glutinoſi cibi,ſiue grauitate ipſa & corporis concuſſione, ſiue inteſtinorum opera propellãtur, facilius permeant. Ac celeris quidem tranſitus dictæ cauſæ ſunt.Serius autẽ quàm ex conſuetudine excernit imus venter,vel propter inteſtinorum imbecillitatẽ,vel hebetem eorũ ſenſum, vel ob ciborũ paucitatẽ qualitatémve. Quippe quæ imbecilla ſunt,propellere non valent. Quæ hebetis ſunt ſenſus,non ſatis quæ contriſtant,ſentiunt.At vero expulſio ſanatio,ijs erat triſtis ſenſus.Iam ipſorum quoq; ciborũ,

qui iuſto ſunt pauciores,parum habent excrementi: itaque nec ſimiliter grauant.Craſſi vero & acerbi omnes tardi ſunt tranſitus, contrà ſcilicet quàm glutinoſi & humidi . Non ſolum autem propter inteſtinorum imbecillitatem, ſed etiam muſculorum abdominis, deiectio tardatur:potiſſimum cum excremēta duriora euaſerunt. Tum enim non muſculorũ modo qui ſunt in abdomine, ſed etiam qui in thorace habentur valenti actione eſt opus . At minor fit quàm pro multitudinis comeſtorum ratione deiectio, cum ex ijs in corpus plus eſt digeſtum.Contrà plus quàm pro ſumptorum portione deijcitur, aliâs ob digeſtionis defectum,aliâs confluentibus ſuperne aliquibus in ea quæ circa ventrem ſunt loca. Aſſiduæ autem excretiones fiunt, vel propter imbecillitatem, vel demorſum. Atq; imbecillitas quidem inſtrumentorum quæ in ventre ſunt, ceu ſæpe iam dictum eſt,ab intemperie prouenit,demorſus autem ab ijs fit, quæ in ipſis continentur.Porrò quatuor cauſæ generationis ſunt,eorum quæ ſic mordēt, vel medicamentoſa quæpiam vis, eáque vel vnà cum cibis, vel per ſeipſam aſſumpta,vel etiam ciborum qualitates.Præterea tum quæ ex corpore in ventrem mordacia excrementa confluunt, tum quæ in ipſo, id genus gi=

gnuntur. Veluti in dyſenterijs, quæ ex vlceribus quæ cacœthe vocant, cientur. Licet autem addas & quintam eiuſmodi ſymptomatum cauſam, corporum nimium ſenſum: ſiue ijs à natura contigit, ſiue ab exulceratione: diuerſus aſſiduæ excretionis modus eſt, ab omnibus iam dictis genere cauſæ euariãs, qui ex relaxandis muſculis ijs, qui fini inteſtinorum ſuperiacent, contingit. Quippe inuoluntaria in ijs eſt excretio. Proptereáque tum intempeſtiua, tum inordinata, tum aſſidua. Verum de deiectionibus ſunto hæc ſatis. De halituoſis ſpiritibus quos etiam flatus vocant, deinceps dicendum. Eſt autem & horum generatio in ipſis quæ in ventre ſunt locis: ſuccis quibuſdam pituitoſis, vel cibis inibi à deficiẽte calore, in halitum ſolutis. Quippe ſyncera frigiditas prorſus halitũ non facit. Quòd ſcilicet ea omnino nec attenuat, nec conficit, nec alimentum diſſoluit. Fortis autem calor cum longo interuallo nutrimẽtum ſuperet, amplius quàm pro halitu generando, id attenuat: niſi tamẽ flatuoſum ſit natura. Tum autem gignitur quidem ſpiritus quidpiam turbidum, ac (vt ſic dicam) nebuloſum, cæterum exiguum & breuis tẽporis: ita vt vno vel altero ructu vacuetur. At calor qui in cibos agit quidem, cæterum diminute, is eos

quodam modo diſſoluit,non tamen prorſus conficit. Atque hinc oritur flatuoſus ſpiritus. Vnóque verbo tanquam extrinſecus, tum frigidiſſimi ſtatus ſunt ſereni, ſoléntque maxime flante borea fieri:tum calidiſſimi qui æſtatis tempore incidunt, ambiẽtem aera purum reddunt,qui vero inter hos ſunt,nebulam gignunt:itidem in animalibus,neque in caloris ſumma imbecillitate, nec cum idem nimiũ eſt vehemens,ſed in ijs qui inter hos ſunt ſtatibus,flatuoſum excrementum gignitur. Atque id cum per os excernitur, ructum creat: cum per ſedem, ſonorum ſilentémve flatũ. Cum vero neutra parte emittitur, ſymptoma creat,quod inflatio vocatur. Ventre ſcilicet impotente ad excremẽtoſum nebuloſúmque excernendum ſpiritum. Iam inteſtinorum aliâs aliæ partes, vbi talis ſpiritus in ijs conſtitit,ac mouetur,multiformes ædunt ſonitus: quorum non omnes nomina ſunt ſortiti. Cæterum prudenti viro quale quantúmque excrementum ſit, ac quo maxime loco voluatur,indicare poſſunt. Quippe ſi eiuſmodi ſpiritus acutum & tenue ſonet:per vacuum & prorſus anguſtum inteſtinũ defertur. Eſtq; tum purior,tum magis aereus. Flatuoſior autem redditus, ſimiliter quidem ſonum ædit exiguum cum in tenuibus inteſtinis voluitur.

Cæterum nec prorſus acutum, nec tenuem. Atque eiuſmodi ſoni omnes in ijs quæ circa ieiunum ſunt locis maxime conſiſtunt. In quantum autem hinc ad alia tenuia inteſtina deſcendũt, in tantum minus ſunt ſonori. Alij vero bombos imitantur: his qui ex latiſſimis tibijs æduntur ſimiles. Quo genere vtuntur qui Tymbauli vocantur. Hæ nanque materiei ex qua fiunt culpa, pure ſonare nequeunt. Propter autem ſpiritus viæ latitudinem, grauiter ſonant. Tales autem omnes in craſſis fiunt inteſtinis, cum excremẽtorum ſunt vacua. Quod ſi humor quiſpiam in his continetur, accedit hinc quoq; bombo forma quædam: vocántque omnes eiuſmodi ſonum vel potius murmur græce borborygmon, qui humidum excrementum excernendum denunciat. Quippe ſpecies ipſa ſoni, hæc ambo præſignat: vtiq; quod ab natura fit mota, expulſionem nuntians, quod autem cum eiuſmodi murmure ſiue borborygmo, etiam humidam. Eorum præterea flatuum qui extra feruntur ſonitus, alius quidem borborygmo cuipiam ſimilis eſt, expulſionem iam futurã indicans, alius purus atque (vt ſic dicam) ſonorus & aereus, qui vel vacuum eſſe inteſtinum docet, vel etiam prædurum quidpiam ſuperius alicubi habere excrementum. Iam

alius quidam horũ eſt medius, velutiq; bomboſus, ex medio quodam prædictorum affectu proueniens. Tenuis autẽ ſonitus qui græcis veluti tryſmos ſiue triſmos dicitur (quippe vtroque modo appellant, alij per υ, alij per ι ſcribentes) ex inſtrumentorum anguſtia, ſimul & flatuoſo ſpiritu, cum exiguo humore efficitur. Quoniam autem & de ijs (vt ad rẽ propoſitam) ſatis eſt dictum, ad ea quæ ſuperne in ventrem confluunt redeamus. Quippe dictum eſt, hæc quoque tum humiditatis deiectionum, tum multitudinis eſſe cauſas. Defertur igitur ſuperne in vẽtrem ſæpenumero excrementũ, naturæ expellentis robore. Aliquando vero propter imbecillitatẽ nec quod vtile eſt portare valentis. Ac excernitur quidem quod ſuperuacuum eſt, tum in criſibus; tum vero ſanitatis nonnunquam tempore, veluti mulieribus omni menſe. Tales vero etiam ſanguineas dyſenterias Hippocrates in ijs accidere dixit, quibus artuum aliquis eſſet præciſus. Nos autem vidimus, non in ijs modo, ſed etiam alijs quibuſdam certo circuitu repetentes. Omnes autem quos ita vacuatos vidi, ab exercitata prius vita, ad omnino deſidioſam ſe tranſtulerant. Atque hoc quidem excrementum, quantitate ſola eſt alienum. Alterum vero qualitate, in acutis mor-

bis decretorie plerunque excretum. Aliquando vero tabeſcentię ſiue liquationis more. Inter hoc autem omnino inutile malúmqꝫ excremẽtum, & illud iam dictum bonum aliud tertium excremẽti genus eſt, quale eſt in ventre cibus ſemicoctus. Excernitur id maxime in hepaticis affectibus. Voco ita in quibus morbus ipſe iecoris eſt imbecillitas, licet nulla ſit phlegmone adiuncta. Hoc enim caſu, ſimilis paſſio viſceri incidit, ijs quæ imbecillo ventri accidunt. Quando is quidem appetit, ſed cibos quos ſibi admouet cum non concoquat, ijſdẽ grauatur, & ſemicoctos ad inteſtina demittit. Atque is quidem ad vomitum quoque concitatur. Iecur autem cum vomitionis aliquid ad portionem facit, quod nutrimentum per vaſa quæ in meſenterio ſunt, veluti per ora quædam attraxit, rurſus per eadem ablegat. Eſt autem eiuſmodi excretionis ſpecies (veluti etiam eam aſſimilarunt qui ante nos fuere) maxime ſimilis carnium loturæ. Præſtiterit autem fortaſſe non ita ſolum dixiſſe, ſed quo exactius ſit exemplar, cruentarum atque recenter enectarum, ſermoni addidiſſe. Quinetiam ſi quis quod ita excretũ eſt aquoſum ſanguinem nominet, ſic quoque mihi illud clare interpretari videtur. Atque hoc quidem ſymptoma ſemicoctorum cibo-

rum vomitioni ad portionem ſe habet. Alterum quod dicturus ſum, humidæ deiectioni ventris eſt adſimile. Quæ ad exactam quidem perducta eſt concoctionem, non tamen digeſtionem eſt conſequuta. Nam ſicuti hãc quoque venter omnino ab ipſa grauatus, excernere cupit, ſic iecur vbi affatim digeſti in ipſum nutrimenti fructum cæpit, non patitur id amplius apud ſe morari. Cum ergo id recta progredi quauis ex cauſa nequeat, neceſſe eſt retro ad ventrem recurrat. Apparétque is qui tum excernitur ſanguis, & nigrior quàm pro natura, & ſplendens. Vtpote ex ſanguine & nigra bili commixtus. Quippe ſanguis ipſe per ſe, cum ex frigore fit niger, adeo nullum ſplendorem acquirit, vt etiam quem ab initio habuit, amittat. Nigra vero bilis, etiam ſanguine ipſo ſplendidior eſt. Sicuti etiam bitumẽ, quod ex mari mortuo affertur: Iudaicum id appellant. Non enim cũ perfrigeratur ſanguis, nigram bilem creat: ſed cum ſupra modum eſt coctus, Ideóque etiam ſplendorem ſuum tuetur. Non enim ſicuti concretus ſanguis, qui græce thrombos dicitur, ſanguine fit perfrigerato, ſic etiam nigra bilis generatur. Imò contrà omnino ex immodice cocto & feruente, veluti cinis quidem nigra bilis efficitur: Frigida quidem, eo quòd terrea. Caloris

autem particeps ſicuti cinis & acetum. Deuenit autem ad dictum ſtatum qui ex ventre in iecur digeſtus eſt ſuccus, cum is propterea quòd vlterius in corpus non digeritur, inibi diutius moratur. Nominatur autem talis excretiõis ſpecies, à nõnullis dyſenteria. Quippe & mordentur nõ raro, perinde ac dyſenterici, ceu flaua bili in percoquendo ſanguine acri illis reddita. Ac vocet quidem quiſque prout volet. Cæterum differentiæ ſanguinolentæ excretionis quatuor in vniuerſum ſunt, quatuor ſuccedentes affectibus. Vna quidem ipſius ſanguinis in ijs quibus artuum aliquis eſt abſciſſus, vel qui exercitationem dimiſerunt, per circuitum repetens. Altera cum ex imbecillitate iecinoris aquoſus ſanguis deijcitur: quem vtique loturæ carnis aſſimilant. Tertia quæ mox eſt dicta, melancholici ſplendentíſque ſanguinis. At hæ quidem tres vt multum ſimul excernatur efficiunt. In quarta & minutim & exiguo tempore expulſio facta viſitur. Aliâs quidem veri ſanguinis, aliâs concreti. In hac & puris non raro exiguum aliquid excernitur. Etiam vlcerum cruſtula quæ græce ephelcydes dicuntur: præterea mẽbranoſa quædam corpora, quæ inteſtinorum ipſorũ ſunt particulæ. Sed & ſtercus ſuper his collectum ſæpenumero excernitur, ſanguinis

in ſe guttas habens. Affectus vero quibus tres primæ ſuperueniunt, paulo ante ſunt dicti. Quartæ autem de qua modo egimus, inteſtinorum exulceratio eſt affectus. Quam etiã ſolam nonnulli dyſenteriã nominandam cenſent. Sed (quod ſæpe dixi) quo nulla res omittatur, magna ſolicitudo eſt habenda: de nominibus minime curãdum. Eſt autem ex eodem quo iam dicta dyſenteria genere, & qui teneſmos dicitur, cum vlcus in recto inteſtino eſt factum. Is cętera quidem ſymptomata infert dyſenteriæ ſimilia: Nixus tamen multo vehementiores. Vrinarum autem, tum ſuppreſſio, tum mala vacuatio, ventris excrementorum retentioni & alienæ à natura expulſioni, ad portionem ſe habent. Retinentur enim veſica vel excernere non valente, vel eius collo occluſo. Atque hi quidem duo veſicę morbi, vnum commune ſymptoma iſchurian habent. Detinentur enim in ea vrinæ. Vocat autem vulgus medicorum non ſecus iſchurian quanquam iſchuria non ſit, illud quoq; ſymptoma, cum vrina in veſicam omnino non venit, perdita ſcilicet renum actione. Et permittẽdi profecto ſunt ita nominare, cum propriam appellationem non habeant. Non tamen latere debebit, amborum affectuũ differentia. Siquidem alter eorum eſt cum veſica

quidem eſt plena,ſed nihil excernitur. Alter, cum vacua eſt,nihil omnino in ſe continens. Sub tali enim affectu in quo plena eſt veſica, vel occluſum eſt eius os: vel ſi hoc ſe pro lege naturæ habet, ipſa ad ſeſe conſtringendã, ac lotium foras extrudendum, eſt imbecilla. Et collum quidem eius clauditur,vel propter obſtructionem, vel conniuentiam. Fit autem obſtructio, tum ex concreto ſanguine, tum craſſo pure,tum calculo, tum tofo: præterea cum in eius meatu veluti germen aliquod eſt enatum. Qualia in reliquis omnibus quæ extrinſecus ſunt,aure,naribus, pudendo, ſede, fieri videntur. Conniuentia vero,aut propter collectionem aliquam, quæ præter naturam ſit,aut propter nimiam ſiccitatem accidit. Ac collectio quidem ex phlegmone,ſcirro, atq; alijs tumoribus fit: præpterea quæcunq; veſicæ collum attollentia, in internum meatum vrinam refundunt. Siccitas autem in ardẽtiſſimis ac ſicciſſimis febribus: in quibus laborantem ſępenumero nec loqui poſſe videmus,niſi os madefecerit. Imbecillatatis veſicæ cauſas, nihil opus eſt recenſeam, vt quæ expoſitæ iam mihi in multis particulis ſint: ſiue ijs vt ſimiliaribus, ſiue vt inſtrumentalibus incidũt. Magis autem quiddam accidere in veſica videtur,cum immodice eſt repleta.

Quod fieri nõ nos modo vidimus, ſed etiam ab alijs audiuimus. Quippe vbi impleta fuit cũ ſcilicet ſurgere è conuiuio ac meiere quoſdam puderet, actionem eius deſtrui contigit. Nec vrinam qui ita ſunt affecti,quanuis magnopere connixi, excernere præterea potuerunt. Sane videtur & in ventre tale aliquid accidere,ſed vulgus latere: His qui in ventriculo id patiuntur celeriter ſuffocatis, Qui vero excrementum in omnibus inteſtinis collegerunt, propter ſequentia ſymptomata, ad alia cõuerſis. Quippe in ſolis purgationibus, quæ in ventrem ſunt dimiſſæ, atque inibi manẽt, tale quid incidere ſolet. Atque hi quidem affectus, veluti priuationem inferunt excernendæ vrinæ. Qui vero eiuſdem ſunt cum illis generis,magnitudine tamen deficiunt,veluti oblæſas torpẽtéſque actiones ædũt. Alijs autem affectibus,tertium ſymptomatum genus, quod in prauis vacuationibus conſiſtit, ſuperuenire ſolet. Sunt autem multæ eius ſpecies. Prima quidem quæ ſtranguria dicitur, quæ ex imbecillitate veſicæ vel vrinæ acrimonia incidit. Secunda fluxionibus ijs,quæ ventriculo accidunt, eſt ſimilis. De qua melius eſt ſemel hoc loco dicamus. Fit igitur quædã veluti colliquatio,ſiue reſolutio, ſiue quomodocunque aliter nominare libet, aliquan-

do totius corporis, aliquando ſuccorum qui in venis ſunt dũtaxat. Quod autem ex ea colliquatione prouenit, aliâs ad ventrem confluit, aliâs ad vrinas, aliâs ad ſudores pellitur. Ac ſuccis quidem qui in venis habentur, in ſeroſam ſaniem ſolutis, renes qui ad excrementum id trahendum ſunt nati, potiſſimũ cum ſani ſunt, ſerum quidem à venis expurgant, fluxionem autem ad veſicam aſſidue mittunt. Vbi autem renes trahere non valẽt: aut venæ eiuſmodi ſerum in ventrem mittunt, aut toti id corpori partientes, ſubitaneos hydropum ſtatus inducunt. Si autem quod liquatum eſt, craſſius ſit, qualéque renes trahere non poſſunt, totum in ventrem neceſſario confluit. Carnoſo vero genere ita colliquato, tum venter fluxionem eius recipit, vbi ſcilicet ea eſt craſſior, tũ ſudores multi ſuperueniũt, vbi in halitus eſt reſoluta. Atque hæc quidem, tum de carnis colliquatione, tum ſanguinis, ad præſens ſatis. Reliquorum vrinæ ſymptomatum quædam vel veſicæ vel renum, affectum quendam indicant. De quibus Hippocrates in aphoriſmis prodidit. Quædam quouſque concoctionis cruditatíſve ſanguis peruenerit, docent. Scriptum autem de ijs eſt in præſagijs. Quare nunc ad ſudores tranſeundi eſt tempus, de quibus

hactenus ſaltem dictum eſt, quòd interim reſoluto corporis habitu proueniunt, vocatúrque ea paſſio ſyncope. Cui contrarius ſtatus eſt, qui in decretorijs incidit ſudoribꝰ, qui vtique robuſtam naturam indicant, non autem reſolutam. Atque eiuſmodi quidem ſudores, corpus expurgant. Similes ijs ſunt quos mediocres exercitationes & balineæ & calor æſtiuus excitant. In immodicis vero excercitijs, etiam boni aliquid effluit. Porrò odorem colorémque excremento quod vacuatur ſimilem habent. Copia vero eorum vel propter corporis raritatem, vel propter excrementi abundantiam, vel propter eius quod vacuatur tenuitatem prouenit: ſicut propter horũ contraria, morari quoque ſolent. Cum ſcilícet vel quod ſuperfluit, exiguum eſt, vel glutinoſum, vel craſſum, vel meatus ſunt anguſti. Accidit autem id, vel obſtructionis occaſione, vel conniuentiæ. Ac obſtruuntur quidem craſſis & glutinoſis ſuccis: Conniuent ſiue contrahunt ora propter atrophian, vel perfrigerationem, vel molliciem. Incidit autem & ex imbecillitate virtutis in carne, ſudoris tum retẽtio, tum expulſio, veluti etiam reliquorum excrementorum. Quippe tam veſica quàm ventriculus contenta in ſe ſuperflua aliquando magis tolerant, eáque expel-

lere cuntantur. Sæpe cõtrà, ne vel minimum ſuſtinent, ſed grauantur, ſtatímque abijciunt. Sane ſermonem hunc omnium particularum communem vltimo loco ſimul tractandum reſeruaui. Quippe parum rationabile videtur eſſe, vt corpore aliquo læſo, non etiam ex æquo omnes eius virtutes ſimul lædantur, ſed aliæ magis, aliæ minus, aliæ illæſæ in totum ſint. Atque illud quidem neminem latet, non poſſe niſi læſa in aliquo cuiuſque ſubſtantia, actionem eius impediri. Sæpenumero vero quacunque particula operante, aliâs alia eius læditur actio. Non enim ſimilem ſtatum requirit ad alterandi actionem, atque ad negotiorum functionem. Siquidem fit omnium quæ ſibi appropinquant alteratio corporibus ipſis minime deſyderantibus, aut locum ex loco mutare, aut aliquid apprehendere, aut tenere, aut alicui inniti. At quæ vel tractura quid ſunt, vel tentura, vel repulſura, eorum actionem cum loci mutatione neceſſe eſt fieri. Qua ratione quod ita eſt molle, vt tum humidum ſit, tum fluxile, tum nulli innitẽs: id nec trahendi ſimiliter, nec tenendi, nec repellendi vim habet. In omni nanque eiuſmodi opere, innixum tenſionémque eſſe inoperante oportet. At vero alterare propinquantia poteſt, vel quod humidiſſimum eſt: maxime,

ſi etiam calidum eſt. Nulla enim actiuarum qualitatum adeo breui quod appropinquat, alterare videtur ac calor. Vnde palam eſt corpus quod humidiſſimũ calidiſſimúmque ſit, celerrime alteraturum, id eſt, tum concocturum proprium nutrimentum, tũ ſibi ipſi aſſimilaturum eſſe. Quod vero durum hactenus eſt, vt nec difficile ad flectendum ſit, & firmiter innitatur, id & trahere valenter quicquid voluerit poteſt, & violenter trudere & fortiter tenere. Neq; enim, ſicuti quæ valde ſunt mollia, remittitur cum id tendis, nec ſi vehementer tenditur frangi periclitatur. Et que ſemel apprehenderit, ea complectens tenet. Nullo nec quod propter duritiẽ difficulter flectitur, nec quod propter humorẽ eſt molle, ſic agere valente. Illa enim firmiter complectuntur; hæc imbecillo complexu vſa quæ apprehẽderunt facile elabi ſinunt. Atque optime quidem nutriuntur calida humidáque corpora. Quippe quæ nutrimentum non ſolum alterant celerrime, ſed etiam in ſe recipiunt, & agglutinant, & aſſimilant, peſſime vero frigida & ſicca. Vt quæ neque alterare, neque in ſeipſa recipere, neque agglutinare, neque aſſimilare queant. Ac quòd celerrime alteret quod calidiſſimum eſt, prius eſt dictum, hoc vero erat concoctio. Quòd vero id quod hu-

midiſſimum molliſſimúmque eſt, prompte quod alteratum eſt in ſe recipiat, admonendum potius eſt quàm probandum. Sicuti cõtrà quod ſiccum durúmque eſt, nihil in ſe ingredi ſinit, prius quàm ipſum ex aliqua parte diuiſum ſit ac velut exulceratum. Siquidem & quod facilius ac celerius tum agglutinantur, tum coaleſcũt quæ humidiora ſunt: quæ vero duriora, partim nunquam, partim vix, nemo eſt qui ignorat. Vt enim æs, ferrũ, aurum & lapidem omittamus, atq; de plumbo agamus experimur id cum altero plumbo omnino non coaleſcere, niſi prius excalfiat ac liquetur. Et puſionibus quidem & alijs quibus calidior & humidior eſt corporis temperies, optima tum concoctio eſt, tum appoſitio, tum agglutinatio, tum nutritio. Quippe concoctio & nutritio alterationes ſunt. Appoſitio vero fit, cum id quod nutrit halitus ſpeciem in ſe recipit. Affixio vero alimenti agglutinatio quædam eius vnitióque eſt. Poſt quæ omnia, non leue commodum ad aſſimilationem eſt, nutriti corporis humiditas: cum ei quod nutrit, in conſiſtentia eſt ſimilis. Digeſtionis vero inſtrumenta in pueris etſi admodum valida ad agendum non ſunt, tamen operi ſuo ſufficiunt, nec ei in vllo ſunt imparia. Quippe mediocrem iam duri-

tiam ac robur venæ eorum habent. Retẽtrix autem vis, imbecillior ijs eſt. Atque idcirco ſiue ab aliquo pondere prematur, ſiue aliâs infeſtetur, celerius ab opere deſiſtit. Similiter his virtutibus etiam excretricem mediocrem in imbecillitate habent. Quanquam videtur ſaltem retẽtiua vis non ſolum pueris, ſed etiã cæteris omnibus expultrice eſſe imbecillior, Etiã ſi ſimiliter ſe habẽt, propter ſcilicet diuturnitatem actionis. Maxime enim diuturna eſt retentiuæ virtutis actio. Vt quæ illud pro opere ſuo habeat, vt teneat. Expultrix vero vis, breuẽ habet actionem. Vtpote quę vna impreſſione quod contriſtat retrudere abijceréque poteſt. Tanquam igitur in ijs quæ extrinſecus ſunt, idem homo qui ad deijciẽdum onus maxime ſufficit, portare id tota die non valet: ſic etiam internis inſtrumentis retrudere quod contriſtat, quàm diu retinere eſt promptius. Pueri nanque (de quibus ſermo eſt) alteratricẽ quidem facultatẽ valentiorem habent, ijs qui in ætatis ſunt vigore: trahendi vero vim ijſdem imbecilliorem, non tamen non ad ſuum vſum ſufficientem. Reliquas vero duas facultates imbecilliores poſſident, quàm ætate florentes. Cæterum non perinde patet expultricis imbecillitas, ꝓpter actio-

nis ſuæ breuitatem. Quippe tum vomunt, tum deijciunt ſæpius quàm ætate florentes, Non vtique ob expultricis robur, ſed retentricis debilitatem. At in ventris concoctione, quæ humida & mollia ſunt, ſimiliter ac ætate florentes concoquunt. Quæ vero dura deterius. Pueris enim halituoſior eſt calor. Florẽtibus ætate ſiccior. Iam vero quibus humidius eſt corpus, ea que nutritura id ſunt, humidiora poſtulant: Quibus ſiccius, ſicciora. Ergo ſi cõcoctio alteratio eſt in propriam nutritorum qualitatẽ, pueris quidem quæ molliora humidioráque edulia ſunt, magis congruunt, florentibus ætate, quæ duriora ſunt. Sane ſenum corpus ad omnem ferme actionem malè comparatum eſt. Quippe multo tum ſiccius, tum frigidius eſt, quàm eorum qui ætate florent. Neque igitur commode cõcoquunt, caloris defectu: Neque nutriuntur, propter tum ſiccitatatem, tum alteratricis facultatis imbecillitatem. Digeſtio illis inſuper veluti à iam torpentibus præ frigore inſtrumentis, & breuis & imbecilla fit. Expulſiones præterea quæ quidem breuis temporis ſunt, facultatis eorũ imbecillitatem non detegunt. Quæ diuturniores ſunt, male obeuntur. Porrò ad agibilium molitiones durius calidiúſq;

inſtrumentum magis eſt idoneum. Humidum & frigidum magis imbecillum. Horum in medio duæ reliquæ coniugationes ſunt. Atque in prouecta quidem ætate humidum & frigidum corpus non inuenias. Senũ enim corpus frigidum eſſe & ſiccum eſt monſtratum. In malis autem temperamentis, quæq; ex natura propria cuiuſque ſunt, quæ'que in acquiſitis affectibus fiunt, inuenias. Sicut verbi gratia phrenitis quidem calidus & ſiccus eſt morbus: Ideóque in actionibus voluntarijs maximum habet robur. Lethargus autẽ imbecillus, vt qui particulas humiditate copioſa frigidáque imbuat. Tale quippiam eſt & hydropum genus, maximéque ex ijs leucophlegmatiæ & ἀνὰ σάρκα. Vbi autem frigidum ſiue cum ſiccitate coniunctum ſit, ſiue cum humiditate, tum imbecillius eſt, tũ torporiferũ. Ad eundem modum retentiuæ virtutes quæ naturales ſunt, in ſiccioribus & calidioribus inſtrumẽtis validiores ſunt. In humidioribus & frigidioribus, ſiue à primo natali alicui ſiue aliâs cõtigerint, imbecilliores. Attendenda tamen eſt in quaque particula magnitudo exceſſus. Sicut verbi gratia, nerui & tendones & muſculi & ligamenta quanto ſunt ſicciora, tanto ſint valentiora eſt neceſſe.

Si tamen intra illum exceſſum, ſub quo & difficile flexibilia fiant, propter duritiem, & veluti friabilia propter ſiccitatem. Quippe ita conuulſionibus tentantur. Rurſus naturalia inſtrumenta, quanto ſunt humidiora, tanto ſunt ad nutriendum magis idonea, etiam ſi ſubhumida in vltimo temperie ſint. Ad concoctiones vero, nec ſeipſis meliora, nec ijs quæ ſicciora ſunt. Modo ſimiliter ſint calida. Niſi ſcilicet ſicco & ſqualenti iuſtrumẽto, ſiccum nutrimentum humore largo non admixto dederis. Ad digeſtiones vero & expulſiones, dura corpora ſunt inepta. Quippe cũ difficilius, tum aperiantur, tum contrahantur, quorum altero tractus fit, altero expulſio. Quo vero ad paucos dirigatur quis ſcopos, in ſummis rem totam diſtinguam. Calor adauctus valentius alterat. Modo tamen non eò incremẽti perueniat, vt iam colliquet: tum nanque ad omnia eſt inutilis: frigus vero nulli functioni eſt ex vſu. Siccitas ad robur & nixum conducit: ſi tamen nec difficile mobilia nec frangibilia facit. Humiditas ad nutritionem maxime eſt accommoda. Ad alias autem functiones maxime contraria, auctione tamen excepta, ad quam magis vtique quàm ad nutritionem eſt idonea: debentibus

nimirum quæ probe ſunt augenda,tum tendi,tum perflari vndique. Ac licebat hoc loci iam opus finire,cum ſicut antea diximus, nõ quo omnia particulatim perſequerer,in multis exemplis multas ſymptomatum ſpecies & genera examinarim,ſed quo ſtudioſos exercitatos redderem.Cæterum permittente id libri adhuc magnitudine, dicemus aliquid & de ijs quæ prætermiſimus.Siue nanque ex naribus,ſiue auribus, ſiue palato, ſiue faucibus, ſiue vtero,ſiue ex reliquorum quouis excernatur quid, tum quantitas eius attendenda eſt, tum qualitas.Itémq; excernẽdi eius modus: atque id ad iam dictas cauſas reducendum. Quippe omnia ſymptomata ex intẽperie ſimiliarium & inſtrumẽtorũ morbis, præterea materiæ ipſius tum qualitate, tum quãtitate prouenire deprehendes. Verbi gratia. Catarrhi & corryzæ cauſa eſt cerebrum, cum perfrigeratum quidem eſt, ceu ſimilaris pars, in intemperiem verſum,aut cum æſtuat,ceu inſtrumentalis,impletum. Ergo qualis in ventre paſſio ex mala concoctione fit, tale eſt in cerebro prædictorum vtrunque. Catarrhum ſcilicet nominãtibus nobis,cum quod ſuperuacaneum eſt in os defluit : corryzam,cum in nares.Branchos autem ſiue raucitas,catar=

rhis ſuperuenit: faucibus ſcilicet humore imbutis. Quod ſi in gargarionem fluxio procũbit, aut quã ex ſimilitudine Græci ſtaphylen id eſt acinũ vocãt, in ea gignit, aut aliâs eã in tumorẽ attollit. At ſi in glandulas quę ſibi ex aduerſo in oris termino vtrinque iacent, antiadas: ſi autem in ea quæ ijs proxima ſunt, pariſthmia. Defertur capitis fluxio & in ventriculum, & in aſperam arteriam, vtrunque magnopere lædens. Cæterum eiuſmodi fluxionum incommoda, tum alij ante nos diligentius expoſuerunt, tũ nos prolixius in medendi libris de ijſdem ſcripſimus. De ijs vero quæ ex pulmone & pectore reijciuntur, in libris de criſibus iam egimus. Sed nec eorum quæ ad menſium retẽtionem, aut indebitam omnium quæ ab vtero manant expulſionem pertinent, etiam difficile eſt cauſas inuenire, ſi quis ad ſimiles dirigat ſcopos. Nam aut vteri corpus cum denſum durúmque retentionis cauſa erit, tale ſcilicet à natura cõditum, vt omnino nunquam purgetur, niſi quis ipſum medicamentis longóque tẽpore ad meliorem habitum tranſferat. Aut certo tempore ſub illo affectu quicunque ſemper vteros occupauerit. Etiam venarum anguſtia ſtatim à principio congignitur, vbi ſcilicet hac par-

te fœmina male eſt formata. Ad huius affectus portionem & compreſſio ſe habet quæ ex ijs quæ circumiacent vaſis fit. Cum videlicet corpus immodice gliſcit. Vteri vero intemperies, tum natura, tum ſub affectibus quibuſdam oritur: æque vt denſitas. Incidet ſane aliquando & ipſius materiæ occaſione, menſtruæ conſuetudinis retentio: quoties quod vacuatur, vel craſſum eſt, vel glutinoſum. Quinetiam ſi ipſe menſtruus ſanguis ſine vitio eſt, cæterum obſtructio quæpiam in vaſis quæ ad vterum pertinent prius eſt facta, ſic quoque retinebitur menſtruum. Sed & totius corporis culpa, aliquando prorſus non purgabitur fœmina, Aliquando parcius, aut liberalius, Aliquando malum vacuabit. Et prorſus quidem non purgabitur, tum propter plura exercitia, tum propter tenuem victus rationem, tum propter ſuccorum ad alias particulas inclinationem. Iam propter hæc ipſa, cum mediocria ſunt, minus quàm pro naturæ debito purgabitur. Sicut propter longam deſidiam, & victum liberaliorẽ, plus iuſto vacuabitur. Sed & mala expurgabuntur, propter vteri reumata. Vocatur autem id ſymptoma, fluxio muliebris, Expurgato ſcilicet per eam particulam toto corpore. Eſt au

tē perpetuo quod euacuatur, tale ſpecie, quale eſt quod in animali redundat. Aliud, rubra ſanguinis ſanies, aliud album à pituita, aliud pallidum, aliud bilioſum. Eſt autem & præter hæc eorum quæ ab vtero fluunt vacuatio mala, propter affectum aliquem, qui in ipſo ſit exortus. Eſt præter eas quæ prædictæ ſunt, & talis mentium moratio, in qua nec ex ſanguinis defectu, veluti poſt plurimas exercitationes & tenuem victum accidere eſt dictum, nec propter affectum qui in ipſo ortus ſit vtero, purgationes vteri ſiſtuntur: Sed aliquando etiam ſanguine propter robur in alias particulas delato. Verum (vt mox dixi) nihil arbitror difficile quiſquis hos commētarios perlegit, cum iam in multis ſit exercitatus, ipſum quoque talia inuenire. Quippe quod & propter vteri proprios morbos, tum qui in proceſſibus eius ſupernis & lateralibus conſiſtunt (ceræas Græci vocant) tum qui in collo, tum etiam qui in toto eius tergore, aliquādo quidem vel plura quàm prius vel pauciora veniant menſtrua. Aliquando autē vel prorſus non veniant, vel mala veniant, neminem arbitror latet. Etiam Atretis fœminarum, id eſt quarū natura qualibet ex cauſa peruia nō eſt, in ſermonis noſtri diuiſione ſub hoc ali-

cubi genere inuentis. Similiter autem & qui priapiſmus vocatur, tumor & inflatio inuoluntaria eſt marium pudendi: ſymptoma ſcilicet à flatuoſo ſpiritu natum. Quinetiam gonorrhœæ quæ abſque tenſione pudendi ſunt, ex imbecillitate retentricis ſeminalium vaſorum virtutis fiunt. Tenſo vero quodam modo pudendo, quaſi cũ conuulſioni quid ſimile inſtrumenta patiuntur, eueniunt. Non eſt igitur quod de eiuſmodi ſymptomatis pluribus diſſeramus. Sed conuerſi ad reliquum eorum genus, quod nec ipſum multa verba requirit, propter ea quę iam dicta de ſuccedentibus ſibi ſymptomatis ſunt, iam opus hoc loco finiemus. Ergo colores mutabuntur (vt generatim dicam) vel ſuccorum occaſione, qui à naturali ſpecie receſſerunt, vel qui in altum corpus ſunt reuerſi, vel cutem veluti perfuderunt. Membratim vero, propter cauſas quæ ſuccos ad tales tum motus, tum affectus impellunt. Sunt porrò hæ tum animi perturbationes, tum ambiẽtis nos aeris in calorẽ & frigus mutationes, tũ ipſius corporis affectus, cui ſanguis, vel calididior ſit, vel frigidior, vel parcior, vel vberior, vel foras protruſus, vel intro retractus. Huius ſane generis eſt, omnis vitioſus ſuccus, qui ſua ſpecie etiã totius cor-

poris calorem alterat vt in morbo regio, & hydericis, & elephantia, & ſplenis & iecinoris imbecillitate. Exiſtit autem ad portionem & in quaque particula, coloris mutatio. Figuræ vero naturales mutabuntur, particulis vel immodice refertis, vel inanitis, vel à proprio loco tranſlatis, vel conuulſis. Cauſæ vero cuiuſque horum, plures ſunt, quas etiam meminiſſe difficile non eſt, ſi cui ſuperiora non negligenter ſunt perlecta. Ad eundem modum nec graueolentiæ aut molliciei, aut duritiei, aliorum venis ſimilium cauſas inuenire operoſum eſt, ei qui ad ſupradictorum exempla procedet. Quinimo iam dictæ à me ſunt in fine libri qui de ſymptomatum differẽtijs inſcribitur, quo minus opus eſt de ijs nunc ſimus prolixi. Sed hoc loco opus de ſymptomatum cauſis finiamus. Illud tantiſper adijcientes quod in libro de ſymptomatum differentijs huc docendum diſtulimus: Quæ nam ſymptomata neceſſario ſibi ſuccedant, quę nõ neceſſario. Quod ipſum quoque non longa mihi diſputatione videtur indigere, ſed ſatis erit ſub vnico exemplo methodo indicata, à particularium multitudine fugiſſe. Cenſeo igitur quod prouenit, vnicáne ex cauſa fiat cõſyderes, an ex pluribus. Si enim ab vnica ne-

ceſſario efficienti ſuccedit : Sin quo fiat pluribus eget,non neceſſario. Atque hæc quidem in omni re communis eſt methodus. Ad hũc igitur modum in ſymptomatis æſtimationem inibis . Quippe ſi ſymptoma ab vnico fiat, neceſſario illi ſuccedit:ſin ad ſecũdi ſymptomatis generationem, aliæ quæpiam cauſæ concurrant,minime neceſſario priori ſuccedet . Non enim ſi quis male concoxit, neceſſe eſt ſpirituoſum flatum ſequi : ſicuti nec morſum,nec humidam multámve aut contrariam deiectionem, aut inappetentiam,aut intenſam appetentiã, aut pigritiam ad actiones,aut intelligentiæ tarditatem, aut capitis grauitatem, aut vigiliam,aut cardialgian, id eſt oris ventris dolorem . Multóque minus aut epilepſian, aut amentiam , aut extaſin, aut coma. Sed nec mœſtitiam vllam,neque aliam quamlibet, nec multo minus melancholicam . Præterea nec plenioris inteſtini, vel renum,vel lienis vel iecinoris, vel pectoris,vel articulorum dolores,Aeque vt nec inæqualitatem,aut horrorem, aut rigorem,aut febrim . Quanquam tum horum, tum reliquorum fermè omnium ſymptomatum,nullum eſt quod non aliquo tempore in ijs qui male concoxerunt appareat, Imò pro crudi-

tatis magnitudine, ac differentia. præterea naturæ hominis facili ſenſu, ſingularúmq; corporis particularum robore, aut imbecillitate, aliâs aliud ſymptoma gignetur. Quippe magna cruditas, & maiora, & plura ſymptomata creat. Parua contrà, pauciora minoráque. Iam vero eorum quæ male concocta ſunt differentiæ, quæ quidem ad frigidum & pituitoſum ſunt conuerſæ, aliorum ſymptomatũ ſunt cauſæ: quæ ad fumoſum & calidũ, aliorum. Ad eundem modũ & quæ mordent vel quæ non mordent, & quæ in halituoſum ſpiritum ſolutæ ſunt, aut nõ ſolutæ. Sed & hominis natura (vt dictum eſt) ad ſymptomatum generationem tum facit, tum repugnat. Verbi gratia. Quibus hebetis ſenſus ventriculus eſt, ij nec vehementer mordentur, nec dolent, nec multa excernũt, ſed nec cardialgia laborant, nec facile capite infeſtãtur. Quibus boni eſt ſenſus, ijs omnia ex facili ſuperueniũt: ſuperno principio ſymptomata immittente. Quid dicam ſingulis qui cruditate laborant, eam partem maxime nocumentum ſentire, quæ maxime eſt imbecilla? proinde dicendum non eſt, ſymptoma vllum neceſſario cruditatem ſequi. At vero actionis digerendi in corpus alimenti, ſiue priuatio, ſiue

imbecillitas,atrophian ncceſſario inducit. Sicuti etiã alteratricis in quaque particula virtutis noxa. Iam ſeparationis excrementorum à ſanguine fruſtratio, quæ ſeparatricis actionis eſt ſymptoma,neceſſario coloris ſymptomata inducit. Vocatúrque alterum eorum morbus regius : alterum quod melancholico excremento ſuccedit,ſine nomine eſt. Simili modo in omni ſymptomatis genere, & quæ ſemper ſibi ſuccedant inuenies, & quæ non ſemper. Ego vero longitudini parcens, hic libro finem imponam.

FINIS.

IMPRESSVM PARISIIS IN
AEDIBVS SIMONIS CO=
LINAEI. ANNO CHRI
STI MILLESIMO
QVINGENTE=
SIMO VI=
GESI=
MO
OCTA=
VO, MENSE
NOVEM=
BRI.

EORVM QVAE PASSIM REQVIRENDA ſunt in libris de differentijs & cauſis ſymptomatum index,triplicem habẽs numerum:primus,folium:ſecundus,faciem: tertius, lineam indicat.

A

Acinus,grece ſtaphyle. 19. 2. 3
Actio agentis motus. 3 2. 28
Actio non impeditur niſi leſa ſubſtãtia 87. 2. 9
Actio paſſioq; ſunt in fieri. 4. 2. 23
Actiones genere duplices. 20. 1. 11
Actionum duæ primæ differentiæ. 8. 1. 21
Actiuum magis natura quod tenuium eſt partium 33. 2. 20
Aequalis intẽperies omnino ſine dolore eſt. 56. 1. 28
Affectus ab afficiẽdo dicitur 3. 2. 7
Affectus 7. 1. 23
Affectus corporis præter naturam vel morbus,vel cauſa,vel ſymptoma 3. 1. 11
Affectus cõmune quid ſanorum, ægrorum, & neutrorum. 3. 2. 10
Affectus, paſſio eſt iam facta 4. 1. 15
Affici idem quodãmodo quod pati 4. 1. 2
Afficitur quodammodo omne quod eſt. 3. 2. 5
Affictio 88. 2. 20
Agonia ex timore & ira 62. 2. 27
Affectus in quo conſtat 4. 1. 8
Affectus cauſa, morbũ præcedens 16. 1. 1
Alteratio omnis quę fit paſſio 6. 2. 9.
Alteratrix vis in pueris valens 89. 1. 20
Alteratio ſolũ 6. 2. 22
Amentia,ſiue anœa. 10 1. 19
Amblyopia,viſus obtuſus 29. 1. 24
Anima quib9 primis vtitur inſtrumẽtis,aut in quibus eſt 62. 2. 16
Animalem ſpiritũ à cerebro ad oculos cõflue-

n.j.

re. 21. 2. 19
Animalis vis in ſomno quieſcit, valentior autē tūc naturalis. 42. 2. 9
Animæ ſubſtātiam defi- niſſe audacia. 62. 2. 13
Animales actiones trifariam diuiſę. 20. 1. 13
Animalium actionū diuiſio. 8. 1. 24
Appetentia. 38. 1. 18
Apoplexia circa volūtariā actionē. 44. 1. 18
Appoſitio. 88. 2. 19
Apepſia, id eſt, alteratio in qualitatem non ſecūdum naturam. 12 2. 16
Ariſtotelis meminit Galenus, eum reprehēdēs in libris de ſomno & vigilia. 43. 1. 10
Atra bilis vt tenebræ. 67. 2. 1
Atrophiā alia multa prę cedunt ſymptomata. 14. 2. 5
Atrophia. 70. 2. 9
Audituí iucunda. 34. 2. 11

B

BArycoia, grauis auditus. 29. 1. 26

C

CAcotrophia vitioſa nutritio. 15. 1. 26
Calor adauctus valētius alterat. 90. 2. 17
Calor florentium ętate. 89. 2. 7
Calor puerorū halituoſus. 89. 2. 7
Calor maxime omnium actiuarum qualitatum alteratiua. 88. 1. 1
Caloris naturalis delatio intro foráſq; ex primis eſt motibus. 62. 2. 5
Caninę appetentiæ. 38 2. 21
Caninę appetentiæ cauſæ. 39. 1. 17
Cardialgia oris ventris malum ſymptoma. 40 2. 17
Cardialgia, cordis dolor 9. 1. 23
Cardialgiæ. 37. 1. 26
Caput pectori mot⁹ pricipiū tradit. 55. 1. 15
Catalepſis. 10. 1. 14
Catarrhus. 91. 1. 24
Cauſa mutationis ciborum in ventriculo. 70 1. 10
Cauſa alicuius. 5. 1. 14

Cauſa propter quã amplitudo foraminis ĩ rhagoide noxia ſẽper anguſtia non ſemper explicatur. 21. 1. 27
Cauſa ſocietatis linguæ cũ ventriculo. 35. 2. 3
Cauſa procatartica latine externa. 36. 1. 25
Cauſæ triplices vitioſæ digeſtionis nutrimẽti. 74. 2. 10
Cauſæ ſibi ſuccedentes oſtẽduntur exẽplo calculorum. 5. 2. 17
Cauſę triplices excremẽtorum non probe ſeparandorum. 74. 2. 19
Cauſæ noxarum concoctionis. 68. 2. 22
Cauſę ſine quibus non. 5. 1. 20
Cauſarum ſe conſequentium ſeries aliqua. 5. 1. 14
Cauſarum multa genera 5. 1. 16
Cephalalgia, capitis dolor. 9. 1. 22
Cerchnos tuſſim pręcedit. 55. 2. 2
Cerebrum ĩ vigilijs exercetur, in ſomno quieſcit. 42. 2. 2
Cęruleum ſpectrũ oculis iucundiſſimum. 33. 1. 28
Cęruleum ex quibus fit. 34. 1. 20
Cibi puerorũ & florentium ætate. 89. 2. 12
Clydon fluctuatio cum ſonitu. 13. 2. 21
Color cęruleus viſui iucũdiſſimus 34. 1. 11
Colores cur mutantur. 93. 1. 15
Colorem vitiatũ in multis morbis. 16. 1. 26
Concoctionis noxę. 68. 2. 21
Concoctio nutritioq; alterationes. 88. 2. 18
Cõcoctio qd. 12. 2. 11
Cõcoctio qd. 89. 2. 11
Conuulſio in ſingultiendo, ſolis accidit muſculis. 72. 2. 2
Conuulſionibus quomodo tentãtur nerui & id genus reliqua. 90. 2. 1
Corneę tunicæ in pupilpilla vitia impedientia viſionem. 25. 2. 3
Corpora quæ male nutriantur. 88. 1. 23

Corpora dura inepta digeſtioni & expulſioni. 90. 2. 12
Corpora quæ bene nutriantur 88. 1. 19
Corpus frigidũ ſiue cõiuncta ſit ſiccitas ſiue humiditas, imbecillius. 90. 1. 16
Corryza 91. 1. 26
Cryſtallinus humor munimẽto indiget vt externum ſplẽdorem ſine offenſa ſuſtineat. 22 1. 28
Cryſtallinus humor primum in oculo ſentiẽdi inſtrumẽtũ 20. 1. 21
Cryſtallini hũoris morbi in octo intemperamentis conſiſtunt. 20. 2. 8
Cruditas magna ſymptomata maiora & plura creat 94. 2. 5
Cyema, vteri geſtatio, nondum embryo. 39. 2. 19

D.

Deficiẽs actio in ventre. 70. 1. 24
Delectatio & dolor quibus ſenſibus euidẽtius aut ineuidẽti9 32. 1. 4
Deliria melãcholica multarum ſunt ſpecierum 67. 1. 17
Delirium 10. 1. 16
Difflatum ſiue perſpiratũ quid vocat 16. 2. 6
Digeſtionis inſtrumẽta in pueris 88. 2. 25
Diſtentiones cur maxime fiant poſt ſomnũ. 57. 1. 10
Dolẽtia ex leuiſſima cauſa 58. 1. 9
Dolent corpora quando ſunt in latitudine motus receſſus à ſua natura 56. 2. 9
Dolores rigentum cum cæteris eiuſdem generis 64. 1. 19
Dormire profunde vel non profunde, vnde prouenit 42. 2. 4
Dormitio quando profundior & promptior. 43. 1. 1
Dyſpepſia 12. 2. 20
Dyſpnœe duplici ratione proueniũt. 41. 2. 2
Dyſenteria ſecundũ nõnullos 84. 2. 6
Dyſenteriæ vnde cien-

tur. 81. 2. 1

E

EAdem res ſympto-ma & paſſio nominatur. 6. 2. 12
Edibilium nullum vehementer calefactum im putre adſeruatur. 71. 2. 14
Epigennema ſuperueniens vel ſupergenitum. 6. 2. 4
Epigennema 6. 2. 7
Epilepſia 9. 2. 15
Apoplexia 9. 2. 15
Excretionis ſanguinolētæ differentię quatuor in vniuerſū. 84. 2. 10
Excremētum triplex in venarum concoctione. 75. 1. 2
Excretiones aſſiduę cur fiunt. 81. 1. 17
Ex accidenti idem ſigni ficat quod ſecundo loco. 5. 2. 7

F

FAcultas expultrix in vnaquaq; animalis particula. 53. 1. 19
Facultatis expultricis ſimiles motus inteſtinorum vteri, & veſicæ. 54. 1. 2
Facultate expultrice fœtus vtero eduntur. 52. 2. 8.
Fames. 38. 1. 2
Fatuitas. 10. 1. 21
Fatuitas & obliuio ex refrigeratione. 66. 2. 10
Febri ardenti rigor ſuperueniens cur morbū diſſoluit. 59. 1. 12
Febribus quartanis mixtus rigor ex calido frigidóq;. 62. 1. 22
Febribus tertianis ſynceriorib9 rigor incidit vehementior. 59. 1. 8
Flatuoſum excremētum in quib9 ſtatibus gignitur. 82. 1. 10
Flatus ſilens. 82. 1. 13
Formicantes motus. 48 1. 22
Fœtus alimenti quod at trahit excremēta in duplicibus reponit membranis. 39. 2. 26
Frigiditas eorū quæ ſūt in ventre non parum ad eſuriem. 39. 1. 9
Frigiditas ſyncera halitū non facit. 81. 2. 17
Frigiditas nulli functio-

ni eſt ex vſu. 90. 2. 20
Fuſcũ ex albo & nigro. 34 1. 19

G

Gaudio ingẽti nonnulli perierũt. 63. 2. 10
Gonorrhœe. 93. 1. 5
Gracilitas. 70. 2. 10
Bradypepſia, concoctionis tarditas quid. 12. 2. 13
Branchos ſiue raucitas. 91. 1. 27
Graue leuéq; ad aliquid referuntur. 49. 1. 2
Guſtãdi ſenſus ſymptomata. 27. 2. 19
Guſtus à quibus diuellitur. 32. 2. 16
Guſtui grata. 35. 1. 10

H

Halitus qd. 35. 1. 8
Halitus in quo, aere craſſior. 35. 1. 1
Hepatici affect⁹. 83. 2. 7
Herophilus neruum ad oculum, meatũ appellat. 21. 2. 4
Hũiditas idonea auctioni. 90. 2. 25
Humiditas ad nutritionem maxime accómoda. 90. 2. 23

I

Icteros, regius morb⁹ 11. 2. 1
Idoli apparitio quando & quibus maxime incidit. 24. 2. 1
Incredibile quoddã exẽplũ refert Galenus de puero quodam. 26. 1. 3
Inæqualitas id quod primum ex vitioſis excremẽtis ſentim⁹. 62. 1. 1
Inſtrumentũ magis idoneum ad actiones. 90. 1. 1
Inſtrumenta naturalia quãdo ad nutriendum magis idonea. 90. 2. 4
Intẽperies omnis, morbus. 17. 1. 21
Intemperies vnde. 56. 1. 22
Intemperies omnes magnę, virtutem deijciũt. 71. 1. 25
Ira, nemo interijt. 63. 2. 8
Ira quid facit. 62. 2. 26
Iſchuria. 85. 1. 19

L

Aſſitudo tertia quæ oſſium dolorem re

fert. 57. 2. 8
Laſſitudo tẽſiua ſiue ſpõtanea. 57. 1. 28
Laſſitudo vlceroſa. 57. 2. 3
Lethargus imbecillus. 90 1. 12
Leuce. 70. 2. 10
Leuce maximus alteratricis virtutis error. 78 1. 1
Leucis fœdatorum caro 76. 2. 12
Leucophlegmatiæ. 90. 1. 15
Lingua, ſenſui voluntatiq́ſubſeruit. 27. 2. 14
Lingua eis ſuccis gaudet quos vẽtriculus deſyderat. 35. 2. 1
Lingua, oculiq́ duplicẽ habẽt neruũ. 31. 2. 3
Lingua quãdo vitioſe ſapores ſentire ſolet. 28 1. 10

M

MAnię ſine febre. 67 1. 4
Medicamenta quæ humectãt duntaxat, ſomnifera ſunt. 43. 2. 24
Melãcholici quã ob rem timeãt maxime. 67. 2. 4
Morbus quid. 3. 1. 21
Morbus quid. 6. 1. 15
Morbus quid. 5. 1. 9
Morbus quid. 5. 1. 11
Morbus alio modo definitur. 3. 2. 2
Morbus ad quendã modũ ſymptoma. 7. 1. 26
Morbus ſanitati contrarium. 3. 2. 14
Morbus vt ſit, requiſita. 7. 1. 10
Morbus id quod primũ actionẽ vitiat. 6. 1. 22
Morbi cauſa. 6. 1. 23
Morbi cauſæ ſymptomatum. 15. 2. 7
Morbi cui⁹ generis ſymptomatum cauſæ. 16. 1. 1
Motus difficultas græce 7. 2. 12
Motus & ſenſus partib⁹ voluntarie motis per eũdẽ neruũ. 31. 1. 22
Motus tẽſiu⁹. 47. 2. 20
Motiua actio continuatum ſibi inſtrumẽtum vnum habet. 8. 2. 2
Motiuarum actionũ prima ſymptomata. 9. 2. 4
Muliebris fluxio. 92. 1. 26

Muſculi quando concutiuntur. 60. 2. 3

N

NAſi cõſyderatio. 28 2. 11
Naturę ſiue generalis facultatis opera. 45. 2. 3
Naturam quomodo velit in hac diſputatione accipi. 45. 1. 18
Naturaliũ actionũ ſymptomata explicare occipit. 11. 1. 7
Naturalium facultatum cognitio, methodus eſt inuẽtionis ſymptomatum. 11. 2. 1
Naturalium facultatum cõmentarij prius omnino euoluendi quàm ad hunc librum ſe quiſpiam conuertat. 52. 1. 14
Nauſeæ vomitiones pręcedunt. 55. 2. 1
Nomen proprium nonnullos oblitos eſſe memorat. 66. 2. 5
Nutritio prima actionũ naturalium. 75. 2. 24
Nutrimẽta vim magnã habent ad carnis mutationem. 76. 1. 25

O

OCulis grauiſſimum 33. 2. 1
Odoratus ſenſus halitus 35. 1. 4
Odoratus cum guſtu cognati generis 35. 1. 6
Odoratus ſenſoriũ cerebri vẽtriculi 27. 2. 18
Odorabilia cum guſtabilibus ad portionem ſe habent 36. 1. 15
Operis ſucceſſus in rerũ cognitione non in nominibus 4. 2. 10
Operi ſymptoma plerũque ſimile 18. 2. 26
Ora ventriculi duo 73. 1. 14
Os ventris, cor vulgo appellant 37. 1. 17
Os ventriculi à medicis nominatur ſtomachus 37. 1. 22
Os, cartilagóque non palpitant 50. 1. 7
Otalgia auriũ dolor. 9. 1. 23

P

PAlpitatio quid 50. 1. 3
Palpitationes quibus accidunt 51. 1. 15

Palpitatio quibus particulis incidit 50. 1. 9
Pandiculatio, oſcitatio mediocres mot⁹ expultrices. 64. 2. 18
Paralyſis. 30. 1. 26
Paraphroſyne. 10. 1. 21
Paſſio, actioq́ꝫ. 5. 1. 13
Paſſio in quo generationem habet 4. 1. 6
Paſſio quid 7. 1. 21
Paſſio ab actione quo diſtat 4. 2. 16
Pathos & pathema latine paſſio 3. 2. 17
Pathos & pathema ab ſanitate & morbo diſſidet. 3. 2. 15
Perſica planta. 77. 1. 9
Per ſe & primum idem 5. 2. 5
Phrenitici exemplũ qui vaſa per feneſtrã proiecit. 10. 2. 16
Phrenitides cum febre. 67. 1. 2
Phrenitis calidus & ſiccus morbus. 90. 1. 10
Picatio immoderatus appetitus vitioſarũ qualitatũ ĩ grauidis. 39. 2. 1
Plato in Timæo cõmunem cauſam delectationis & doloris reddit. 32 1. 11
Pot⁹ appetitio ſucco ſalſo & bilioſo vẽtrẽ mordẽte irritatur. 39. 1. 1
Praua actio in vẽtre. 70 1. 25
Praxagoras & Philotin⁹ quem dulcem ſuccũ appellant 35. 2. 25
Priapiſmus 93. 1. 2
Priuatio actionis in ventre. 70. 1. 23
Priuatio nominis offenſæ. 7. 2. 11
Pulſus arteriarum in timentibus iratis & alijs 63. 1. 2
Pupilla alterius oculi dilatatur, altero oculo cõniuente 21. 2. 7
Pupillę laxitas mala ſemper 23. 1. 8
Pupillę paruitas præter naturam, mala: naturalis, bona. 23. 1. 7

Q

QVantitas qualitáſq́ꝫ vniuſcuiuſque excrementi attendenda. 91. 1. 9

R

RAtio vitę 70. 2. 25

Rationalis animæ ſedes quieſcit in ſomno. 42. 2. 16
Rectricis ſiue principis actionis noxę explicantur 10. 1. 10
Rectrix ſiue princeps actio diuiditur. 8. 2. 8
Regio morbo laborãtes pallida õnia videre putant 25. 2. 17
Reſpiratum quid vocet 16. 2. 5
Retẽtrix vis imbecillior in pueris 89. 1. 1
Retẽtiua vis in omnib⁹ videtur eſſe imbecillior 89. 1. 6
Retẽtricis facultatis probitas in quibus cõſiſtit 13 1. 9
Rigos 44. 2. 8
Rigor febri nõ intercidẽ incidens, ægro infirmis viribus cur letale. 62. 1. 19
Rigori febrem ſemper ſuccedere vetus ſermo 61. 2. 1
Rigori concutiẽti remedia 61. 1. 22
Rigorem concutientem & calida, & frigida cauſa creat. 61. 1. 20
Rhagoides tunica nigra & cærulea 22. 2. 19
Rhagoidis foramẽ quatuor modis à naturali ſtatu mutatur 21. 1. 11
Ructus 82. 1. 12

S

Sanatio cum delectatione & citra delectationem. 36. 2. 11
Sanguis quãdo nigram bilem creat 84. 1. 20
Sanguinis profuſio toto excretæ ſubſtantiæ genere præter naturã eſt 18. 1. 9
Sanitas quid 5. 1. 4
Sanitas actionis cauſa morbus ediuerſo. 15. 2. 23
Sanitas morbúſve ĩ permanentia ad aliquod tẽpus. 4. 2. 25
Senes quam ob rem viſum amittãt. 26. 1. 22
Senſibilis ſpiritus via in oculo 21. 2. 5
Sẽſibilis actio habet quĩque differẽtias. 8. 1. 28
Sẽſoriorũ origo id quod primũ ſentit. 42. 1. 16
Senſuũ alterationes pa-

themata vocauit Plato 3. 2. 20
Senſus quorum ſunt ſingulatim. 35. 1. 2
Senſus difficultas græce 7. 2. 13
Sẽtire vitioſe dupliciter accipitur. 8. 2. 23
Sentiens facultas in humore cryſtallino vnde 20. 2. 2
Sentiendi actionum noxæ cõmunes. 8. 2. 11
Senium intẽperies quędam. 49. 1. 24
Senum corpus imbecillum. 89. 2. 15
Siccitas vigilias inducit. 44. 1. 8
Siccitas ad robur & nixum cõducit. 90. 2. 21
Singultu quæ reijciuntur. 72. 2. 16
Singultus cauſa in vẽtriculo & gula. 65. 2. 23
Siti perijſſe nõnullos meminit Galen⁹. 40. 1. 28
Somnos fieri ex pulmonis hũiditatib⁹ eſt probabili⁹ dicere. 43. 1. 23
Sopor & vigilia egregia ſymptomata. 9. 2. 2
Spiritus quomodo vias expurgat. 53. 2. 21
Spiritus inter exeũdum offendens quid ab Hippocrate appelletur. 46 2. 12
Spiritus flatuoſus vnde oriatur. 82. 1. 2
Spirituũ halituoſorũ generatio. 81. 2. 14
Splẽdidũ ſubtilium partium, nigrũ vero craſſarum. 33. 2. 18
Spiritus & ſanguis cum calore naturali modo ad ĩterna, modo ad externa ferũtur. 62. 2. 9
Sternutationis cauſa in naſo. 65. 2. 22
Sternutationes quę non à catarrho ſunt capitis halitu repleti remediũ ſunt. 55. 1. 11
Stranguria. 86. 1. 22
Sudorum conſyderatio. 86. 2. 27
Succus vitioſus atque frigidus alimenti deſyderiũ excitat. 38. 2. 24
Syncopę ſtomachicæ cuius particulæ ſymptomata. 37. 1. 25
Syncopæ. 87. 1. 3
Symptoma propria ma

gis ſignificatiõe.8.1.13
Symptoma quid dicatur 6. 1. 24
Symptoma melancholicum. 67. 1. 22
Symptoma. 6. 2. 12
Symptoma in omnibus quę à naturali ſtatu recedunt. 6. 2. 27
Symptoma, pathema pathos q̃d nominãt græci. 3. 1. 16
Symptoma animalis. 6. 1. 26
Symptoma. 6. 1. 28
Symptoma generali ſignificatione. 8. 1. 8
Symptoma duplex in vnaquaq; facultatum naturalium. 11. 2. 7
Symptoma. 6. 2. 5
Symptoma. 7. 1. 23
Symptõata triplicia circa diſtributionem cibi per corpus. 74. 2. 7
Symptomata totius corporis. 9. 2. 12
Symptomata à vitioſa nutritione. 11. 1. 19
Symptomata ab operibus diligẽter diſtinguẽda. 18. 2. 15
Symptomata q̃d appellet Galenus. 6. 1. 18
Symptomata rectrices actiones comitantia explicantur. 66. 1. 22
Symptomata actionum læſiones. 15. 2. 25
Symptomata excretricis facultatis. 14. 1. 7
Symptomata morbiq;, tam expultricis, quàm retentricis miſcentur. 72. 1. 28
Symptomata tria circa vnã actionẽ. 12. 2. 9
Symptomata actionum læſiones ſũt. 19. 1. 20
Symptomata perſequitur naturalium & functionum & facultatũ. 68. 1. 11
Symptomata octo in vnoquoq; naturali inſtrumento. 11. 2. 10
Symptomata à vitioſo ſucco. 65. 2. 21
Symptomati alterũ nõnunquã ſuccedit. 13. 1. 20
Symptomatis maxĩe ꝓpria finitio. 7. 1. 3
Symptomatis ꝓpria ſpecies ſingula excremẽta comitatur. 75. 2. 3

Symptomatis propriũ. 6. 2. 26
Symptomatũ differẽtia triplex. 7. 2. 4
Symptomatum in corporis affectibus conſiſtentiũ differentiæ primæ quatuor. 16. 1. 8
Symptomatum differentia triplex in retentrice. 72. 1. 6
Symptomatum gen⁹ in multitudine & qualitate excretorũ conſiſtẽs. 78. 2. 8
Symptomatum tria prima genera in rectricibus actionib⁹. 66. 1. 23
Symptomatũ retẽtricis facultatis reliqua differentia. 13. 2. 10
Symptomatũ quæ ſibi neceſſario ſuccedunt, quæ non. 93. 2. 20
Symptomatum differẽtia triplex in ſentiendi actionibus. 20. 1. 15
Symptomatũ genus in prauis vacuationibus. 86. 1. 19
Symptomatum triplex genus in tractrice. 73. 1. 19
Symptomatũ genera in totum tria 20. 1. 6

T

Tactus egregiũ ſymptoma poſſidet. 8. 2. 25
Tactus omnium ſenſoriorũ cõmunis 9. 1. 13
Tactus ſymptomata 29 1. 15
Tact⁹ ſenſui maximi dolores cõtingũt. 9. 1. 10
Tangendi ſenſus magis in patiendo quàm agẽdo conſiſtit. 31. 2. 13
Tenebra contrariúmne ſit luminis an eius priuatio quæſtio eſt. 34. 2. 22
Teneſmos 85. 1. 10
Theophili ęgrotãtis delirium. 10. 1. 26
Thucydides in teſtimonium citatur 10. 2. 28
Timor virtutem deijcit 49. 1. 14
Timore ſubito nonnulli interierunt. 63. 2. 1
Timor qd facit. 62. 2. 23
Torpor. 29. 2. 3
Tremor paſſio 6. 2. 19
Tremor ſymptoma. 6. 2. 21

Tuſſis cauſa ĩ pulmonibus & faucib⁹. 65. 2. 21
Tuſſis explicat̃ quid ſit. 54. 2. 3
Tuſſis quid. 54. 2. 11
Tuſſis ex intẽperie ſpiritualiũ inſtrumẽtorum. 60. 2. 18
Tuſſis, ſternutatio, ſingultus, rigores validi motus expultricis virtutis. 64. 2. 16
Tuſſes caput nihil iuuãt 55. 1. 10
Tuſſes violentę ſpiritus cohibitione non vincũtur 56. 1. 7
Tymbauli 83. 2. 8

V

VEnæ ad vẽtriculum pertinẽtes ex ipſo nutrimentum trahunt 37. 2. 28
Vẽter animalibus eſt vt terra ſtirpib⁹ 38. 1. 11
Vẽter imus ſerius excernit. 80. 2. 21
Venter viſceribus veniſque ſubſeruit. 35. 1. 26
Vẽtriculi dolores animi ſequi deliquia, & quam ob rem 40. 2. 22
Ventriculi ore refrigerato, cor & cerebrum refrigeratur 41. 2. 12
Ventriculus concoctionis inſtrumentum. 12 1. 14
Ventrẽ clyſteris aliquid nonnullis ſubijt. 73. 2. 11
Ventriculus non niſi lõgo tẽpore actionẽ amittit, intemperie humida aut ſicca 71. 2. 27
Vẽtriculus in vomitu vti vterus in partu mouetur 53. 2. 8
Verecundia. 63. 1. 10
Veritatis ſtudioſo quid agendum. 4. 1. 27
Virtutis ĩbecillitates proprię & nõ propriæ. 70 2. 17
Viſųs recipiendi fiducia 21. 2. 14
Viſus cõgregatiua & diſgregatiua 33. 2. 3
Viſus inſtrumẽtũ ſplendidam lucem inoffenſe non tolerat 22. 2. 18
Vitia nutrimenti. 70. 2. 20
Vitiliginũ generatio. 76 2. 19.

Vitreus ſucc9 41. 2. 11
Vnitatis diuiſio in rhagoide tũ vulnus eſt, tũ vlcus 23. 2. 11
Volũtarię functionis læſiones ſunt. 46. 1. 6
Volũtarię facultatis ſymptomata. 55. 1. 25
Volũtarię functionis læſiones in particularib9 inſtrumẽtis variant nomen 46. 1. 8
Voluptatẽ nominat paſſionem Plato. 3. 2. 25
Voluptas duplex fœminæ in coitu vnde. 37. 1. 5
Vomitus naturalis facultatis ſymptoma eſt. 55 1. 26
Vomitiones perſequitur. 79. 2. 25
Vomitione quæ reijciũtur. 72.2. 15
Vox adimit læſione ſpinalis medullæ in collo 30. 2. 28

INDICIS FINIS.